

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**NURDAĞI (GÂVURDAĞI) HALK EZGİLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cengiz ATLAN

Enstitü Anabilim Dalı: Folklor ve Müzikoloji

Tez Danışmanı: Doç. H.Selen TEKİN

ŞUBAT - 2011

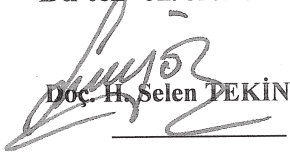
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NURDAĞI (GÂVURDAĞI) HALK EZGİLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cengiz ATLAN

Enstitü Anabilim Dalı: Folklor ve Müzikoloji

Bu tez 02/02/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. H. Selen TEKİN

Yrd. Doç. Dr. Türker EROĞLU

Yrd. Doç. Dr. Paki KÜÇÜKER

Jüri Başkanı
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Cengiz ATLAN

02.02.2011

ÖNSÖZ

Anadolu'daki önemli kültür merkezlerinden olan Çukurova bölgesi ve özellikle Toros'ların güneydoğu uzantısı, yukarı Çukurova bölümü, Amanos dağlarının eteklerinde kurulan Osmaniye ili ve çevresi Türk halk kültürü ve özellikle Türk Halk Müziği açısından çok zengin bir bölgedir. Fakat halk kültürü araştırmalarının azlığı ve yetersizliği sebebiyle önemi gereğince anlaşılamamış ve bu bölge yeterince tanıtılamamıştır. Oysaki bu yörede yaşayan çok çeşitli Türkmen aşiretleri yaşayışları boyunca, göçebe hayattan yerleşik düzene geçinceye kadar ve daha sonra da sahip oldukları kültürlerini belki ülkemizin diğer yörelerine göre en fazla muhafaza eden topluluklardır.

Müzik unsuru açısından bakıldığında halk müziğimizde çok önemli yeri olan uzun havalar, ağıtlar, ve yurdumuzun artık çok az bir bölümünde yaşatılmaya çalışılan âşıklık geleneği bu bölgede hala yaşamaya devam etmektedir. Bu araştırma ile Çukurova ve güneydoğu Anadolu bölgesinde okunan bozlak ve barak uzun havalarının dışında yörede “Gâvur Dağı havası” olarak tabir edilen, Türkmen aşiretlerine ait, müzikal ve ağız yapısı itibariyle müstakil uzun havaların varlığı bilimsel olarak ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmam boyunca bana en büyük desteği veren danışmanım ve çok kıymetli hocam Doç. Hatice Selen Tekin'e çok yoğun çalışma temposuna rağmen ihtiyacım olduğunda bana çok kıymetli zamanını ayıran fikirlerinden her zaman istifade ettiğim ve etmeye devam edeceğim Yar. Doç. Dr. Türker Eroğlu'ya, Osmaniye Valiliğine, Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdür Vekili Veli Aba'ya, çok değerli mesai arkadaşım Öğretim Görevlisi Sertan Demir'e, araştırmalarımda yol arkadaşlığı yaptığım bu seyahatte çok güzel anılar paylaştığım çok değerli arkadaşım Mehmet Öcal'a, bizden hiçbir desteğini esirgemeyen Osmaniye Folklor Araştırma Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Derneği Başkanı Abdullah Gizlice'ye, çok değerli yazar ve araştırmacı Mehmet Erkoçak'a, bu çalışmayı tamamlayabilmem için benden hiçbir desteğini esirgemeyen sevgili eşim Safiye Sürücü Atlan'a sonsuz teşekkür ederim.

Cengiz ATLAN

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
RESİMLER LİSTESİ	x
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMA SAHASININ TANITILMASI	11
1.1.Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası	11
1.2.Osmaniye'nin Coğrafi Konumu	14
1.3. Amanos Dağları Orta Kesiminde Yerleşimlerin Tarihsel Gelişimi	17
1.3.1. Göçebelik Dönemi	17
1.3.2. Fırka-i İslâhiye ve Yerleşik Hayata Geçiş	17
1.4. Osmaniye'nin Tarihçesi.....	20
1.4.1 Tarih Boyunca Anadolu.....	20
1.4.2. Türklerin Osmaniye'ye Gelişi	21
1.4.3. Osmaniye'ye Haçlı Seferleri	22
1.4.4. Memlûklular Dönemi (1250-1517)	22
1.4.5. Osmanlı-Memluk Mücadeleleri	22
1.4.6. Osmaniye Kazası (1865-1905)	23
1.4.7. Osmaniye Cebel-i Bereket Sancağı (1905-1924)	24
1.4.8. Osmaniye Vilayeti (1924-1933)	24
1.5. XIX. yy. Sonlarında Cebeli Bereket Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler	24
1.5.1.Yarpuz Kazası.....	25
1.5.2. Hassa Kazası	27
1.5.3.İslâhiye Kazası.....	28

1.5.4. Bahçe (Bulanık) Kazası	29
1.5.5. Osmaniye Kazası	29
1.5.6. Payas Kazası	31
1.6. Gâvur Dağı İsminin Nurdağı İsmi Olarak Değiştirilmesi	32

BÖLÜM 2: OSMANİYE VE ÇUKUROVA'DA ÂŞIKLIK

GELENEĞİ	34
2.1.Âşık-Ozan-Halk Şairi-Saz Şairi Kavramları	34
2.2.Âşık, Âşıklık-Âşıklama, Âşıklık Geleneği	36
2.3.Cumhuriyet Öncesi Osmaniye Âşıklarının Özellikleri	37
2.4.Karacaoğlan Geleneği	38
2.5.Dadaloğlu Geleneği.....	39
2.6.Deli Boran	39
2.7. Elbeyli Oğlu	43
2.8.Öksüz Ali	44
2.9.Kaynak Kişilerin Hayatı.....	45
2.9.1.Abdullah Gizlice.....	45
2.9.2. Mehmet Erkoçak.....	46

BÖLÜM 3: GÂVURDAĞI HAVALARININ MAKAM VE SÖZ

UNSURU AÇISINDAN İNCELENMESİ	47
3.1.Ceren	47
3.1.1. Ceren Türküsü ve Bela Bartok	47
3.1.2. Eserin Hikâyesi	47
3.1.3.Eserin Notası.....	57
3.1.4.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	58
3.1.5. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi	59
3.2.Türkmeni Bozlağı.....	61
3.2.1.Eserin Notası	61

3.2.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	62
3.2.3.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi	63
3.3.Karacaoğlan Bozlağı	66
3.3.1.Eserin Notası.....	66
3.3.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	67
3.3.3. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	68
3.4.Öksüz Ali Bozlağı	70
3.4.1.Eserin Notası	70
3.4.2.Eserin Hikâyesi	71
3.4.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	71
3.4.4.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	72
3.5.Avşar Ağıdı	74
3.5.1.Eserin Notası.....	74
3.5.2.Eserin Hikâyesi	75
3.5.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	76
3.5.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	77
3.6.Çok göresim geldi Binboğa seni (Dadaloğlu Bozlağı)	78
3.6.1.Eserin Notası.....	78
3.6.2.Eserin Hikâyesi	79
3.6.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	80
3.6.4.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	81
3.7.Ala Gözlü Benli Dilber	83
3.7.1.Eserin Notası.....	83
3.7.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	84
3.7.3.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	85
3.8.Çamdan Sakız Akıyor	87
3.8.1.Eserin Notası.....	87

3.8.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	88
3.8.3.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	89
3.9.Düşer Bir Gün	91
3.9.1.Eserin Notası.....	91
3.9.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	92
3.9.3. Eserin Söz Unsuru açısından İncelenmesi.....	93
3.10.Beddua	94
3.10.1.Eserin Notası.....	94
3.10.2.Eserin Hikâyesi	95
3.10.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	95
3.10.4.Eserin Söz Unsuru açısından İncelenmesi.....	96
3.11.Benden Selam Söylen Mürseloğluna	97
3.11.1.Eserin Notası.....	97
3.11.2.Eserin Hikâyesi	98
3.11.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	98
3.11.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analiz	99
3.12.Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler.....	101
3.12.1.Eserin Notası.....	101
3.12.2.Eserin Hikâyesi	102
3.12.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	102
3.12.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	103
3.13.Tahsin Bey	104
3.13.1.Eserin Notası.....	104
3.13.2.Eserin Hikâyesi	105
3.13.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	105
3.13.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	106
3.14.Deli Boran	108
3.14.1.Eserin Notası.....	108

3.14.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	109
3.14.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	110
3.15.Elbeylioğlu	112
3.15.1. Eserin Notası.....	112
3.15.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	113
3.15.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	114
3.16.Beymayıl	115
3.16.1.Eserin Notası.....	115
3.16.2.Eserin Hikâyesi.....	116
3.16.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	129
3.16.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	130
3.17. Çok Güzelsin Gavurdağı.....	131
3.17.1.Eserin Notası.....	131
3.17.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	132
3.17.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	133
3.18.Gâvur Dağı Destanı.....	134
3.18.1 Eserin notası.....	134
3.18.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	135
3.18.3 Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	136
3.19.Dadaloğlu Yiğitlemesi	138
3.19.1.Eserin Notası.....	138
3.19.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	139
3.19.3. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi.....	140
3.20.Öksüz Ali Bozlağı (Ela Gözünü Sevdिđim Döndü)	142
3.20.1.Eserin Notası.....	142
3.20.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi	143
3.20.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi	144

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	146
KAYNAKÇA	152
ÖZGEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR

K.T.M	: Klasik Türk Müziği
T.H.M.	: Türk Halk Müziği
T.R.T	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Yrd.	: Yardımcı
Gör:	: Görevlisi
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Öğr.	: Öğretim
OFAD	: Osmaniye Folklor Araştırma Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Kulübü
Ç.Ü.	: Çukurova Üniversitesi
m	: Metre
K	: Kaynak kişi
b	: Bemol
M.U.A.	: Makam Unsurları Açısından

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Ceren Türküsünün M.U.A Analizi	59
Tablo 2: Türkmeni Bozlağı'nın M.U.A. Analizi.....	63
Tablo 3: Fenasin Türküsünün M.U.A. Analizi	68
Tablo 4: Yörü Bire Hasan Dağı Türküsünün M.U.A. Analizi	72
Tablo 5: Avşar Ağdı'nın M.U.A. Analizi	76
Tablo 6: Çok Göresim Geldi Binboğa Seni Türküsü M.U.A. Analizi	80
Tablo 7: Ela Gözli Benli Dilber Türküsünün M.U.A. Analizi.....	85
Tablo 8: Çamdan Sakız Akıyor Türküsünün M.U.A. Analizi	88
Tablo 9: Düşer Bir gün Türküsünün M.U.A. Analizi	93
Tablo 10: Beddua Türküsünün M.U.A. Analizi	96
Tablo 11: Benden Selam Söylen de Mürseloğluna Türküsünün M.U.A. Analizi	99
Tablo 12: Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler Türküsünün M.U.A. Analizi	103
Tablo 13: Tahsin Bey Türküsünün M.U.A. Analizi	106
Tablo 14: Çıktım Yücesine Baktım Türküsünün M.U.A. Analizi	110
Tablo 15: Gider Oldum Da El Başıma Derildi Türküsünün M.U.A. Analizi	113
Tablo 16: Beymayıl Türküsünün M.U.A. Analizi	129
Tablo 17: Çok Güzelsin Gavur Dağı Türküsünün M.U.A. Analizi	132
Tablo 18: Gavur Dağı Destanı Türküsünün M.U.A. Analizi	135
Tablo 19: Dadaloğlu Yiğitlemesi'nin M.U.A. Analizi	140
Tablo 20: Öksüz Ali Bozlağı'nın M.U.A. Analizi	144
Tablo 21: Söz Unsuru Açısından İnceleme Sonuç Tablosu.....	148
Tablo 22: Makam Unsuru Açısından İnceleme Sonuç Tablosu.....	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Osmaniye İli Haritası..... 14
- Şekil 2:** Amanos Dağları çevresindeki Mevcut Yerleşim Merkezleri ve XVIII.
Yüzyılda Göçebeler Tarafından Kullanılan Alanlar (Halaçoğlu, 1973)..... 19

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Osmaniye'nin 8 km Güneyindeki Toprakkale'den Osmaniye'nin görünümü.	20
Resim 2: Toprakkale.....	21
Resim 3: Kaynak Kişi Abdullah GİZLİCE	45
Resim 4: Kaynak Kişi Mehmet ERKOÇAK.....	46

Tezin Başlığı: Nurdağı (Gâvurdağı) Halk Ezgilerinin İncelenmesi

Tezin Yazarı: Cengiz Atlan

Danışman: Doç. H.Selen Tekin

Savunma Tarihi: 02.02.2011

Sayfa Sayısı: xii(ön kısım) + 155 (tez)

Anabilim dalı: Folklor ve Müzikoloji

Yurdumuzun Çukurova ve Güney Doğu Anadolu bölgesi, Güney Doğu Toros'ların Amanoslar Bölümü Türkmen Aşiretlerinin konar göçer hayat yaşadığı bölgelerdir. Bu bölgede yaşayan Türkmenler Osmanlı imparatorluğunun kendilerini zorla yerleşik hayata geçirmesine isyan etmiş ve başkaldırmışlardır. Bu isyan ve başkaldırışı aşıklar ezgileriyle dile getirmişlerdir. Bu bölgedeki en büyük halk aşıkları Dadaloğlu ve Karacaoğlan'dır.

Bu çalışmada, İskenderun (Payas) dan başlayarak Kahramanmaraş'a kadar uzanan Gavurdağları (şimdiki adı Nur dağları) adı verilen bölgenin eteğinde bulunan Osmaniye ilinde söylenen ve yörede "Gâvur dağı Havası" olarak tabir edilen halk ezgileri Osmaniye iline gidilerek kaynağında derlenmiş, kaynak kişiler araştırılmış ve bu uzun havaların Çukurova'da söylenen bozlaklar ve Gaziantep yöresinde okunan barak havaları ile ayrılan yönleri tespit edilmiştir.

Bu incelemeler sonucunda 20 adet yörede "Gâvur dağı havası" olarak tabir edilen uzun hava derlenmiş barak ve bozlak uzun havalara benzeyen, fakat müzikal yapı ve kullanılan Türkçe ve ağız yapısı itibarıyla bu iki uzun hava çeşidinden farklı müstakil bir uzun hava okuma tarzı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gâvur dağı, uzun hava, Karacaoğlan

Title of the Thesis: Nurdağı(gavurdağı) Investigation of Folk Melodies

Author: Cengiz ATLAN

Supervisor: Assoc.Prof. H. Selen TEKİN

Date of defence: 02.02.2011

Nu. Of pages: xii (pre. text) + 155(main body)

Department: Folklor ve Müzikoloji

Our Country and the South East Anatolia region of Çukurova, Department of South East Taurus Amanos nomadic Turkmen tribes perched regions inhabited by life. Turkmens living in this region of the Otoman Emprie forced them to settle and spend rebelled. This rebellion and uprising lovers have expressed melodies. The region's largest folk lovers and Karacaoğlan and Dadaloğlu.

Every region of our country needs a lot of folk culture is being investigated in the regions. That our investigation about the Çukurova region, and especially above Çukurova we call Nurdağı (former name Gavurdağları, Amanos) swimming over the years many tribes of is perched nomadic life, living area, while many cultures within and lived a very rich cultural elements of hosting a regional is. These investigations in the 18 units in the region "gavurdağı havası" described as the longa ir-compiled bark and bozlak uzun hava look like, but the musical structures and used in Turkish and mouth structure, as these two long-air kind of different from an independent long-air reading styles were identified.

Keywords: Gavur dağı, uzun hava, Karacaoğlan

GİRİŞ

Osmaniye ili coğrafi konumu itibariyle birçok kültürün birleştiği illerimizden bir tanesidir. Adana ve Maraş gibi iki büyük ilimizin ortasındadır. Bu illerden sürekli göç almasına karşın bu illere göç vermez. Osmaniye ilimizde ülkemizin küçük bir bölümünde yaşatılmaya çalışılan âşıklık geleneği her yıl düzenlenen etkinliklerle korunmaya çalışılmaktadır. Bu ilimizde âşıklık geleneğini besleyen en büyük iki kaynak ise Karacaoğlan ve Dadaloğlu'dur. Bu iki kaynak aslında yöredeki âşıklara söyleyecek hiçbir söz bırakmamıştır. Bu yörede yetişen âşıklar hep bu iki ustanın izinden gitmişlerdir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu türkülerini yörede bilmeyen hiç kimse yok gibidir. Kadınlar çocuklar ve âşıklar okumuşlardır bu türkülerini (Abdullah Gizlice ile yapılan kişisel görüşme, 23.06.2010).

Âşık meclislerinde “Karacaoğlan çığırmaq” bir zorunluluktur. Bir âşık Karacaoğlan'dan bir türkü çığırmadan söze başlamaz başlatılmaz, bu aynı zamanda bir gelenektir bir kuraldır. Burada okunan Karacaoğlan ve Dadaloğlu türkülerini bölgede “Gâvur Dağı havası” olarak tabir edilir. Gâvur Dağları Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki dağlara verilen isimdir. En önemli Gâvur Dağları Adana ve Erzurum Gâvur dağlarıdır. Adana Gâvur dağı Maraş'ın Güneydoğusundan Ceyhan ırmağı boyunca uzanır. Adana Kahramanmaraş yolu bu dağları Gâvur Dağı geçidiyle aşar. İncelemeler sırasında Gâvur Dağları boyunca uzanan ilçe ve il merkezlerinde “Gâvur dağı Ağzı” veya “Gâvur dağı Havası” olarak bilinen ve ortak isimle adlandırılan türküler çoğunluktadır. Fakat isimleri aynı olsa da söyleniş çalış şekilleri bakımından birbirinden farklılıklar göstermektedir. Örneğin bir Ceren türküsü Osmaniye ilinde yaşanmış bir hikâyesi olan ve bir halayı olan ve aynı zamanda burada derlenmiş bir türkü olarak bilinirken, Gâvur Dağlarının doğusunda, yani Hatay İskenderun ve Gaziantep taraflarında farklı şekilde icra edilmektedir ve Türkünün nereden derlendiği konusunda çelişkili bilgiler vardır.

Ülkemizin diğer bölgelerine göre çok farklı ve zengin bir kültüre sahip olan Çukurova bölgesi ve özellikle Osmaniye ilinde, âşıklık geleneğinin yaşatılması ve bölgede “Gâvurdağı Havası” olarak tabir edilen, yurdumuzun diğer bölgelerinde okunan uzun havalardan farklı bir uzun hava okuma şekli ve müzikal yapısı itibariyle Türk Halk Müziğimizin zenginleşmesine katkıda bulunan güzel örnekleri sunulmuştur. Biz bu

çalışmamızda “Gâvur dağı” ezgilerinin Osmaniye yöresindeki örneklerini esas alarak inceleyeceğiz.

Metodoloji

Konusu

Araştırmamızın konusu genel olarak, Çukurova Bozlakları içerisinde sınıflandırılan ve yörede Gâvur dağı Havası olarak tabir edilen uzun havaların bilimsel olarak tespiti ve makam ve söz unsurları açısından incelenmesidir.

Amaç

Bozlaklar sözlü müzik ürünleri olmaları bakımından, bünyelerinde bir takım müzikal özellikler taşımakta ve bu özellikleri ile diğer uzun hava türleri arasında kendilerine farklı bir yer edinmektedirler. (Parlak, 1990) Bu çalışmamızın amacı halen Çukurova ve Gâvur Dağı yörelerinde söylenen yörede “Gâvur Dağı Havası” olarak tabir edilen uzun havaların bilimsel olarak tespiti, makam ve söz unsurları açısından incelenmesi ve diğer bölgelerimizdeki okunan bozlak uzun havalarından benzeyen ve ayrılan yönlerinin bilimsel olarak ortaya çıkarılmasıdır.

Kapsam

Araştırmamız kaynak kişiler Abdullah Gizlice ve Mehmet Erkoçak’ dan alınan 20 adet ezgi ile sınırlandırılmıştır. Araştırma zamanının ve yöredeki mahalli sanatçıların yoğunluğu sebebiyle daha fazla ezgi kayıt altına alınamamıştır.

Evren ve Örneklem

“Osmaniye ili Müzik Geleneğinin İncelenmesi” isimli çalışmamıza konu olan “Gâvur Dağı Havaları”nın evrenini oluşturan ezgilerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir.

Bu çalışmamızın örneklemini Osmaniye ilinde yaşayan kaynak kişiler Abdullah Gizlice, Mehmet Erkoçak' dan derlenen ezgiler ve yörede yaşayan mahalli sanatçılar Âşık Gül Ahmet Yiğit ve Âşık İmamı'nın ses kayıtları oluşturmaktadır. Konu ile ilgili bibliyografya taraması yapılmış yöredeki kaynak kişiler araştırılmış ve uzman kişilerle görüşülerek yeni derleme çalışmaları yapılmıştır.

Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Gâvur Dağı bölgesi coğrafi konum itibariyle fiziki olarak uzunca bir bölge olması itibariyle ve araştırma için ayrılan zamanın azlığı dolayısıyla bölgenin tamamını araştırmak imkânı olmamıştır. Önce uzun bir zaman kaynak tarama çalışması yapılmıştır. Daha sonra “Gâvur Dağı Türküsü” olarak bilinen ezgilerin Çukurova bölgesinden Güneydoğu Anadolu’ya kadar uzanan alan içerisinde Osmaniye, İskenderun, Maraş ili ve Nurdağı ilçesi gibi bölgelerde çok farklı şekilde algılandığı göze çarpmıştır. Gâvur Dağlarının Amik Ovası tarafında kalan kısımlarında örneğin İskenderun’da Gâvur Dağı havası diye bilinen ezgilerin Gaziantep yöresi barak ağzı okunduğu görülmüş ve bu örnekler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bölge tek tek köylere kadar gidilmiştir. 1933 yılında bir ilçe olarak Gaziantep iline bağlanan Nurdağı ilçesi Baş pınar ve Kuru dere köylerine gidilmiş ve orada da Gâvur Dağı olarak bilinen ezgilerin barak ağzı okunan ezgiler olduğu görülmüştür.

Yörede yaşayan popüler olmuş mahalli âşıklardan Âşık Gül Ahmet çalışma temposunun yoğunluğu sebebiyle araştırmamıza olumlu yanıt vermemiştir. Bunun gibi yörede yaşayan birçok kaynak kişi görüşme taleplerimiz önceden bildirildiği halde olumlu yanıt vermemelerinden dolayı araştırmanın sağlıklı yürütmesine engel olmuşlardır. Öte yandan bu alanda yapılan çalışmaların azlığı örneğin Bozlaklar konusunun yeterince incelenmemesi veya Çukurova bölgesi bozlaklarının bu varyantlarının da aynı derecede önemsenip araştırılmaması veya yüzeysel olarak incelenmesi dolayısıyla araştırmamıza örnek teşkil edememesi açısından bazı zorlukların yaşanmasına sebep olmuştur.

Temel Kavramlar

Uzun Hava

Genel olarak halk musikimizin usulsüz şekillerinden olan uzun havalarımız hakkında çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bununla birlikte notaya alımının güçlüğü sebebiyle uzun havalar hakkında ciddi ve bilimsel çalışmalar çok yaygın değildir.

"Uzun Hava ya da düz hava, hava yakmak, yakın yakmak, ozannama okumak, hava ekmek, hava asılmak, yüksek hava, avaz, çıkışmak, kazandırmak, koşma koşmak (okumak), mani okumak, uzun kayda, engin hava gibi terim ve tabirler,

yurdumuzda halk musikisi çalışmalarının başladığı ilk yıllardan itibaren kullanılmış ve çeşitli bilim adamlarınca çok kereler tanımlanmaya çalışılmıştır.

Uzun hava için; Seyfettin ve Sezai Asaf (1926:3) 'Bunları halk şairleri terennüm ederler ki, Avrupa musikisinde mevcut olan resitatifin mukabilidir. Bu uzun havalar, usul ile çalınmaz, her sanatkârın arzusuna göre serbestçe çalınabilir.' Gazimihâl (1982:192), 'Uzun havalar: usulsüz musikilere Anadolu'da umumiyetle bu isim verilir. Muhtelif nevi'leri vardır...' (Saygun.1937:60) '... ritm tamamiyle serbest olup; kelimeler 'resitatif'e müşhabil bir suretle teganni olunur.

Sarisözen (1962:4) uzun havayı; 'Ölçü ve ritim bakımından serbest olduğu halde, dizisi bilinen ve dizi içindeki seyri, belli kalıplara bağlı bulunan ezgilere 'uzun hava' denilir.' Şeklinde açıklamaktadır (Küçükçelebi, 2002:5)

Halk müziği araştırmaları geliştikçe, konu hakkında daha geniş, tutarlı bilgi ve yaklaşımların ortaya çıktığını, ancak buna rağmen yapılan tanımlamaların, tek başına uzun hava konusunu açıklamaya yetmediğini söyleyen Şenel (1991) tüm söylenenlerden bir bütünlük sağlamaya çalışarak uzun havaları şu şekilde açıklamıştır:

1) Serbest ritmlidir. (ölçüsüz, usulsüz, serbest ölçülü, serbest ağız, serbest tartımlı tabirleri yerine...) 2) dizi ve dizi içindeki seyri belli kalıplara bağlıdır. 3) kelime ritmine uyan veya bir heceye bir not isabet eden Resitatif (Parloando Reçitative) veya Parlando Rubato tazdadır. 4) Ritimli ezgilerle iç içe görülebilir: a) Aralarında, baş ve sonlarında ölçülü saz kısımları, pasajlar olabilir, b) Esasta kırık, fakat başta, arada usulsüz pasajlar olabilir. 5) Kuruluşu, 2. maddeye uymakla birlikte, sondaki müzik cümlesini asılı bırakan ve tekrarlanan (of, vah, oy oy) gibi terennüm katlamalı olabilir vs." (Küçükçelebi, 2002:5-6).

Bunlardan başka uzun havalar konusunda araştırmalar yapan başka müzik adamlarının görüşlerine bakacak olursak örneğin;

Muzaffer Sarisözen, uzun hava'yı "Ölçü ve ritm bakımından serbest olduğu halde, dizisi bilinen ve dizi içindeki seyri, belli kalıplara bağlı bulunan ezgilere "uzun hava" denir" şeklinde tanımlarken; Halil Bedii Yönetken "usulsüz-ölçüsüz" tabiri ile uzun havaların en önemli özelliğini vurguluyor ve tıpkı Sadi Yaver Ataman gibi grupta yoluyla hususiyetleri açıklıyor.

Nida Tüfekçi, Hocası Muzaffer Sarısözen'in yapmış olduğu tanımı kullanmayı tercih ederken, Mehmet A.Özbek'te, M. Sarısözen'in tanımlamasına benzer sözlerle uzun havayı açıklıyor (Özgül ve diğ., 1996)

Sonuç olarak uzun hava için araştırmacıların görüşlerinden hareketle çıkarılacak ortak görüş noktaları şu şekilde sıralanabilmektedir.

Uzun havalar;

1-Serbest ritimlidir. (ölçüsüz, usulsüz, serbest ölçülü, serbest ağız, serbest tartımlı tabirleri yerine)

2-Dizisi ve dizi içindeki seyri belli kalıplara bağılıdır.

3-Kelime ritmine uyan veya bir heceye bir not isabet eden resitatif (Parlando reçıttive) veya Parlando rubato tarzlardadır.

4-Ritimli ezgilerle iç içe görülebilir:

a) Aralarında, baş ve sonlarında ölçülü saz kısımları, pasajlar olabilir,

b) esasta kırık, fakat başta, arada usulsüz pasajlar olabilir.

5) Kuruluşu 2. maddeye uymakla birlikte, sondaki müzik cümlesini asılı bırakan ve tekrarlanan (of, vah, oy oy) gibi terennüm katmanlı olabilir vs.

(Özgül ve diğ., 1996,17-18)

Mahmut Ragıp Gazimihal uzun havalar için şöyle demektedir:

“Usulsüz Musikilere Anadolu'da umumiyetle bu isim verilir. Muhtelif neveleri vardır. Konya'nın uzun havaları, divan, bozlak, koşma ve hoyratlardır. 'Çukurova' ise Adana taraflarına has nevidir. Konya'dakilerin ara nağmeleri usullüdür. Urfa'daki 'divan' ile Sivas'daki “Bozlak”ın ara nağmesi yerine, sazın birkaç mızrap darbesi kaim olur.

Uzun havalar notaya alınmalarındaki güçlük dolayısıyla son zamanlara kadar ihmal olunuyorlardı. Fakat türkülerin en dikkate şayan numuneleri belki de yalnız onlardır. Ferruh Bey uzun havaları notaya almak hususunda cidden yüksek bir zekâ ve istidat göstermektedir. Bununla beraber tavır ve üslupları hakkında evvelden

fikir edinilmeden notadan layıkıyla çalınıp söylenebilmelerine imkân bulunamaz. Bunun içindir ki, bestekârlarımızın ya bizzat Anadolu'ya tetkik seyahatleri yapmalarına veya gramofona ehemmiyet vermelerine mecburiyet vardır. Uzun havaların ehemmiyeti, Asyaî Türk ananeleri çerçevesine de dâhil bulunmalarındadır.

Saz refakati pek dikkate şayandır. Tetkik heyetlerinin gezdiği noktaların telli aletleri, şeklen daima birbirinin aynı olup, yalnız kıtaları ve tellerin adedi itibariyle değişirlere; büyükten küçüğe şunlardır; Meydan sazı, adî saz, bozuk, bağlama, tambura, çöğür(cura)”

(Gazimihal, 2006:174-175)

Bozlak

Orta Anadolu bölgesi ve Güney Anadolu Toroslar'ında yaşayan Yörük, Türkmen ve Avşar oymaklarının daha çok kullandığı serbest ritimli(uzun hava) ezgiler gurubunda yer alan bozlaklar, halkın bir anlatım ve ifade biçimi olmuştur (Karakaya, 1993:20).

Orta Asya'dan başlamak üzere yaylak-kışlak hayatı yaşayan bu göçebe halkın doğayla iç içe olmaları, acılarını, kederlerini ve isyanlarını yine doğaya haykırmaları 'bozlak' kültürünü oluşturmuştur. Yapı itibariyle melodi, ritm, ağız ve konu bakımından son derece zengin ve sanatlı olan bu müzik türü Türk halk müziğinin en eski türlerinden birisidir (Karakaya, 2002:7).

<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi> Erişim tarihi 12.06.2010

“Bozlak Türk Halk müziğinde bir uzun hava çeşididir. Daha çok Orta Anadolu'da söylenmekle beraber, yurdumuzun diğer yörelerinde de rastlanır. Kelimenin aslı, yakarış-haykırış anlamında olan bozulamak'tan gelir. Bozlaklar kavim ve boy adlarına göre; AVŞAR BOZLAĞI; hayvan adlarına göre, KIRAT BOZLAĞI; kent adlarına göre; YOZGAT BOZLAĞI-KIRŞEHİR BOZLAĞI gibi adlar alırlar”

(Müzik Ansiklopedisi, 1984; 1.cilt, s.213).

Uzmanlara Göre Bozlak Tanımları

Nida Tüfekçi: “Bozlak: Türk halk müziğinde uzun hava türlerinden biridir. “Bozulamak” tan gelir. Bozulamak acı acı feryat etmek anlamındadır. Diyorlar ki; deve yavrusu anasının ardından acı acı bozuladı.

Mehmet Erenler: “Bozlak deyimi halk arasında uzun hava türlerinden birinin adı olarak nitelendirilir. Ayrıca belli bir ezgi dizisi, bu dizi içerisindeki seyir esnasında değişken arızalar gösteren bir yapıya sahip olması, ezginin belli bir yöre halkının ortak duygu, düşüncelerini paylaşmasıyla ve dinledikleri an adeta kendilerinden geçercesine duygulanmaları sonucu beliren bir ortak olgu deyimidir. Kelime bozlah, bozuk, bozlamah, bozlamak, bozulamak, bozlak olarak karşımıza çıkar.

Yücel Paşmakçı: “Türk Halk müziğinde uzun hava türlerinden biridir. Bozulamak’ tan gelir. Bozulamak; develerin bağirtısını ifade eder”.

Doç. Şenel Önalı: “Uzun hava türüdür. Gerek sazımıza gerek sözüme girmiş bir tabir olarak incelediğimizde bazı yakın kelimelerle ilişkili olduğu göze çarpıyor. Bozulamak, bozuk, bozok vb. Bozulamak; feryat etmek anlamındadır”.

Tuncer İnan: “Bozlak Türk Halk Müziğimizde, uzun hava çeşitlerinden birisidir. Bozulamaktan ileri gelir. Bozulamak ise acı acı feryat etmek anlamındadır.”

Arif Sağ: “Orta Anadolu’ da okunan bir uzun hava türüne verilen isimdir. Çok gelişmiş bir kültür ürünüdür.”

Şemsi Yastıman: “Bozlak; Orta Anadolu’daki bir tür uzun havaya denir. Bozulamaktan gelir. Bozulamak deve yavrusunun bağirtısını ifade eder. ”

Sadi Yaver Ataman: “Bozlaklar uzun hava bölümleri içinde bilhassa Cenup, Orta ve Şimâl Anadolu’ya has ağızlardır. Destelemesiz söylenmekle beraber bazen kırık hava cinsinden bir Türkü ile destelenir. ”

Adnan Ataman: “Türk Halk müziğinde bir uzun hava türüdür. Daha ziyade açık havada ve yüksek ünlemlerle söylenir.

Nurettin Çamlıdağ: “Bir uzun hava çeşididir.” (Parlak; 1990:4).

Yukarıdaki anlatılanlardan anlaşılacağı üzere “Bozlak” terimi genel olarak Türk dünyası içerisinde yüzyıllardır kullanılan bir terim olarak varlığını sürdürmektedir. “Devenin böğürmesi”, acı acı feryat etmesi, gibi, birbirinden çok farklı olmayan anlamları vardır. Bunun dışında, Çukurova bölgesinde, yine bu kelimenin kökünden türemiş, “bozulmak” diye kullanılan bir terim vardır ki, bu da o bölgede sessizce sitem etmek anlamına gelmektedir.

Yine bunların dışında, sözlü halk edebiyatı çeşitlerinin sınıflandırılmasında araştırmacılar tarafından hikâye türü içerisinde yer verilen bir bozlak tanımı daha vardır.

Bu araştırmacılara göre bozlak bir hikâye etme tarzıdır. Çukurova ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülen konusu aşk, kahramanlık, yiğitlik olan konularda yazılan halk hikâyelerinin genel adı olarak da bozlak terimi kullanılmaktadır(Mirzaoğlu, 2003).

Ağıt

Genel olarak bir ölünün ya da acı, üzücü bir olayın ardından söylenen halk türküsü olarak tarif edilen ağıtlar başından acı bir olay geçen ya da ölen kişinin iyiliklerinden, yiğitçe davranışlarından ve yaşamdaki önemli olaylardan söz eder. Belli geleneksel hareketler eşliğinde kendine özgü ölçü ve uyaklarla söylenir.

“Geçmişimizi anlamak için tarihi bilmek yeterli olmayabilir. Bunun yanı sıra halk yaratmalarını anlamak ve halkın yarattığı bu değerlerden faydalanarak doğrulara varmak, geçmişimizi daha iyi değerlendirmemizi sağlar. Tarihçiler, tarihi olayları bulabildikleri belgelerle yorumlayarak yazar, ancak, o tarihi olayları bir de halkın gözüyle görmek, bizim konuya daha farklı bir açıdan bakmamızı sağlar. Çünkü her olayda, özellikle de savaşlarda sevinci de acıyı da yaşayan halktır. Tabii olarak, bunun yansımaları da halk yaratmalarında görülecektir.

Halkın duyduğu üzüntü, keder ve sıkıntıları en iyi şekilde yansıtan halk yaratmaları içinde belki de en önemlisi ağıtlardır. Çünkü yaşanan olayları tüm gerçekliğiyle ağıtlarda gözler önüne serilir.” (<http://www.turkceciler.com/agitlar.html> Erişim tarihi, 14.01.2009).

Ülkemizde ağıt söyleme geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Erkekler tarafından söylenen ağıtlar varsa da daha çok ağıt kadınlar tarafından söylenmektedir.

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme üzüntü, telaş, korku ve heyecan anındaki, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, şikâyetlerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesi'nde umumiyetle "ağıt" adı verilir. Ağıt söyleyen için "ağıtçı" sözü yaygınlaşmış ve "ağıt yakmak" deyimini türemiştir (Elçin, 1990:8).

İslamiyet'ten önceki devirlerde "sagu" deyimini ile karşılanan ve hiç şüphesiz "sıgtamak: ağlamak" fiilinden türemiş ağıta Azerbaycan'da "ağı", Kerkük Türklerinde "sızlamak" ve Türkmencede "ağı" yanında "tavşa" adları verilmektedir. Bu gün Muş çevresinde aynı manaya gelen (sabu) adı da dikkate değer bir isimdir.

En az Hunlardan ve Kök Türkler' den itibaren ölü gömme ve "yuğ" törenlerine bağlı olarak ananesi zamanımıza kadar gelen ağıtlar bir bakıma ölen için söylenmiş mehdiye demektir. Ancak zamanla cihanın fâniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğin sitemleri, ayrılık, yurdun istila görmesi, kaybedilen toprakların millet vicdanında uyandırdığı acı, büyük ve tanınmış şahsiyetlerin ölümleri, yurt uğuruna şehit düşenler, zelzele, yangın, suda boğulma gibi afetler ve hâdiseler, kocasının ölümü üzerine çocuk yaşta kayını ile evlenmeğe zorlanan dul kadınla Yemen'e gidip de dönmeyenlerin verdiği ıztırlar; kına yakma sırasında baba evinden uzaklaşırken gelinin ruhunda düğümlenen sevinçle keder, yavrularını kaybeden anneler, geyikler, koyunlar veya bir karkuş tarafından kanadı kırıldığı için uçamayan leyleğin dramı gibi pek çok vak'a, hadise, hâl, durum, âdet, tasavvur ve hikâyeler ağıtın mana ve mahiyetini değiştirmiş oldu. Buna göre ağıt Fransızların "elegie" deyiminin hudutları içinde şekilden ziyade muhteva olarak düşünmek lâzımdır (Elçin, 1901:1).

Türk Ağıtlarının İşlevleri, Konuları ve Biçimleri

"Yerli sözlü gelenekte gerek töreni (türkünün çağrılması belli düzenli bir tören içinde yapılıyorsa), gerekse çağrılan metni ve onun ezgisini adlandırmak için özel deyimler vardır; ama bu deyimler kesinliğinden yoksundurlar ve bu bakımdan da anlaşmazlığa yol açabilirler. Kimi zaman, "ağıt"ın bütün konu ve biçim özelliklerini gösteren bir parça, bakarsınız, çok genel anlamlı olan bir kelime ile örneğin "türkü", ya da "deme" sözleriyle adlandırılmıştır yahut aynı bir deyim, örneğin

“ağıt”, hem ölü başında çağrılan türküyü, hem de içinde bu türkünün de yer aldığı bir sıra törenlerin bir bölümünü (ölü başında ağlama, sızlama, giysileri sergileme, vb.) gösterir; başka bir örnek alacak olursak: “bozlak” kelimesi aslında herhalde yalnız belirli bir ezgi ile çağrılan ve sonu acıklı biten bir macerayı anlatan “türkü çeşidi” ni adlandırdığı halde, giderek hem türküyü, hem de bu ezgili metnin anlatı çerçevesi diyeceğimiz nesirli “hikâye”yi gösteren bir deyim olmuştur. Evlenme törenlerinin belli birtakım işlemlerle söylenen türkülere –tümüyle “gelin ağıtı”, “gelin yası” denir; aslına bakılırsa bunlara vesile olan olayda ölüm acısı niteliğinde bir yön yoktur. (Esen, 1907)

Anadolu Türkçesinde *ağıt*, *bozlak*, Azerbaycan dilindeki ağı eş-anımlı *ağla-*, *bozla-* fiillerini vermiş olan bir köke çıkar; yas kelimesi ise Arapça, keder anlamına gelen *ye’s* den gelir.

Ezgiler ile türkülerin de katıldığı “ölüye ağlama” törenlerini sadece kadınlar düzenler ve yürütürler. Bunlar ölünün kız kardeşi, anası, başkaca yakın akrabaları, dostları, komşularıdır. Ölünün evinde toplaşırlar. Bir Divrikli’nin verdiği bilgiye göre tören ölünün başında yapılır. Türkülere ve törenin gerektirdiği türlü davranışlara, genel olarak bütün hazır bulunanlar katılır. Odaya her yeni gelen kadın ölünün en yakını ve yaşça en büyük olanının (ailenin temsilcisi durumunda bulunanın) boynuna sarılır; ağlar, ya da ağlar gibi yapar; başörtüsünün ucu ile gözlerini siler; ağıtı çağırıp söyleyenin ağıtçının sesine sesini katarak “figan eder”; acı feryatları, zaman zaman bütün törene katılanlarca bir koro halinde tekrarlanır.

Ağıt çağırın ağıtçı, sözlerini söylerken bir yandan da ölünün giysilerini bir bir eline alarak etrafa gösterir; bu, tören üzerinde araştırmalar yapanlarca en çok rastlanan davranışlardandır. Ağıt metinlerinde olsun, töreni anlatan yazılarda olsun aynı konuda bazı ayrıntılara rastlanmaktadır. Bir araştırıcı bu ayrıntılardan ilginç bir örnek vermiştir: genç yaşta ölen kızın anası, ağıt yapıldığı sırada kızının nişanlısının (komşu kasabalı bir genç) ağıt yerine doğru geldiğini görünce ölünün mantosu üstüne gene onun bir fistanını geçirip-canlı bir insan giydirmiş gibi-delikanlının önüne gider ve elbiseleri onun kucağına atarak, ağıtına bu davranışı yorumlayan bir bent ekler.” (Esen, 1997:13-16).

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMA SAHASININ TANITILMASI

1.1.Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası

M.Ö. II. Binyılda Kizzuwatna (Adana Krallığı) ve M.Ö. I. Binyılda da Kilikya bölgesi, günümüz Çukurova'sının aksine, kesinlikle daha geniş bir coğrafi alanı kapsamaktaydı. Cilicia Trachea (Aspera) ve Compestris olarak ikiye ayrıldığı M.Ö. I. Binyıldaki sınırları aşağı yukarı bilinmekle birlikte, M.Ö. II. Binyılda kapsadığı alanı tespit etmek oldukça güçtür; çünkü birçok bölgede olduğu gibi, Kizzuwatna'nın da bir çekirdek sahası, bir de batı, kuzey ve doğusunda tampon bölgeleri, geçici genişleme alanları vardır. Tabii ki bu tampon bölgeler siyasi gelişmeler ve güç dengelerine göre gel-git yapıyordu. Örneğin, Şanlıurfa'nın doğusunda bir yerlerde aranması gereken Mitanni Devleti'nin başkenti Wassukanni kenti, bir Orta Hitit metnine göre (İsmerika Andlaşması), Kizzuwatna toprakları içinde yer alıyordu. Gene aynı dönemde, Zile yakınlarındaki Maşathöyük'te bulunan bir mektuptan öğrendiğimize göre, Kizzuwatna'nın kuzey sınırları, Gülek Boğazı'nın çok daha kuzeyine çıkıyor, ta Maşathöyük ve Ortaköy'e (Çorum) kadar ulaşıyordu. Bu hudut da aşağı yukarı, M.Ö. 547'deki Pers hâkimiyeti gelinceye kadar Kilikya Kralı Syennesis'in topraklarına tekabül etmekteydi. En önemlisi zaten bu çağda, yani Orta Hitit Dönemi'nde (M.Ö.1450-1350) Hitit hanedanının Hurri-Kizzuwatna kökenli olmasıdır. Bu devirde Hitit kraliçeleri dahi Hurrice isimler taşıyorlardı. Çorum' un 55 km. güneyindeki Ortaköy'de son yıllarda bulunan bazı parçalar dışında şimdiye dek hiçbiri yayımlanmayan birlerce Hititçe ve Hurrice tablet, bu durumun gerçekleryansıttığını pekiştirmektedir (Ünal, 2006)

Yerli Kizzuwatna halkı ve bu bölgenin yerleşim tarihi hakkındaki bilgiler kıt olmakla birlikte, yer, şahıs ve tanrı adlarından hareketle, burada oturan halkın ta en eski devirlerden itibaren karışık bir demografik yapıya sahip olduğu anlaşılmakta, asıl yerlilerin yanında üstün bir Hurri çoğunluğu, bunun yanında Luviler'in ve Sami kavimlerin varlığı gözlenebilmektedir. Keza çok sayıdaki yerleşme yerinin dağılışı ve eski isimlerinin belirlenmesi de Kizzuwatna tarihi coğrafyasının öteden beri baş ağrıtan meselelerinden biri olmuştur (Ünal, 2006).

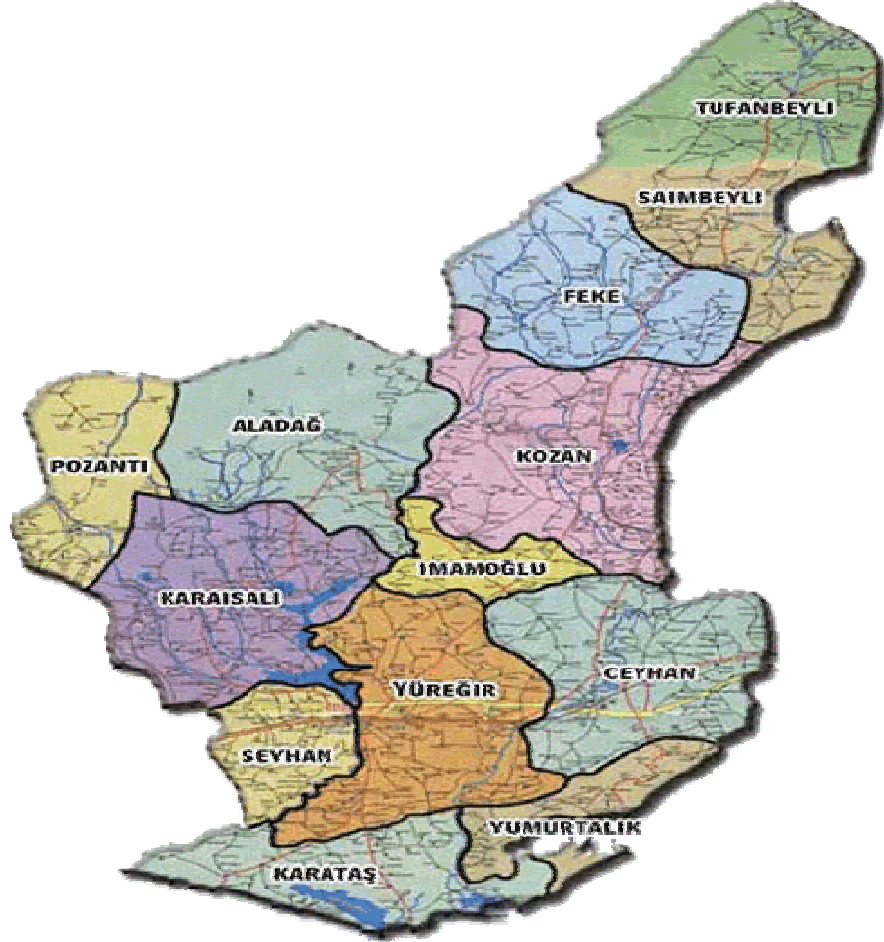
Bu konularda böze bilgi vermesi gereken Boğazköy-Hattusa, ari, Ebla, Emar, Tell Mozan-Urkis, Nuzi, Tell Brak, Ugarit, Alalah ve Kanes-Kültepe’de bulunan metinler maalesef tarih ve tarihi coğrafya hakkında bilgi içermezler, çünkü hepsi de din, ayin, büyü ve diğer mistik konularla ilgilidir. Hattusa’da isek sadece bazı yazılı tarihi metinler ve devlet antlaşmaları ele geçmiştir ki, bunlar tek ve en değerli malzemeyi oluşturmaktadır ve aşağıda anahtarlarıyla vereceğimiz Kizzuwatna tarihi bunlara dayanacaktır. Bunun yanında Yeni Asur krallarının yıllıklarında o zamanlar *Que/Hume* (Ovalık Kilikya), *Hilakku* (Taşlık Kilikya) veya *tabal* (Güney Kapadokya ve Gülek Boğazı civarı) ve *Unqi* (Amik ovası) denen ki-likya ile ilgili bilgiler vardır (Ünal, 2006)

Yollar bir ülkenin can damarı gibidir. Çukurova gibi etrafı dağlar ve denizle çevrili oldukça kapalı bir havza kendi içinde ne kadar zengin olursa olsun, eğer kara ve deniz yoluşya dışarıya bağlantı sağlayamaz ve ithalat ve ihracat vasıtasıyla mal takası yapamazsa, bu zenginliğin hiçbir anlamı kalmaz. Şimdi, geriye, daha eski devirlere doğru gittikçe, Kizzuwatna’nın tarihi ve tarihi coğrafyasının sorunları daha da büyümektedir. Bu sorunlardan bir tanesi, M.Ö. II. Binyılın başlarından itibaren Orta Anadolu’da ticaret kolonileri kurmuş olan Eski Asurlu tüccarların izledikleri yollardan hiç olmazsa bir güzergâhın veya bir bölümünün, Kizzuwatna üzerinden geçip geçmediğidir. Bilindiği üzere Kayseri yakınlarındaki Kültepe-Kanes’i (Karum) ticaret merkezi olarak seçen tüccarlar İslâhiye-Bahçe-Kahramanmaraş-Pınarbaşı yolunu izlemişlerdir. Bunun yanında çok sayıda kaya anıtının gösterdiği gibi, Hititler zamanında önem kazanan ve Gülek Boğazını saf dışı bırakarak Kayseri / Kanes-Develi/Fraktin/İmamkulu/Taşçı-Hanyeri/Gebzeli Geçidi üzerinden Tufanbeyli’ ye geliyor ve burada muhtemelen ikiye ayrılıyordu. Biri Göksün-Kahramanmaraş yönüne giderken, diğeri güneye saparak Tufanbeyli-Saimbeyli-Feke-Hemite-Toprakkale ve Bahçe üzerinden Kuzey Suriye’ye ulaşıyordu. Ancak yolda herhangi bir yerden güneye sapıldığında, ovanın içine, Kizzuwatna’ ya ulaştıran tali yollar vardı. Bu ana yol Toros dağları’ nın güneyinde daha ovaya inmeden, dağların eteklerini izliyor ve doğuya Bahçe’ye, oradan da Suriye’ye doğru ilerliyordu. Üstelik dağ dibinden geçen bu yol güzergâhında Seyhan ve Ceyhan ırmakları çeşitli kollara ayrıldığından ve suları az olduğundan, ırmaklar daha kolay geçilebiliyordu.

Eski Asur tüccarların Çukurova'ya inmediklerinin bir kanıtı da, bu devirle ilgili çok sayıdaki metinde hiç ama hiçbir Kizzuwatna kenti adının veya coğrafi bölgesinin adının geçmemesidir. Bunun anlamı ayrıca Őudur: Asurlular Kizzuwatna' da ticaret kolonileri (Karum, Wabartumlar) kurmamıŐlardır. O zamanlar burada Asurlu tüccarları cezbedecek doğal zenginlikler ve hele hele madenler yoktu. Ortaçağ'da Arap'ların getirdikleri pamuk, 19 yy.da Osmanlıların getirdi pirinç ve 1930' lu yıllardan beri üretilmeye baŐlanan mısır, ipekböceği ve yerfıstığı gibi endüstri bitkileri o devirde söz konusu değildir. Bunun dışında bölge bataklık, ormanlık ve sazlık olduğundan ve ayrıca burada yırtıcı hayvanlar bulunduğundan, burası hiçbir Şekilde iskâna elveriŐli değildi. Bölgede aslan ve kaplan gibi vahŐi ve yırtıcı hayvanlarla mücadele edebilmek uğruna, Halife II.Walid (743-744) ve III. Yazid' in Hindistan'dan manda sürüleri getirttikleri ve onları Hintli çobanlara beslettirdikleri biliniyor. Bizansların Araplardan geri işgal ettikleri 960 tarihi ve 19 yy.da Toros Yörüklerinin Abidin ve Cevdet PaŐalar tarafından iskâna zorlanmalarına kadar bölge nerdeyse boŐtu. *Bizans reconquistası* buradaki tüm Arap-Müslüman nüfusu öldürmüŐtü; Misis'te bir gecede 4000 Arap tüccarın katledildiği söylenir. Bizanslılar bu katliamdan çok piŐmanlık duydular, çünkü bölgede üretim yapacak insan kalmamıŐtı. Bizans, Arap, Grek, Türk, Suriyeli ve Ermeniler' den oluşan karışık nüfusa ek olarak, Bizanslılar yok ettikleri bu nüfus boŐluėunu doldurmak için buralara bulabildikleri her kavmi yerleŐtirmiŐlerdi. Bunlar arasında Slavlar, Hintliler, Ermeniler ve Suriyeliler de vardı ( nal, 2006).

1.2.Osmaniye'nin Coğrafi Konumu

Şekil 1: Osmaniye İli Haritası

Osmaniye'nin güneyinde Hatay ili, doğusunda Gaziantep ili kuzeyinde Bahçe ve Kadirli, batısında ise Ceyhan ilçesi bulunur. İl merkezi Amanos dağlarının eteğinde, ovalık bir alana kurulmuştur. Denizden yüksekliği 120 m.dir (Aktan, 1972:98).

“Osmaniye, Akdeniz Bölgesi'nin doğu kesiminde, Adana ile komşu bir ildir. Güney ve güneydoğusu dağlık, batı ve kuzeybatısı ovalıktır. Doğuda Gaziantep, güneyde Hatay illeri, batı ve kuzeyde Adana, Kuzeydoğuda Kahramanmaraş illeriyle çevrilidir. Denizden yüksekliği 25 m.dir.

Batı kesimi Çukurova’da yer alan Osmaniye, topraklarının doğu kesimini Amanos dağları ve bu dağlara bağlı Kösür dağı(eski adı Gâvur Dağı) yer alır. Kayın, Meşe, Gürgen, Sedir, kızılçam ve Karaçamlardan oluşan ormanlarla kaplı olan dağların yüksek kesimlerinde yaylalar vardır. İl topraklarının sularını Ceyhan ırmağı ile ona katılan İlsu ve Akçasu toplar. ukurova’nın Osmaniye toprakları içinde kalan kesimi yörede Yukarı Çukurova adıyla anılır (Erkoçak, 2003).

Osmaniye nüfus açısında Türkiye’nin 27. ilidir. Genel nüfusun üçte ikisinden çoğu şehir merkezinde yaşamaktadır. İl ekonomisi tarım ve tarım ürünlerinin ticaretine dayanır. Yetiştirilen ürünler arasında Buğday, pamuk, üzüm, portakal arpa başta gelir.. Yerfıstığı ise Osmaniye iline has ve Osmaniye ile özdeşleşmiş yegâne tarım ürünüdür. Hayvancılık Osmaniye ekonomisinde önemli yer tutmaz.

Osmaniye iklimi Akdeniz iklim tipinin özelliklerini gösterir. Yazları sıcak ve Kurak kışlar ılık ve yağışlı geçer. Hamus çayı, Karaçay ile Kaypak ve Cona dereleri ile Düziçi’ndeki Sabun çayı Kadirli ilçesindeki Savrun, Sumbas ilçesindeki Kesik çayları başlıca akarsularıdır.

Osmaniye gelişmiş ulaşım olanaklarına sahiptir. Adana’yı Hatay ve Gaziantep’e bağlayan karayollarıyla İskenderun’u Bağdat demiryollarına bağlayan demiryolu hattı Osmaniye den geçer (Erkoçak, 2003).

Osmaniye’de sanayi fazla gelişmemiştir. Merkez ilçede küçük ölçekli un, dokuma, fıstık işleme tuğla ve kiremit fabrikalarıyla, ırır tesisleri vardır. Osmaniye’de üretilen havlu, bornoz ve sargı beri dokuma ürünleri yurt dışına ihraç edilir. Osmaniye’de sanayinin gelişmemiş olması ve göçlerle nüfusun artması sonucu işsizliği artmıştır. Çevre illerle her gün işçi gelip gitmektedir” (Karaburç, 2007:8).

“Osmaniye, güneyinde Hatay, doğusunda Gaziantep batısında adana, kuzeydoğusunda Kahramanmaraş il sınırlarıyla çevrili 80. ilimizdir. İl sınırları içinde doğusunda ve güneyinde Amanos dağları ve Amanos dağlarının bir bölümü olan yüksekliği 2000 m. Ye varan “Gavur” Nur dağları vardır. Kuzey ve batısı Çukurova’nın uzantısı olan verimli bir ova ile çevrilidir. Denizden yüksekliği 125 m.dir. Doğusunda Nurdağı eteklerinde Hasan Beyli, Bahçe ve Düziçi ilçeleri, batısında Toprakkale Kuzeyinde kadirli ve Sunmas ilçeleri vardır. Hasan Beyli, Bahçe ilçesi tamamen dağlık bir yapıya sahip iken diğer ilçelerden sadece Toprakkale’nin yapısı ovalıktır. Düziçi, Kadirli ve Sunmas ilçeleri dağlık, ovalık ve engebelik bir arazi yapısına sahiptir (Erkoçak, 2003).

Osmaniye' de tamamen Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçer. Yağışlar genellikle yağmur şeklinde, kışları yükseklerle kar yağar.

Akdeniz iklimine uygun Maki bitki örtüsü bulunur. Ancak doğu ve güneyinde bulunan Nurdağları, Sunbas ilçesinin yüksek kesimleri, Kadirli ilçesinin Aslantaş barajı mevkiinde yoğun orman tabakasına sahiptir. Orman yapısı çam, gürgen, kızılçam meşe ve ladin gibi kıymetli türlerden oluşur.

Hasan Beyli ilçesi sınırlarının içinden çıkan Hamus çayı, Düziçi ilçe sınırları içinden çıkan Sabun çayı, Kadirli ilçe sınırları içinden çıkan Savrun çayı, il merkezi sınırları içinden çıkan Karaçay il sınırları içinde Ceyhan ırmağı karışırlar. Ceyhan ırmağı, Kahramanmaraş il sınırlarından gelerek Osmaniye ilinden geçer. Adana ilinden geçerek Akdeniz'e ulaşır (Erkoçak, 2003).

Osmaniye ilinden geçen Ceyhan ırmağı üzerinde, Cevdetiye kasabası sulama regülâtörü vardır. Ayrıca Aslantaş barajı da bu ırmağın üzerindedir. Hamus Çayının sınırları içinde ve Aslantaş barajının hemen bitişiğinde Berke Barajı inşaatı devam etmektedir.

Osmaniye il merkezinin nüfusu 1997 yılı genel nüfus sayımında 159.300 kişi, ilçelerinin nüfusunun 438.600 kişi olduğu bilinmektedir. Genel il toplamı 597.400 kişidir.

Okuma yazma oranı 1998 yılı itibariyle, yüzde 77 dir. Osmaniye nüfusunun yüzde 70 i çiftçi yüzde 14 ü esnaf ve sanatkâr, yüzde 6 sı işçi yüzde 3 ü memurdur. Yüzde 2 si hayvancılık yapmakta ve diğer yüzde 5 i ise çeşitli meslek dallarında çalışmaktadır.

İl halkı geçimini başlıca 3 kaynaktan sağlar. Bunlar tarım, ticaret ve küçük sanayidir. İl genelinin topraklarının çoğu düz ovada ve sulanabilir olması, geçim kaynağı bakımından tarımın önemini gün geçtikçe arttırmaktadır.

Osmaniye ilinde üretilen bitki çeşitleri; Buğday, arpa, yerfıstığı, pamuk, mısır, soya fasulyesi, turp, karpuz ve pirinçtir. Bunlardan en önemlisi yerfıstığı ve pamuktur. Diğerlerinden önemine göre, buğday, soya fasulyesi ve mısır sıralamadaki yerini alır. Yurdumuzun yer fıstığı ihtiyacının yüzde 34 ünü Osmaniye karşılar” (Erkoçak, 2003:1-2).

1.3. Amanos Dağları Orta Kesiminde Yerleşimlerin Tarihsel Gelişimi

1.3.1. Göçebelik Dönemi

1850'lerde Asi nehri ile Ceyhan nehri arasında kalan Gâvur (Amanos) Dağları'nda 26'ya yükselen bir aşiret ve aile topluluğu görülmektedir. Bunlardan Ulaşlı aşiretine bağlı olan Kapulu aşireti, Tiyek'in üst tarafındaki ormanlık bölgeye yakın alanda (şekil 3) yazı geçirmekte ve kereste ticaretiyle uğraşmaktaydı. Kaşın ise Payas tarafına inerek "Hu" denilen sazdan yapılmış evlerde oturmaktaydılar. Tecirli ve Cerit aşiretleri ise şimdiki Osmaniye ile Ceyhan nehri arasında kalan alanda yaşamakta ve Haruniye ovasında tarımla uğraşmaktaydılar. Kışı sazdan kulübelerde geçiren Tecirli buna rağmen göçebelikten tamamen kurtulmuş değildi. Amik ovasında ise iki büyük bir aşiret olan Reyhanîye aşireti yerleşmişti. Bunların bir kısmı tarım ile uğraşmakta, bir kısmı ise henüz göçebe hayatı yaşamaktaydılar. Gâvur (Amanos) dağının güneydoğusunda, Çoban-oğulları beylerinin emrinde bulunan ve "Dağlı" ismi verilen Hacılar, Ekbaz ve Tiyek nahiyeleri (şekil 3) kendi başlarına devlete karşı isyan halindeydiler(Halaçoğlu, 1973) .

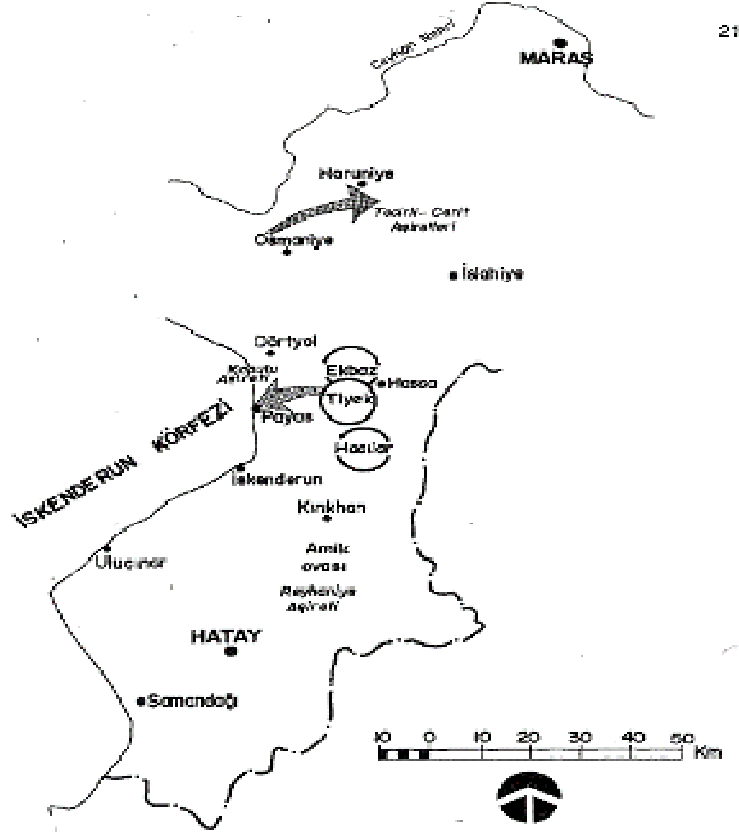
"Amanos Dağları'nda göçebe hayatı süren diğer bir topluluk Tahtacı guruplarıydı. Tahtacıların tarihi net olarak bilinmemekle beraber, sonraları hayvancılığı bırakarak odunculukta uzmanlaşmış göçebe gurupları oldukları bilinmektedir. Bu guruplar yaz boyunca dağlara çıkarak odun keser, sonbaharda ovada bunları satabilecekleri yerlere indirirler, yakacak ve yapacak odun hazırlayarak satarlardı" (Yılmaz, 1993).

1.3.2. Fırka-i İslâhiye ve Yerleşik Hayata Geçiş

Yarı göçebelik kültürünün yerleşmesiyle, sürekli olmasa da yerleşik hayata geçişin ilk aşaması tamamlanmış oluyordu. 1850'li yıllarda bölgede hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyet ağırlık taşıyordu. Yörükler kışlak haline getirdikleri Çukurova bölgesinde ilkbaharda sürüleriyle Konya Ereğli, Tahtalı ve Uzun yayla' ya kadar yayılmışlardı. Göçebe aşiretlerin yıl içindeki bu sistemli yer değiştirmeleri sırasında, ovadaki tarım alanlarına zarar vermeleri nedeniyle bölgedeki yerleşik toplum ile aralarında çatışmalar çıkmaktaydı. Buna ek olarak Osmanlı hükümeti ile bu aşiretler arasında sürekli bir anlaşmazlık bulunmaktaydı. Bu koşullar altında ortaya çıkan fırka-i İslâhiye'nin kuruluş nedeni 1853 Kırım savaşına kadar uzanmaktadır. Kırım savaşı sırasında çekilen asker

sıkıntısı, Gâvur Dağları (Amanos Dağları) ve Kozan Dağları bölgelerinden de asker istenmesine neden olmuş. Ancak bölgedeki aşiretlerin devlete olan muhalefetleri deniyle asker alımı gerçekleştirilememiştir. Devlet tarafından kurulan Fırka-i İslâhiye'nin esas amacı İskenderun'dan Maraş ve Elbistan'a; Kilis'ten, Niğde ve Kayseri'ye, Adana Eyaleti'nden, Sivas Eyaleti sınırına kadar olan bölgeleri kontrol altına almaktı. Bu hareket, başıboş bir halde bulunan konar-göçer oymakları karşılaşılan zorluklara rağmen başarılı bir metotla yerleştirmiş, göstermiş olduğu iyi niyet ve yardım sayesinde de, bazı aşiretleri kazanarak yapılan icraata kolaylık göstermelerine neden olmuştur. Buna rağmen, bu ıslahat sırasında yapılan bazı hatalar nedeniyle bazı aşiretlerin bölgeyi terk ettikleri görülmektedir. 1865 yılı Mayıs ayında İskenderun'a gelen Fırka'î İslâhiye, Gâvur (Amanos) Dağı'nda iskâna başlamış ve sırasıyla Ordu köyü, Hassa kasabası ve İslâhiye kazasını kurarak çevredeki göçebe aşiretleri bu yeni yerleşimlerde iskân etmiştir. Bugünkü Osmaniye'ye inerek yerleşen ulaş grubuna bağlı Alibekiroğulları o dönemde yerleşimin dörtte birini oluşturuyordu. Bu hareket ile iskân edilen diğer bir grup ise, kuzey Toroslar'dan gelen özerli aşiretiydi. Bu aşirete bağlı gruplar genel olarak Osmaniye'nin batısında, Dört Yol çevresinde ve Osmaniye' ye yakın üç köyde iskân edilmişlerdir. Tecirli aşireti ise Osmaniye çevresinde ve Haruniye köylerinde iskân edilmişlerdir (Halaçoğlu, 1973). Bunlardan başka Amanos Dağları'nın Osmaniye kesiminde yerleştirilen kalburcu, Yüzükçü ve Saçıkara adlarıyla tanınan Çingene grupları bulunmaktaydı (Yılmaz, 1993).

Şekil 2: Amanos Dağları çevresindeki Mevcut Yerleşim Merkezleri ve XVIII. Yüzyılda Göçebeler Tarafından Kullanılan Alanlar (Halaçoğlu, 1973)

Amanos Dağları'nın Tahtacıları ise Doruk-Kurt kulağı ve Ayaz köy köylerinde iskân edilmişlerdir.

Yapılan iskân sırasında konar-göçerlerin durumları icabı hayvanlarını otlatmaları için, iskân sahalarında meraların bulunmasına dikkat edilmiştir. Bu sebeple iskân olunan aşiretler, yaylak veya kışlaklarına veya yine kendi istedikleri daha başka bir bölgeye yerleştirilmişlerdir. Buna karşılık ise onlardan birer köy kurlmaları ve ziraat yapmaları istenmiştir.

Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmeyen Dört Yol, önceleri Çokmerzimen Köyü olarak anılmış, 1909 yılında ilçe olmuştur. Dört Yol'a ilk yerleşenler Çankırlıdır. Daha sonra ilçeye Van, Erzincan, Girit ve Yugoslavya'dan gelen göçmenler yerleşmiştir (Yılmaz, 1993:19-22).

Resim 1: Osmaniye'nin 8 km Güneyindeki Toprakkale'den Osmaniye'nin görünümü

1.4. Osmaniye'nin Tarihçesi

Bu bölümdeki bilgiler <http://www.osmaniye.gov.tr> İnternet adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 22.03.2010.

1.4.1 Tarih Boyunca Anadolu

Anadolu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir köprü konumundadır. Üç tarafı denizlerle çevrili, verimli topraklara sahiptir. Dört mevsimi yaşayan Anadolu; iklimi, akarsuları, ormanları, madenleriyle tarihinin her döneminde cazibe merkezi olmuş; birçok devlet bu topraklara sahip olmak için birbirleriyle savaşmıştır. Bu nedenle Anadolu pek çok istila ve savaşa şahit olmuştur. Tarihin akışı içerisinde Hititler, Asurlar, Persler, Romalılar, Bizans ve Türkler Anadolu'ya sahip olmuşlardır.

1071 Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu Toprakları, Bizans hâkimiyeti altındaydı. 1015 yılından itibaren Büyük Selçuklu Sultanları Tuğrul ve Çağrı Beyler, Anadolu üzerine

Türk akınları başlattılar. Bu akınlar keşif amaçlıydı. Bu akınlar Malazgirt Savaşına zemin hazırlamıştır. 1071'de Büyük Selçuklularla Bizans arasında yapılan Malazgirt Savaşını Selçuklu Türkleri kazanmıştır.

1.4.2. Türklerin Osmaniye'ye Gelişi

Kilikya'da Arap Hâkimiyeti (650-965):

Türkler Çukurova'ya, Osmaniye'ye VII yy' da Abbasi ordularıyla gelmişlerdir. Harun Reşit in uçbeyi Faraç Bey bölgede kaleler ve yerleşim birimleri kurmuştur. Bizanslılar bu toprakları Müslümanlardan daha sonra geri almıştır. Osmaniye, Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin hâkimiyeti altına girmiştir. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın emriyle kısa süre içerisinde Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağlayan fetih ve iskân siyaseti izlenerek Anadolu'yu baştan sona imar ettirmiştir. Şehirler, kasabalar köyler kurulmuş, yollar köprüler, camiler, medreseler yapılarak Anadolu'ya Müslüman Türk mührü vurulmuştur. Bu zaferden hemen sonra Anadolu'ya pek çok Türkmen boyu gelmiştir.

Resim 2: Toprakkale

1.4.3. Osmaniye'ye Haçlı Seferleri

1097 Yılında başlayan Haçlı Seferleri nedeniyle Çukurova bölgesine yerleşmiş olan Türkmen boyları Çukurova'yı terk etmek zorunda kaldılar. I. Haçlı Seferi Ermenilerin Çukurova'yı ele geçirmelerine sebep oldu. Ermeniler Çukurova'da Sis (Kozan) merkezli bir Prenslük kurdular. Kilikya Ermeni Prenslüğü XII. YY da kısmen Çukurova'ya hâkim oldu. Selçukluların Haçlılarla ve Moğollarla uğraşması Ermenilere böyle bir şans tanımıştır.

1.4.4. Memlûklular Dönemi (1250-1517)

Bir süre sonra Mısır'da hüküm süren Memlûklular Türkmen güçlerin de desteği ile Çukurova topraklarını Ermenilerden geri almış; böylece bölgenin yeni sahibi Memlûklular olmuştur.

1256 Moğol saldırısı Anadolu'da pek çok yaralar açtı. Ancak Moğolların önünden kaçak Türkler, Anadolu'daki Türk nüfus oranının artmasını sağladı. Memluk Sultanı Baybars bunları Antakya ile Gazze arasında bulunan topraklara yerleştirdi; beylerine dirlikler verdi. Bu Türkmenlerden de yararlanan Sultan Baybars, 1266, 1273, 1275 yıllarında Çukurova'ya büyük akınlar düzenledi. Türkmen nüfus Çukurova'yı doldurmaya başladı. Memlûklular döneminde Osmaniye'ye ve çevresine büyük Türk göçleri olmuştur. Kınık, Bayat ve Yüreğir Aşiretleri Osmaniye ve çevresine yerleşmiştir. XII. yy.ın sonlarında Oğuz Boylarından daha önce Antakya Gazze arasına yerleştirilen Halep bölgesindeki kırk bin Türkmen Osmaniye ve çevresine iskân edilmiştir. 1517 yılında Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonucu Memlûklular Devleti'ne son verilerek Çukurova toprakları Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir. Yavuz Sultan Selim bir müddet Osmaniye'de kalmış ve Savrun vadisinde de kaplan avlamıştır.

1.4.5. Osmanlı-Memluk Mücadeleleri

Kınık Nahiyesi (1517-1696):

Bazı araştırmacılara göre; Kınık nahiyesinin bugünkü Toprakkale ilçesi çevresinde olduğu yönünde önemli bulgular vardır. Kınık nahiyesi Payas (Üzeyir) sancağına bağlı olarak 1490-1500 yılında kurulmuştur. Halkı Kınık boyundandır. Halkının tamamı Türk

ve Müslüman'dır. Halkının tamamı Türk ve Müslümandır. Kasabanın kurulduğu yıllarda Kınık boyunun başında Göç Eri Hamza Bey boy beyi olarak bulunmaktadır. Kasabanın Kınık nahiyesi adıyla ayrı bir kanunnamesi de vardır. 1572 yılından sonra bir daha nüfus ve arazi tahriri yapılmadığı için kasabanın ne zaman harap olduğu ve terk edildiği bilinmemektedir.

1522 yılında Maraş'ta Zülkadiriye eyaletine daha sonra Halep vilayetine bağlanmıştır.

XIX. yüzyıl da Osmanlı Devleti merkezi otoritesini yitirmeye başlamıştır. Bu dönem Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa Osmanlı Padişahı II. Mahmut'a karşı başlattığı mücadelede üstün gelmiş, Çukurova toprakları Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'ya bırakılmıştır. (1833-1840)

1840 yılında imzalanan Londra Antlaşması ile bölge yeniden Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir.

1.4.6. Osmaniye Kazası (1865-1905)

Osmanlı Devleti'nin XIX. Yüzyılın son çeyreğinde merkezi otorite tamamen bozulmuş Osmaniye ve çevresinde asayişî yeniden sağlamak ve aşiretleri itaat altına almak amacıyla Derviş Paşa komutasında Fırka-İslâhiye adı altında bir birlik görevlendirilmiştir.

Derviş Paşa önce, Hatay ve çevresini iskân etmiş sonra da Osmaniye ve çevresine gelerek yöredeki aşiretleri Hacı Osmanlı köyü ve civarına iskân etmiştir. “Yeni Vilayetler Nizamnamesi”ne göre 1866 yılında bu bölgedeki yerleşim birini Osmaniye kazası olarak teşkilatlanmıştır. Bu kazaya Ulaşlı, Tecirli, Cerit, Karayığit ve Ağyazı nahiyeleri bağlanmıştır. Osmaniye kazası bu şekilde Payas (Üzeyir) Cebel-i Bereket Sancağı'na ve o da Halep eyaletine bağlanmıştır.

Payas Sancağı 1874'te Yarpuz'a taşınmış ve Osmaniye Cebel-i Bereket Sancağı adını almıştır.

Osmaniye-Payas-Hassa-Bulanık-Bahçe ve Yarpuz Kazaları Cebel-i Bereket sancağına bağlanmıştır.

1.4.7. Osmaniye Cebel-i Bereket Sancağı (1905-1924)

II. Meşrutiyet ile Osmaniye Cebel-i Bereket Sancağı Yarpuz'dan Osmaniye merkeze taşınmıştır. Yukarıda adı geçen idari yapı 1924 yılına kadar devam etmiştir. Sancak merkezinin Osmaniye'ye taşındığı sırada Osmaniye nüfusu 7000 civarındadır.

Osmaniye her dönemde değişik kavimlerin işgal ve istilasına uğramıştır. En son I. Dünya savaşında önce İngiliz sonra da Fransızların işgaline uğramış, çetelerimiz direnmiş Ankara Antlaşmasından sonra Fransızlar 7 Ocak 1922'de Osmaniye'den çekilmişlerdir.

1.4.8. Osmaniye Vilayeti (1924-1933)

Cumhuriyetin ilanı ile idari yapılanma yeniden şekillenmiş ve Osmaniye kazası, vilayet yapılmıştır. Bu tarihlerde Osmaniye'nin nüfusu on bir dolaylarındadır.

1933 yılına kadar vilayet olan Osmaniye bu tarihte kazaya dönüştürülmüştür.

24.10.1996 gün ve 4200 sayılı kanun ile il statüsüne yeniden kavuşmuştur.

(<http://www.osmaniye.gov.tr> Erişim tarihi 22.03.2010)

1.5. XIX. yy. Sonlarında Cebeli Bereket Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler

Cebel-i Bereket sancağının bulunduğu coğrafya, geçmişte, Hıristiyan ve Müslüman toplumların beraber yaşadığı bir bölge olmuştur. Bu yöre, ilk İslam akınlarına uğradığı dönemde Bizans hâkimiyetinde iken, Emeviler zamanında Müslümanlar tarafından fethedilmiş ve Abbasiler döneminde Orta Asya'dan getirilen Türklerin iskân sahalarından biri olmuştur. Abbasilerin parçalanması üzerine tekrar Bizanslıların eline geçen bölge, Malazgirt zaferinden sonra Türklerin hâkimiyetine girmiş, Birinci Haçlı Seferi sonucunda (1097) Türklerin elinden çıkınca Ermeni hâkimiyetine girmiş, sonunda Çukurova'daki Türkmen beylerinin desteği ile Memlûklular tarafından fethedilerek Türkmen beyleri tarafından idare edilmeye başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi esnasında Osmanlı hâkimiyetine geçen bu yöre, Osmanlı idaresinde Haleb Eyaleti'ne bağlı olarak Özer-İli (Uzeyr) Sancağı adı ile anılmıştır. Özer oğullarının hâkimiyeti altında bulunan yer, Dört Yol, Payas, İskenderun ve Derbsak idi.

Onların asıl yurdu ise Payas-Erzin yöresi olup, Özer-İli buraya denilmekteydi. XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Haleb Eyaleti'ne bağlı olan Uzeyr sancağı, XVIII. Yüzyılda da yine Haleb Eyaleti'ne bağlı bir sancak idi. Osmanlı idaresine geçtiği dönemden itibaren yaklaşık üç yüz yıl kadar Haleb Eyaleti'ne bağlı olan Uzeyr Sancağı, XIX. Yüzyılın başlarından 1865 li yıllara kadar Adana Eyaleti'ne bağlı olarak kalmıştır (Tutar, 2003).

Tanzimat reformları neticesinde Osmanlı devletinde yeni idarî düzenlemeler yapılarak vilayet sistemine geçilmiştir. 1865-66 yıllarında Haleb Vilayeti'nin teşkilinde, vilayetin sancaklarından birini teşkil eden Payas sancağı (diğer ismi ile Uzeyr Sancağı); sancak idare merkezi olan Payas, Belen-İskenderun ve Osmaniye kazalarından meydana gelmekteydi. Daha sonra 1869-70 yıllarında, Payas Sancağı, Kozan ve İç-İl sancakları ile birlikte yeniden teşkil olunan Adana Vilayeti'ne bağlanmıştır. 1877-78 yılında sancak merkezi Payas'tan, sancağın ortasında ve Gâvur Dağı'nda hâkim bir noktada olması nedeniyle, Yarpuz'a nakledilmiş ve yine Adana Vilayeti'ne bağlı olarak yeniden teşkilatlandırıldığı gibi, ismi de değiştirilerek Payas Sancağı yerine Cebel-i Bereket Sancağı olmuştur. Böylece Cebel-i Bereket Sancağı; sancak merkezi olan Yarpuz, İslâhiye, Hassa, Bulanık (Bahçe), Payas ve Osmaniye kazalarından teşkil edilmiştir.

Sancak ilk kurulduğu dönemde idare merkezi Payas idi ve Payas adı ile anılan sancak idaresinde birçok memurluklar bulunmaktaydı (Tutar, 2003)

1.5.1.Yarpuz Kazası

Cebel-i Bereket Sancağı'nın idare merkezi olan Yarpuz kazası, Kaypak ve Kara yiğit nahiyeleri ile sekiz köyden teşkil etmişti. Kazada, 1891 yılı itibariyle, bir hükümet konağı, 204 hane, 1 cami, 1 sübyan mektebi, 1 rüştiye, 25 dükkân, 2 fırın, 2 kahve, 2 han, 3 değirmen, 1 silahhane bulunmaktaydı. Kaza nüfusu 3025 Müslüman, 355 Hıristiyan olmak üzere toplam 3380 kişiydi.

Aynı yıllar itibari ile Cuinet, kaza nüfusunu 5830 olarak vermiş, fakat nüfusun dini yapısını belirtmemiştir¹⁴. Karpat, kaza nüfusunu 3020 Müslim, 357 Ermeni olmak üzere toplam 3377 olarak vermiştir.

1901 tarihinde Yarpuz İptidai Mektebinin muallimi Hafız İskender Efendidir ve 40 öğrencisi vardır (Tutar, 2003).

Tanzimat'tan sonra taşra vilayetlerinde idare meclislerinde, komisyonlarda, mahkemelerde Gayrimüslim üye ve memurların yaygın bir halde bulunduğu görülmektedir. 1319 (1901) tarihinde Cebeli Bereket sancağı mutasarrıfı Mehmet Hüsni Bey idi. Liva erkânı; nâib Mehmet Sadık Efendi, muhasebeci Mehmet Hamdi Efendi, müftü Yusuf Ziya Efendi, tahrirat müdürü Osman Namık Bey'den teşkil olmuştu.

Liva idare meclisi; mutasarrıf başkanlığında, tabii üyeler (nâib, muhasebeci, müftü ve tahrirat müdürü) ve seçilmiş üyeler (Mustafa Ağa, Hamza Ağa, Ali Ağa ve Avadis Ağa)'den oluşmuştur. Meclis kâtibi olarak Mahmut Efendi, Meclis idare mudürü. Bizdeki umumiyesi olarak tahrirat müdürü Namık Bey, meclis idare müstantiki olarak meclis kâtibi Mahmut Efendi görev almışlardı.

Muhasebe kalemi; muhasebeci Mehmet Hamdi Efendi, başkâtip Ali Rıza Efendi, masraf mukayyidi Mücteba Efendi, mesalihi cariye kâtibi Mehmet Efendi ve sandık emini Nikola Efendi'den oluşmuştur.

Tahrirat kalemi; tahrirat müdürü Osman Namık Bey ve müsveddeci Zekeriya Efendi, mukayyid Ahmet Hidayet Efendi ve mübeyyizler Faik, Yusuf ve Halil Efendiden oluşmuştu. Defteri hakani kalemi; memur Mehmet Said Efendi, başkâtip Osman Efendi ve tapu kâtibinden teşkil etmişti.

Vergi kalemi, memur Hasan Efendi, başkâtipler Ömer ve Bekir Efendi, defterci Sabri Efendi, memur Tevfik Efendi ve kâtip Ali Rıza Efendiden oluşmuştur.

Bidayet mahkemesi; birinci reis nâib Mehmet Sadık Efendi, ikinci reis İsmail Vehbi Efendi, müddei umumi muavini Mehmet Tevfik Efendi, azalar Mustafa Sırrı Efendi, Ahmet Efendi, Artin Ağa, Artin Efendi ve aza mülazımı İbrahim Efendiden teşkil etmiştir. Bidayet mahkemesi kalemi; başkâtip Hasan Efendi, icra memuru Ömer efendi, zabıt kâtipleri Yusuf Efendi ve Mehmet Ali Efendi, seriye kâtibi Ahmet Efendiden oluşmuştur (Tutar, 2003).

Ziraat bankası idaresi; muhasebe kâtibi Hacı Şükrü Efendi ve muavini İbrahim Efendiden oluşmuştu. Telgraf ve posta idaresi; müdür Ali Efendinin idaresinde idi. Belediye dairesi; reis Osman Nuri Efendi, azalar İbrahim Efendi, Ali Efendi, Ali Çavuş,

Kir kor Ağa, tabip Misak Efendi, aşî memuru Hüseyin Efendiden teşkil olmuştur. Orman idaresi; müfettiş Ahmet Emin Efendi ve kâtip Nuri Efendiden oluşmuştur.

Duyunu umumiye idaresi; memur Hasan Efendinin idaresinde idi. Nahiye müdürleri; Kara yiğit müdürü Ahmet Ağa, Kaypak müdürü Mulla Ağa idi.

Zabıta idaresi; tabur ağası Rıfat Efendi, hesap emini Bekir Efendi, birinci mülazım İsmail Ağa, ikinci mülazım Mustafa Efendiden oluşmuştu. Reji idaresi; memur Şemseddin Beyin idaresinde idi.

Mutasarrıf Mehmet Hüsnü Bey başkanlığındaki idare meclisinde; seçilmiş aza olarak Avadis Ağa, meclis kaleminde sandık emini olarak Nikola Efendi, bidayet mahkemesinde aza olarak Artin Ağa ile Artin Efendi, belediye dairesinde aza olarak Kir kor Ağa gayrimüslimleri temsil etmek üzere bulunmaktaydı (Tutar, 2003)

1.5.2. Hassa Kazası

Hassa kazası Ekbaz, Hacılar ve Çoşlu nahiyeleriyle 38 köyden meydana gelmişti. Hassa kazasında bilinen mahsuller yetiştirildiği gibi, özellikle ipek ve pamuk ihraç ürünleri arasında yer almaktaydı. Ayrıca ormanlarında kereste imal edilerek Halep ve çevresine satılmaktaydı. Kaza dâhilinde 7 camii, 5 kilise, 1 kışla, 1 kale, 22 değirmen, 1 çeşme mevcuttur. Hassa kazasının nüfusu 7080 Müslüman, 595 Hıristiyan olmak üzere toplam 7675 kişidir.

Cuinet, kaza nüfusunu 7800 olarak vermiş, fakat nüfusun dini yapısını belirtmemiştir. Karpat, kaza nüfusunu 7080 Müslim, 25 Grek, 290 Ermeni, 150 Katolik, 130 Protestan olmak üzere toplam 7675 olarak vermiştir.

1309 (1891) yılında Hassa kaymakamı Rüşdi Efendidir. İdare meclisi; kaymakam başkanlığında, tabii azalar nâib Mehmet Galip Efendi, mal müdürü Behçet Efendi, tahrirat kâtibi Ali Rıza Efendi ve seçilmiş azalar Vakkas Ağa, Ahmet Ağa, Avadis Ağa, Anton Şihud Ağadan teşkil etmiştir.

Mal kalemi; mal müdürü muavini Mehmet Nuri Efendi, sandık emini Mehmet Tevfik Efendiden Forumuz. Biz oluşmuştur. Nüfus idaresi; memur Ali Efendi, kâtip Serkis Efendidir. Tapu kâtipliği münhaldır. Orman ondalık memuru Nuri Efendidir.

Bidayet mahkemesi; nâib başkanlığında, azalar Bestami Efendi ve Artin Ağa, başkâtip İbrahim Efendi, ikinci kâtip Şakir Efendi, müstantik muavini İbrahim Efendi, şeriyye kâtibi Hasan Efendiden oluşmuş idi.

Hassa kazasının idare meclisinde; Avadis Ağa ve Anton Ağa, bidayet mahkemesinde Artin Ağa gayrimüslimleri temsil etmektedir (Tutar, 2003)

1.5.3.İslâhiye Kazası

İslâhiye kazası²⁴ beş nahiye ve altmış köyden teşkil olmuştur. İslâhiye kazasında çeşitli mahsuller üretilmekle birlikte, en çok pirinç üretimi yapılmakta idi. Kazayı teşkil eden Delikanlı ve Çelikanlı aşiretlerinin imal ettikleri kilim, seccade ve çul ile dağ tarafındaki ahalinin imal ettikleri kereste Halep, Kilis, Antep, Antakya ve Maraş taraflarına satılmaktaydı. Kasabada 1 camii, 1 mektep, 60 hane, 15 dükkân, 30 değirmen, 1 eski kışla mevcuttur. İslâhiye kazasının nüfusu 8355 Müslüman, 293 Hıristiyan olmak üzere toplam 8648 kişidir.

Cuinet, kaza nüfusunu 15935 olarak vermiş, fakat nüfusun dini yapısını belirtmemiştir. Karpat, kaza nüfusunu 8355 Müslim, 293 Ermeni, olmak üzere toplam 8648 olarak vermiştir.

1319 (1901) tarihinde İslâhiye kaymakamı Halid Efendi idi. Nâib Mehmet Sadık Efendi, mal müdürü Hasan Fehmi Efendi, müftü münhal, tahrirat kâtibi Nuri Efendi idi.

Kaza idare meclisi; kaymakam başkanlığında tabii azalar nâib, müftü, mal müdürü, tahrirat kâtibi ve seçilmiş azalar Hacı İbrahim Ağa, Mehmet Ağa, Köse zade Şeyh Ağa, Bedros Ağadan oluşmuştu.

Bidayet mahkemesi; Nâib efendinin başkanlığında, azalar Hüseyin Efendi, Hacı Bekir Efendi, başkâtip Mahmut Bey, ikinci katip Ali Efendi, müstantik muavini Mustafa Efendiden oluşmuştur.

Mal kalemi, mal müdürü Hasan Fehmi Efendi, mal müdürü muavini Mehmet Nuri Efendi ve sandık emini Süleyman Zühdü Efendiden oluşmuştu. Tapu idaresi; tapu kâtibi Hüseyin Rıza Efendinin idaresindedir. Nüfus idaresi; memur Hasan Efendi ve kâtip Said Efendinin elindedir. Zabita dairesi; zabita memuru Mehmet Çavuş idaresindedir. Reji idaresi; memur İbrahim Efendinin idaresindedir (Tutar, 2003)

İslâhiye kazasındaki idare meclisinde Gayrimüslimleri temsil eden Bedros Ağa bulunmaktaydı (Tutar, 2003)

1.5.4. Bahçe (Bulanık) Kazası

Bulanık kazası, kaza merkezi olan Bahçe köyü ile kırk köyden teşkil olmuştur. Bahçe kazasının arazisi dağlık olduğu için toprak mahsulleri ancak mahalline yetmekle birlikte, tütün önemli ihraç ürünleri idi. Kaza merkezinde 1 camii, 1 mektep, 3 fırın, 27 dükkân, 2 kilise mevcuttur. Bulanık merkezindeki rüştiye mektebinin muallimi Ali Efendidir ve 45 öğrencisi vardır. Bulanık kazasının nüfusu 8747 Müslüman, 2317 Hıristiyan olmak üzere toplam 11064 kişidir.

Cuinet, kaza nüfusunu 7700, kaza merkezi Bahçe'nin nüfusunu 2000 Müslim, 1000 Hıristiyan olarak vermiştir. Karpat, kaza nüfusunu 8747 Müslim, 2033 Ermeni, 284 Protestan olmak üzere toplam 11064 olarak vermiştir.

Kaymakam Ali Rıza Efendi, nâib Mehmet Cevdet Efendi, Müftü İsmail Hakkı Efendi, mal müdürü Hüseyin Efendi, tahrirat kâtibi Hacı Ömer Efendi idi.

İdare meclisi; kaymakam başkanlığında, tabii azalar ve seçilmiş azalar Hacı Halil Bey, Hanefî Ağa, Ohannes Ağadan teşkil etmiştir. Bidayet mahkemesi; naib başkanlığında, azalar İsmail Efendi ve Agob Efendi, başkâtip Mehmet E-fendi, ikinci katip Kasım Efendi, müstantik muavini Vasfı Efendiden teşkil etmiştir.

Mal kalemi; mal müdürü Hasan Efendi, mal müdürü muavini Mehmet E-fendi, sandık emini Ökkeş Efendiden oluşmuştur. Nüfus idaresi; memur Süleyman Efendi ve kâtip Süleyman Efendiden oluşmuştur. Tapu kâtibi Veli Efendidir. Zabıta idaresi; memur Mülazım Salim Efendi, polis Mustafa Asım Efendi idi. Reji idaresi; reji müdürü Galip Bey, muhasebeci Habib Efendi idi. Telgraf memuru Ali Efendi idi.

Bahçe kazasında Gayrimüslimleri temsil etmek üzere, idare meclisinde Ohannes Ağa, bidayet mahkemesinde Agob Efendi bulunmaktaydı (Tutar, 2003).

1.5.5. Osmaniye Kazası

Osmaniye kazası, Cerid ve Tecirli nahiyeleri ile kıyı köylerinden teşkil olmuştur. Osmaniye kazasındaki ahalinin bir kısmı çiftçilik yapmakta pirinç, susam ve diğer

mahsulleri yetiştirmekle birlikte, bir kısmı da hayvancılık yaparak sığır, koyun ve keçi yetiştirmektedir. Ayrıca dağ kesiminde bulunanlar kereste işiyle uğraşmaktadırlar. Cerid nahiyesinde üretilen kilimler meşhur olup önemli bir gelir kaynağı idi. Kazada 1 cami, 5 han, 3 fırın, 30 dükkân, 2 mektep, 7 değirmen, 2 dink mevcuttur. Osmaniye kazasının nüfusu 7764 Müslüman, 100 Hıristiyan olmak üzere toplam 7864 kişidir. Cuinet, kaza nüfusunu 7370 olarak vermiş, fakat nüfusun dini yapısını belirtmemiştir. Karpat, kaza nüfusunu 7763 Müslim, 100 Ermeni olmak üzere toplam 7863 olarak vermiştir.

Osmaniye merkezinde Trabzonî Medresesi olup, banisi ve müderrisi Ali Efendidir ve 18 öğrencisi vardır. Yine merkezde Trabzonî Kütüphanesi olup, banisi Hacı Veli Efendidir ve 80 adet kitap vardır. 1300 (1882) tarihinde yapılmıştır.

Kaymakam Mehmet Fuat Bey, nâib Ahmet Necib Efendi, müftü münhal, mal müdürü Kasım Efendi, tahrirat kâtibi Hamdi Efendi idi. Kaza idare meclisi; kaymakam bey başkanlığında tabii azalar ve seçilmiş azalar Hacı Hüseyin Efendi, Halil Ağa, Hacı Ömer Ağa ve Melhos Ağadan oluşmuştu.

Bidayet mahkemesi; naib başkanlığında azalar Mustafa Efendi, İbrahim Efendi, başkâtip şemseddin Efendi, ikinci kâtip Mustafa Efendi, müstantik muavini Mehmet Efendi, şeriyye kâtibi Mehmet Fuat Efendiden oluşmuştur.

Mal kalemi; mal müdürü Kasım Efendi, mal müdürü muavini Ahmet E-fendi ve sandık emini Dede Efendiden teşkil etmiştir. Nüfus idaresi; memur Ömer Efendi ve kâtip İsmail Efendiden oluşmuştur. Telgraf idaresi; memur Mehmet Sabri Efendinin idaresindedir. Orman idaresi; Osmaniye mea Bahçe kazası süvari memuru Hasan Efendi, ondalık memuru Mehmet Efendi, diğer Estaver Efendi idi. Zabıta idaresi; zabıta memuru Nail Çavuş idi. Reji idaresi; memur Osman Efendi idi. Nahiye idaresi; Kıyı nahiyesi müdürü münhal, Tecirli nahiyesi müdürü Süleyman Efendi idi.

Belediye dairesi; reis vekili Hacı Hasan Efendi, azalar Hacı Yusuf Efendi, Ahmet Ağa, Süleyman Ağa, kâtip Hamdi Efendiden oluşmuştur. Osmaniye kazasında Gayrimüslimleri temsil etmek üzere, idare meclisinde Melhos Ağa bulunmaktaydı (Tutar, 2003).

1.5.6. Payas Kazası

Payas kazası Yumurtalık nahiyesiyle beraber kırk sekiz köyden teşkil olmuştur. Payas kazasında çeşitli ziraat mahsulleri yetiştirilip ihraç edilmekle birlikte, ormanları, zeytinlikleri, limon ve portakal bahçeleri çok olup ürünleri önde gelen ihraç mallarındandı. Ayrıca önemli miktarda ipek üretilmekte ve Haleb'e ihraç edilmekte idi. Payas kazasının nüfusu 13207 Müslüman, 3623 Hıristiyan olmak üzere toplam 16830 kişidir.

Cuinet, kaza nüfusunu 18838, kaza merkez nüfusunu 3200-3500 Müslim, 2500-3000 Hıristiyan (Ermeni, Grek, Ortodoks) olarak vermiştir. Karpat kaza nüfusunu 13207 Müslim, 125 Grek, 3498 Ermeni, olmak üzere toplam 16830 olarak vermiştir.

Erzin'de 3 tane medrese olup, ahali tarafından yaptırılmıştır ve her birinin 20 öğrencisi vardır. Ocaklı' da bir medrese olup, ahali tarafından yaptırılmıştır ve 30 talebesi vardır.

Payas kaymakamı Hüseyin Celal Bey, nâib Mehmet Faik Efendi, müftü Hasan Efendi, mal müdürü Abdülkerim Efendi, tahrirat kâtibi Behçet Efendi idi.

Kaza idare meclisi; kaymakam beyin başkanlığında, tabii azalar ve seçilmiş azalar Halil Hamdi Efendi, Osman Ağa, Bedros Efendi ve Yasef Havli Efendiden oluşmuştur.

Bidayet mahkemesi; Nâib Efendi'nin başkanlığında, azalar Hacı Hamdi Efendi ve Serkis Efendi, seriye kâtibi Musa Kazım Efendi, mukayyit Yusuf Efendi, başkâtip Veli Efendi, ikinci kâtip Bekir Sıtkı Efendi ve müstantik muavini Hüseyin Efendiden oluşmuştur. Mal kalemi; mal müdürü Abdülkerim Efendi, mal müdürü muavini Mesut Efendi ve sandık emini Mehmet Ali Efendiden oluşmuştur. Nüfus idaresi; memur Hüseyin Hüsnü Efendi ve kâtip Hüseyin Efendiden oluşmuştur.

Umumi hapisane; müdür Hüseyin Efendi, kâtip Mehmet Suphi Efendi, tabip Karabet Efendi, muhafız jurnal emini Ali Efendi idaresinde, 3 gardiyan, 30 zaptiye ve 253 mahkûm bulunmakta idi. Ziraat bank idaresi; katip Agob Efendi, tapu katibi Halil Efendi, süvari orman memuru Tevfik Efendi, duyunu umumiye memuru Mehmet Rıfki Efendi idi. Telgraf dairesi; telgraf ve posta memuru Mahmut Efendi, çavuşu Halil Ağa, rüsumat memuru Ahmet Efendi, rejî muhafaza memuru Musis Efendi idi (Tutar, 2003).

Polis idaresi; komiser Ömer Bey, polis Durmuş Efendi, polis Hacı Ali Efendi idi. Belediye dairesi; reis Mehmet Efendi, azalar Ali Çolak zade Hasan Efendi, Hasan Ağa ve Manok Efendi idi. Zabıta idaresi; Yüzbaşı Ahmet Ağa idi.

Yumurtalık nahiyesi; müdür Ali Rıza Efendi, naib İslam Efendi, polis Haşim Efendi, zabıta memuru Hüseyin Çavuş, telgraf memuru Ali Efendi idi.

Payas kazasında Gayrimüslimleri temsil etmek üzere, idare meclisinde Bedros Efendi ile Yasef Havli Efendi, bidayet mahkemesinde Serkis Efendi bulunmaktaydı.

İlk İslam fetihlerinin akabinde Müslüman Türklerin bölgeye yerleşmesiyle bölge bir Türk-İslam yurdu haline gelmiştir. Uzun yıllar bir arada yaşayan Müslüman ve Gayrimüslimler, XIX. Asrın sonlarına, ilk yerleşmelerinde olduğu gibi, dini yapılarını muhafaza ile ulaşmışlardır. XIX. Yüzyılın sonlarında Cebel-i Bereket Sancağı, Adana Vilayeti'ne bağlı olup, Yarpuz, Hassa, İslâhiye, Bulanık (Bahçe), Osmaniye ve Payas kazalarından meydana gelmekteydi. Bu dönemde, Cebel-i Bereket Sancağı'ndaki nüfusun büyük bir kısmı Müslümanlardan meydana gelirken, az bir kısmını da Gayrimüslimler oluşturmaktaydı.

http://ilahiyat.firat.edu.tr/Makaleler/08_2003/09AdemTutar.pdf

Erişim Tarihi 26.05.2010

1.6. Gâvur Dağı İsmi'nin Nurdağı İsmi Olarak Değiştirilmesi

Nurdağı isminin nerden geldiği konusunda çeşitli rivayetler vardır. Gerçek olan eteğinde kurulan Gaziantep'in bir ilçesine verilen isimdir. Nur dağları daha önce Gâvur dağları olarak anılırdı.

Nurdağı'nda, halk dilinde Müslüman olmayanlara gâvur denir. Şu anda Gâvur gölü olarak bilinen mevkide Halep vilayetine bağlı Ermeni ve Fransız köyleri varmış; bu köyler kesin tarihi bilinmeyen bir depremde sonra tamamen yıkılmış, yıkılan bu köyler dağ eteğinde kurulduğu için halk bu dağlara gâvurların dağları demiştir.

Bir rivayete göre; tarihi ipek Yolu bu dağların üzerinden geçmektedir. Ticaret kervanları bu dağı zor şartlar altında aştığı için dağın bu çetinliğinden dolayı ne gâvur dağmış denmiştir.

Bir rivayete göre de; Kurtuluş Savaşı yıllarında Maraş'tan ve Antep'ten kaçan Fransızlar bu dağlara sığınmışlardır. Bu durumdan dolayı da gâvur dağları denildiği söylenmektedir. Amanos Dağları bu bölümde Gâvur Dağları olarak geçiyordu. 1961 yılında Gâvur dağları, Nur Dağları olarak değiştirilmiştir. 06.06.1976 yılında Kuruvre Köyünün bir mahallesi durumunda olan Kömürler bu dağlardan dolayı Nurdağ olarak değiştirilerek belediye statüsüne dönüştürülmüştür. Nurdağı'ndaki "ı" harfi sonradan eklenmiştir (T.C. NURDAĞI KAYMAKAMLIĞI, *Bütün Yönleriyle Nurdağı* Mayıs, 2003).

BÖLÜM 2: OSMANİYE VE ÇUKUROVA'DA ÂŞIKLIK GELENEĞİ

2.1.Âşık-Ozan-Halk Şairi-Saz Şairi Kavramları

Âşık edebiyatı, söz konusu olduğunda, bu sahanın temsilcilerinden ozan aşık, saz şairi, halk şairi, meydan şairi, çöğür şairi gibi çeşitli adlarla söz edilir. Bu terim kargaşası, henüz halledilmiş değildir. Konuyla ilgili son çalışma, Saim Sakaoğlu'na aittir. Sakaoğlu, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresinde (Ankara, 1997) “*Ozan, Âşık, Saz Şairi, Halk Şairi Kavramları Üzerine*” adlı bir bildiri sunmuştur. Bildiride, saz çalma, irticalen şiir söyleme, atışma yapabilme ve bade içme konularına yer veriymiş bununla ilgili olarak kullanılan terimler tanımlanmıştır. Saim Sakaoğlu, bildirinin sonunda da “... saz şiiri sahasında örnek veren ve bazı vasıflarıyla birbirinden ayrılan şairlerimizi ortak bir ad altında “âşık” adı altında toplamayı” teklif etmiştir (Kaya, 2003).

Halk şiiri tarzında şiir söyleyen/yazan bu sanatçılara ne denilmesi gerektiği hususunda hâlâ fikirler yürütülmekte ve tartışmalar yapılmaktadır. Gerçekten de bu alanda araştırma yapanlar kime, ne denileceği hususunda bir birliğe varmış değildir.

Halk şiiri tarzında ürün veren sanatçılar, dört grupta mütala edilebilir.

1-Anonim şiir söyleyenler: Temsilcisi avamdan ve adı bilinmeyen insanlar.

2-Âşıklar-Ozanlar-Saz Şairleri: İrticalen şiir söyleyen, saz çalabilen, makamları olan, hikâye de anlatabilen sanatçılar.

3-Halk Şairleri: Şiirlerini yazarak / yazdırarak vücuda getiren okur-yazar olan veya olmayan sanatçılar.

4- Âşık tarzı şiir yazan şairler: 8 veya 11 hece ile âşık tarzı şiirler yazan, mahlas da kullanabilen tahsilli şairler.

İlk maddeyi bir kenarda tutacak olursak âşık tarzı şiirler ortaya koyan bu insanların çeşitli özellikleri, işi daha girift hale getirmektedir. Konuyu daha da açmak gerekirse;

-Ruhsatî, Minhacî, Emsalî, Meslekî, Talibî, Feryadî, Seyit Türk, Seyit Yalçın sazı olmayan, irticaili (hazırlıksız şiiri) olan şairlerdir. Yani doğmaca (hazırlıksız) şiir söyleme yeteneğine sahiptirler (Kaya, 2003).

-Sefil Selimi, Erdem Can, Kaptanî, Gülşadî, sazı ve irticaili olan şairlerdir.

-Veysel, Ali Sultan, Muhlis Akarsu sazı olan ancak irticaili olmayan şairlerdir.

-Veysel, Dardiment, Deryanî, Kaya Yalçın er ümmî şairlerdir.

-İsmetî, Kul Gazi, Kelamî şiirlerini yazarak vücuda getiren talihsiz şairlerdir.

-Ali Doğan, Recep Kızılkaya, Ruhsati Eroğlu, Mazlumî (Uğur Kaya) yüksek tahsilli ve yazdığı âşık tarzı yazdıkları şiirlerini sazla terennüm eden şairlerdir.

-Ali Şahin Canozan, Musa Tektaş, Battal Emre, İhsan Akpınar yine tahsilli ve âşık tarzı şiirler yazan, saz çalmayan şairlerdir.

-Dr. Turgut Günay, “*Yetik Ozan*” mahlasıyla şiirler söyledikleri ve irticaili olan bir sanatçıydı. Yrd. Doç. Dr. Zeynel Abidin Makas “*Zeynel’i*” ve Yrd. Doç. Dr. Bekir Sami Özsoy da “*Nuri Şahinoğlu*” mahlasıyla şiirler yazan öğretim üyeleridir ve irticaili olan sazı olmayan şairlerdir. Prof. Dr. M. Öcal Oğuz, irticaili yoktur ve şiirlerinde “*Türki*” mahlasını kullanmaktadır. Sivaslı emekli öğretmen Mehmet Anulur ise, şiirlerinde *Kul Mehmet* mahlasını kullanmakta, sazı olan ve irticaili olmayan bir sanatçıdır.

50 sene, 100 sene sonra bu şairler söz konusu olduğunda, önce, eldeki şiirlerine bakılacak ve türlerine, şekillerine göre çeşitli ayrımlara tabi tutulacak, her ne kadar âşıklık geleneği içinde hepsinin de ayrı bir önemi olsa da, yukarıda sayılan saz irticaili tahsil gibi detaylar, ikinci planda kalacaktır. Bunların tek ortak özellikleri ise; âşıklık geleneği çerçevesinde halkın ve ferdin konularını dile getirmeleri, *âşık tarzı şiirler* ortaya koymuş olmalarıdır. Diğer bir deyişle, söz konusu şairlerin ortak özellikleri, elimizdeki hece ölçülü şiirleridir ki, biz buna *halk şiiri* diyoruz. Bu bakımdan taşıdığı özellikler ne olursa olsun hepsini ihtiva eden terim olarak “*halk şairi*” sözü ön plana çıkmaktadır (Kaya, 2003).

2.2.Âşık, Âşıklık-Âşıklama, Âşıklık Geleneği

(Bu bölümdeki bilgiler 4-5 Ocak 2003 Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu bildirilerinden alınmıştır).

Türkler, sık sık yurt değiştirerek çok geniş bir alana yayılmışlar, birçok kültür ve dinin etkisi altında kalarak farklı uygarlıklar yaşamışlardır. Bunun sonucu olarak Orta Asya'dan günümüze değişen, gelişen bir geleneğe bağlı bir edebiyatları olmuştur.

Halk şiiri geleneği Türk kültürünün tarih içinde görünümü, değişmesi ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. Aynı uygarlığa bağlı kültürler, aynı dünya görüşünde birleşirler. Bir uygarlığa bağlı dünya görüşü de o uygarlığa özgü bir edebiyat anlayışı doğurur. Edebi eserler, yaşayan kültür topluluğunun kendilerine özgü ortak dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. Kültür kaynaklarının Orta Asya'dan Anadolu'ya çağlar boyu süren bir zaman süreci içinde halk şiir geleneğini şekillendirici bir etkisi vardır. Kültür her toplumsal ögede yansımasını bulan dokudur. Kültürleşme adı verilen evrensel süreçte kültür varlıkları yeniyi alarak değişir, gelişir.

Ozan-baskı veya destan geleneği diye adlandırabileceğimiz İslamiyet öncesi halk edebiyatı geleneği Anadolu'da İslamiyet kültür potasında şekillenerek yeni bir hayat anlayışı ve zevkine cevap verecek biçim ve öz kazanmıştır. Anadolu'da ozan-baskı geleneği yerini yeni bir kültürde oluşan yeni bir sanatçı tipine ve kültürün beğenisine cevap verecek “Âşık Edebiyatı” olarak adlandırılan bir geleneğe bırakmıştır.

Osmaniye, âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü birkaç ilden biridir. Âşıklık geleneği Osmaniye kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Osmaniye'de âşıklar, sazlı (telden) sazsız (dilden) doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere *ÂŞIK*, *bu* söyleme biçimine *ÂŞIKLIK-ÂŞIKLAMA*, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de *ÂŞIKLIK GELENEĞİ* adını veriyorlar.

Osmaniye, âşıklık geleneğinde Karacaoğlan'dan başlayarak, Osmaniye'de âşıklığın canlandığı 1966 Konya Âşıklar Bayramına kadar geçen süre içindeki âşıkların pek çoğunun unutulduğunu tespit ettik (Artun, 2003).

“Âşık Kimdir?” sorusunu sorduğumuzda ortaya iki değerlendirme çıkmaktadır. Birincisi, âşıklık geleneğindeki âşık tanımlaması, ikincisi, Çukurova’daki âşık tanımlaması. Âşıklık geleneğindeki tanımlamaya göre âşıklar, saç çalıp çalamama, atışma, karşılaşma yapıp yapamama, doğaçtan şiir söyleyip söyleyememe, usta çırak ilişkisi içinde yetişip yetişememe vb. gibi geleneksel ölçülerle birbirlerinden ayrılırlar. Biz kendilerini âşık kabul edenleri ve toplumun kendilerini âşık nitelendirdiklerini “âşık” olarak aldık. Eski gelenek ölçülerini aradığımızda geleneği büyük bir özveriyle sürdürmeye çalışan âşıkların bir bölümünün dışlanacağı ve bunun da sağlıklı bir değerlendirme olmayacağı kanısına vardır. Zaten âşıklar da gelenek içindeki yerlerini geleneğe bağlı oldukları ölçüde ve sanatlarının gücü oranında alacaklardı. Âşıklarla yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır.

Âşıkları doğum yerlerine göre ayırıp Çukurova âşıklık geleneğinde yetişen, şekillenen veya geleneğe katkıda bulunan kendini Çukurovalı olarak kabul eden âşıkları geleneğin dışında saymak yanlıştır (Artun, 2003:1-2).

2.3.Cumhuriyet Öncesi Osmaniye Âşıklarının Özellikleri

“Cumhuriyet öncesi Osmaniye” sözüyle, Karacaoğlan’ın yaşadığı yüzyıl varsayılan 19. Yüzyılın sonu, 20. Yüzyılın başı kadar olan zaman anlatılmaktadır.

Karacaoğlan’dan 19. Yüzyılın sonuna kadarki geçen zamanda Osmaniye’de, daha açık bir söyleyiş ile Gavur Dağları’nda yaşadığı veya eğlendiği sanılan 18 âşık tespit ettik. Bu âşıklar şunlardır: Karacaoğlan, Dadaloğlu, Mayıl, Elbeyli oğlu, Gündeşli oğlu, Deliboran, Güferi, Âşık Hüseyin, Yeğen Ali, Kamer, Âşık Hacı, Âşık Halil, Kul Mustafa, Aşık Abdurrahman, Öksüz Ali, Acemiğin Fakı, Hurşit, ve Kızıl Ali’dir. Ahmet Kılıç Gâvur Dağı türkülerini adlı kitabının önsözünde, adlı kitabının önsözünde, bu dönemde Gâvur Dağları’nda 25 âşık yaşadığını belirtmektedir (Karaburç, 2003).

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Gâvur Dağları’nda aşiretler halinde yaşayan Osmaniye halkı, küçük denebilecek gruplar, aşiretler, köyler halinde yaşamaktaydı. Âşıklar da, belki yayla demek daha doğru olur-yaylalar arasında gezen, sadece bu bölgede kalmayıp öteki bölgelere giden âşık tipleri vardır. Çevre yerleşim birimlerine giden, oralardan da Gâvur Dağları’na gelen âşıklar adlarını ve eserlerini yaşatmışlardır. Yerleşim düzeninin bu özelliğinden dolayı, gezici âşık tipini ortaya çıkarmıştır.

Günümüzdeki gibi modern ulaşım araçlarının ve yollarının bulunmaması ve âşıklık geleneğinde aşığın diyar diyar gezerek sanatını yayma özelliğinden olsa gerek, bu dönem âşıkları gezici âşıklardır (Karaburç, 2003).

Evliya Çelebi, 1648 yılındaki seyahatinde Ulukışla'dan sonra Pozantı civarına geldiği vakit, “buradan (Ulukışla'dan) harekâtla yedi saatte Ramazanoğlu yaylasına geldik. Adana eyaleti hükmünde azim bir yaylaktır. Mülki Osmaniye'de 70 kadar yaylalar” olduğunu yazmaktadır. Yine Evliya Çelebi 1671'de Adana'ya uğradığı zaman, “sagir ve kebir pir ve civan bay natüven cümle Ramazanoğlu yaylasına çıkup günagün cilveler eylerler. Ve ol yaylada herkesin mülkü ve emlaki ve bağ bahçesi vardır” demektedir.

Osmanlı hâkimiyetinin ilk yıllarında Kınıkların (Osmaniye'nin eski yerleşim yeri) toprağa bağlandıklarını görmekteyiz. Aralarındaki göçerler ise bunlar sonradan başka yerlerden olmaları muhtemeldir. Osmaniye halkı göçebe değildir. Sadece yaylak ve kışlak arasında bir göçüş vardır. Hayvancılık kışın ovada yazın ise yaylalarda bulunmayı gerektirir. Bugünde Çukurova halkı yaz gelince yaylalara çıkarlar. Evliya Çelebi ve öteki kaynakların bildirdiğine göre o dönem halkı dağlarda, yaylalarda yaşamaktadırlar. İşte bu dönem âşıkları genelde yaylalar arasında gezmektedirler.

Gâvur Dağları'nın bir nevi doğu ile batıyı birbirine bağlayan yol konumunda bulunması (bugün de olduğu gibi), gerek doğudan gerekse batıdan gelen gezici âşıklara ev sahipliği yapmıştır. Halk sevdiği aşığa sahip çıkmıştır. Toroslar' da yayla yayla, köy köy, aşiret aşiret gezen, gördüğü güzele türküler söyleyen gezici âşıklar, bu bölgede yaşamasalar da Çukurova'nın malı olmuşlardır (Karaburç, 2003:5-6).

2.4.Karacaoğlan Geleneği

“Osmaniye âşıklık geleneğinde âşıkların âşıklığa başlamalarında Karacaoğlan geleneğinin büyük etkisi vardır. Buna “Karacaoğlan çıkırmak” adı verilir. Âşıklar Karacaoğlan'dan türküler dinleyerek ve söyleyerek yetiştiklerini söylüyorlar. Karacaoğlan güney illerinde destan kahramanı olarak kabul görmüş zaman içinde velilere özgü özellikler atfedilmiştir. Mutlu günler Karacaoğlan türküleriyle kutlanırken, hastalara şifa vereceğine inanılmıştır. Aynı tespite diğer araştırmacılar da katılıyorlar. Karacaoğlan âşıklarca Çukurova'da ilk âşık bilinir. Hayatı etrafında efsaneler örülmüştür. Çukurovalı âşıklarca Karacaoğlan öylesine kutsallaştırılmış ki onun son zamanlarda sazını bir ardıcın dalına astığına, Yediler Mağarası'na girip

sır olduğuna, rüzgârda çam ve ardıç ağaçlarının çıkardığı seslerin onun sazının sesi olduğuna inanılır.

Osmaniye âşıklık geleneğinde Karacaoğlan'la Dadaloğlu bugün çoğu unutulmuş yüzlerce âşığı etkilemiştir. Onlardan sonra gelen âşıklar onların çizdiği güney tablolarına pek az yeni renk ve çizgi ilave edebilmişlerdir. Karacaoğlan'ı bilmek güney yurt manzaralarıyla çerçevelemiş, insan manzaralarını dokumuş Çukurova şiirini bilmek demektir. Sözlü rivayetlerden Karacaoğlan'ın uzun âşıklık yaşamında çok dolaşıp şiirlerini dokuduğunu biliyoruz. Konar-göçer Türkmen illeri gibi, Karacaoğlan da Toroslar, Gâvur Dağları, İç Anadolu, Fırat Vadisine giderek bu toprakların kültürlerini birinden ötekine taşımıştır” (Artun, 2003:3).

2.5.Dadaloğlu Geleneği

Dadaloğlu, Çukurova'da konargöçer Türkmen toplulukları arasından yetişmiş, çağına damgasını vurmuş bir âşıktır. Dadaloğlu göçebe âşıktır. Göçebe hayatı, Güneyde yaşayan âşıklarda kuvvetli izler bırakmıştır. 19.yy. da Çukurova' da Fırka-i İslahiye birliği göçebe zümreleri yerleşik hayata mecbur etmesiyle konar göçerlerle yer yer çatışmalar olmuş, yeni yaşama biçimine geçmek istemeyen aşiretlerin direnmeleri âşıkların şiirlerine konu olmuştur.

Dadaloğlu'nun koçaklamalarında epik bir söyleyiş göze çarpar. O, 19.yy. âşıkları içinde konar-göçer Türkmen aşiretlerinin geleneksel dünyasını, törelerini yansıtan şiirleriyle etkinleşir. Âşık, yiğitlik, soyluluk, dayanışma gibi değerlerin değişmeye başladığı bir çağda bu değerleri savunana bir aşiret âşığı olarak öne çıkar. Dadaloğlu'nun şiirlerinde zorunlu iskânı kabullenememe ve toprağa bağlı yaşama uyum gösterememe iki önemli olgudur. Kavga şiirlerindeki epik söyleyiş, iskân sonrası şiirlerde yerini lirizme ve bazen de duygusal bir içlenmeye bırakır. Dadaloğlu içinde yaşadığı toplumun sözcüsü olmuş, göçebe yaşamın doğal söyleyiş biçimiyle lirizmi yakalamış kendisinden sonra gelen âşıkları etkileyerek Çukurova âşık şiirinde gelenek oluşturmuştur (Artun, 2003-3).

2.6.Deli Boran

“Deli Boran'ı Munbuç üzerine söylediği iki deyişi ile tanıyoruz. Bu deyişten anlaşıldığına göre Munbuç' ludur. Timur'un Munbuç'u harap ettiği yıllarda yaşamıştır. Deli Boran'ın türkülerine hatta makamına bile Mumbuç deniyor. Nasıl ki Benderi, tecnis, kayabaşı, bozlak gibi makamlar varsa mı muhitte Munmuç'ta halk musikisinde

ayrı bir makam olarak söylenmektedir. Herhalde Deli Boran'ın türküleri sadece bu ikiden ibaret değildir" (Özbaş, 1958:80-81).

Çıktım düztepeden baktım

Baktım Munbuç illerine

Oğbaz oğbaz evler konmuş

Yükseğine bellerine,

Munbuç derler bir şar imiş

Ağalık beylik yer imiş

Zor küheylanları var imiş

Kurşun değmiş kollarına

Halısanın gülü kokar

Huplar yanağına sokar

Sacur derler bir su akar

Güvel oynar göllerine

Bana derler deli boran

Sevdiğine meyil veren

Dof dof olmuş ağca ceren

Gider bahri çöllerine

(<http://www.siirdefteri.com/index.php?> Erişim tarihi 18.09.2010)

Yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi olmayan halk ozanlarımızdan birisi de Deli Boran'dır. Araştırmacıların bir kesimi, Deli Boran'ın bir şiirine dayanarak onun 1823 yılında doğduğunu ileri sürerler. Bu söylentiye göre Çorum'un Sarım bey köyünde doğmuş. Daha kuvvetli bir ihtimal ile de Deli Boran'ın Türkmen boylarından birinden olduğu Fırat Irmağı ile Gâvur Dağları arasında yaşamış olduğudur. Göçerlerden olduğu anlaşılan Deli Boran'dan da günümüze sayılı şiirler kalmıştır. Günümüze kadar 9 tane şiiri gelmiştir. Bunlardan en çok bilineni bestelenmiş 9/8 lik usulde bestelenmiş "Gökte uçan huma kuşu" isimli şiiridir.

Gökte uçan huma kuşu

Ne bilir dalın kıymatın

Kargayı kondurman dala

Ne bilir gülün kıymetin

Çift sürüp ekin ekmeyen

Meydana sofraya dökmeyen

Arının kahrın çekmeyen

Ne bilir balın kıymatın

Meclislerden söz atanlar

Gerçeğe yalan katanlar

Sonra beyliğe yetenler

Ne bilir ilin kıymatın

Bunu diyen Deli Boran

Küçücükken yetim duran

Bir görmeye deve veren

Ne bilir malın kıymatın

(<http://ozanlar.biz/deliboran.html>, Erişim Tarihi 03.10.2010)

Hayrettin İvgin' den alınan bir başka kaynakta da Âşık Deli Boran hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır.

Sungurlu'nun Yamadı köyünden Âşık Sefil Ahmed'in bir deyişinde geçen;

Altmışında ecel şerbetin içti

Âşıklar babında firkate düştü

Sene bin üç yüz on altı'da göçtü

Ağa gözler Deli Boran nic'oldu

Dörtlüğünden; Deli Boran'ın H. 1316 (M.1898)'da 60 yaşında öldüğünü, dolayısıyla doğumunun 1838 olduğunu öğreniyoruz. Deli Boran güney illerimizde bir yerlerde doğmuş, bunu biliyoruz ama hayatının büyük bir bölümü, Çorum'un Sarımbay köyünde geçmiştir. Sarımbay köyünü Sarımbay adında birisi kurmuştur. Köy halkı Binboğa taraflarından gelmiş. Bunlar daha önce Elbistan yöresinde yaşamış Kuyumcu aşiretindenmiş. 19.yüzyılın ortalarında, o zamanın hükümetinin emri ile Çukurova ve öteki güney illerindeki aşiretler iskân edilmiş bu arada Kuyumcu aşireti de Çorum civarında yerleştirilmişlerdir.

Sık sık akrabalarının bulunduğu Güney illerine ve Maraş yöresine gezmeğe gittiği söylenmektedir. O yörelerde çağdaşı âşıklarla tanıştığı, atıştığı ve şöhretinin yayıldığı bir gerçektir. O sebeple Deli Boran, güney veya güneydoğu yöresinin âşığı olarak da kabul edilir.

Deli Boran ve aşireti, Bektaşî tarikatına mensuptur. Hasandede kasabasına gittiği ve asıl adının da Hanefî olduğu söylenmektedir. Hatta 3 yıl kadar dili tutulmuş ve Keskin'in Haydar sultan köyünde yaşamıştır. Sonunda Hasandede köyünde dili açılmıştır.

Âşık Deli Boran son yıllarını mecnun olarak yaşamıştır. Köyün içinde üç peşli entari ile dolaştığı için kendisine deli lakabı verilmiştir.

Deli Boran'ın mezarı Sarımbey köyündedir. Ancak mezar yeri bilinmemektedir. Ölümünden sonra şiirlerinin yazılı olduğu defter yapraklarına tütün sarılarak içildiği söylenmektedir. Cönklerde deyişlerine çok az rastlanmaktadır. Yazıya geçirilen şiirlerinin pek çoğu sözlü kaynaklardan alınmıştır.

Evliliğinden üç kızı olmuştur. Bugün kızlarından olan torunları ve torunlarının çocukları Sarımbey'de yaşamaktadır. Bunlardan birisi de 1943 doğumlu Âşık Borani'dir.

“Kul Boran”, “Boran Baba”, “Boran”, “Âşık Boran”, gibi mahlasları kullandığı bilinmektedir.

Çorum yöresinde deyişleri bugün bile halk arasında halen söylenmektedir. Deli Boran ateşli bir tarikat mensubudur. Halk arasında silinen deyişleri bu tür deyişlerdir. Bugün yazıya geçirilmiş şiir sayısı 30 civarındadır. Ancak yaptığımız derlemelerle bu sayı 70'e ulaşmıştır (İvgin, 1998).

2.7. Elbeyli Oğlu

“İloğlu, Elbeyloğlu, Elbeyli oğlu olarak da bilinen İlbey oğlu ağzı, “Gaziantep yöresine yerleşen Türk boyu, Bu boya ait ağız” olarak tanımlanmaktadır.” (Küçükçelebi, 2002)

“Türkmenler 80.000 ev 36 bölüktür. Bu bölüklerden birisine Anadolu'dan “Sultan melek” isminde birinin oğlu bey olmuş, ondan sonra Türkmen'den bölünen bu aşiretin ismine “Elbeyli” denmiş” (Yalman, 1970).

“(XIX. YY) Âşık. Bir rivayete göre Barak Türkmeni beylerindedir. Düziçi'nin Elbeyli köyündendir. Elbeyli Oğlu hikâyeleri ile tanınmaktadır” (Aydoğan, 2006). Çukurova yöresinde yaşamış olan Elbeyli Oğlu hakkında elimizde tam ve kesin bilgiler yoktur.

<http://www.sanatudnyasi.com/index.php?option> Erişim Tarihi 18.09.2010

Özellikler Osmaniye ilinde çok tanınan bir halk ozanıdır. Bir başka kaynakta da Elbeyli Oğlu şöyle anlatılmaktadır

“1050-1100 tarihleri arasında Maraş vilâyetinin Bomboş şehri yakınlarında İlikli aşiretinin başında Ahmet Bey namında cesur ve misafirperver bir Bey bulunuyordu.

Bu kahraman aşiret beyi o civarlarda olan bütün Türk ve Kürt aşiretlerini de idaresi altına almıştı. Ahmet Bey her zaman maiyetine aldığı kırk arkadaş ile hükmettiği yerlerden geçen Türk'ten gayri herhangi bir kârvanı o zamanki aşiret beylerinin âdetlerine göre soyup, aldıkları malları kırk arkadaşı ile kardeşçe bölüşürlerdi.” (Çavuş, 1940)

İşte burada sözü edilen İlbeyli Oğlu da yine Çukurova bölgesinde bozlak söyleyen bir halk aşığı ve aynı zamanda İlikli aşiretinin başı olarak bilinmektedir.

<http://www.forumturka.net>, Erişim Tarihi 21.09.2010

2.8.Öksüz Ali

Gâvur Dağları'nın en meşhur türküsü Ceren'i yazan kişi olarak bilinmektedir.

“(?) Âşık. Yaşamı hakkında elimizde bilgi yoktur. O daha çok adı çevresinde örülen hikâyelerle tanınmıştır. Adana'daki âşıklar onu usta kabul etmektedirler.” (Aydoğan, 2006) Osmaniye ilinde Öksüz Ali ile ilgili birçok hikâye vardır.

<http://www.forumturka.net>, Erişim Tarihi 21.09.2010

17. asır bize çok sayıda halk şairi ismi veren bir asırdır. Bunlardan birisi de Öksüz Ali'dir. Şiirleri Öksüz, Öksüz Âşık, Öksüz Ali mahlaslarıyla söylenen bu şair yakın zamanlara kadar 19. yy.da yaşamış olan Öksüz Dede ile karıştırılmıştır.

Öksüz Ali'nin hayatı ve şahsiyeti hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir.

Alaman dağından beri geçmiştir.

Engerus ilinden yollar açmıştır.

Analar ağlatıp kanlar içmiştir.

Söylemeye dili yoktur Tunanın mısralarıyla bize Tuna nehrini anlatmıştır.

<http://www.giritturk.com/>, Erişim Tarihi 28.10.2010

2.9.Kaynak Kişilerin Hayatı

2.9.1.Abdullah Gizlice

1690 yılında Osmaniye merkez ilçeye bağlı Kumarlı Köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde bitirdi. Ortaokulu ve liseyi Osmaniye merkez Endüstri Meslek lisesinde üniversiteyi eskiden Çukurova üniversitesine bağlı olan Korkut ata üniversitesi makine bölümünde okudu. 1980 yılından bu yana âşıklık geleneğinin içinde. Ama daha çok âşıklık geleneğinin araştırma yönüyle ilgili olmuş. O yıllardan bu zamana kadar olan çalışmalarını 1995 yılında kurduğu derneğin arşivinde muhafaza ediyor. Osmaniye merkez endüstri meslek lisesinde görev yapıyor. Bir kız iki erkek üç çocuk babası. On üç yıldır Çukurova âşıklar bayramı ve Âşık Feymani şenliklerini düzenliyor. Ustası Âşık Feymani biraz da Âşık İmami' den ders aldı (22.06.2010 tarihinde Abdullah Gizlice ile yapılan kişisel görüşme).

Resim 3: Kaynak Kişi Abdullah GİZLİCE

2.9.2. Mehmet Erkoçak

Osmaniye Bahçe Köyü 1944 doğumludur. 1955 yılında Bahçe Köyü'nde İlkokulu, 1961 yılında da Düziçi İlk öğretmen Okulunu bitirdikten sonra 1991 yılında Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi ön lisansını bitirdi. Görev esnasında aşığı olduğu Türk insanının zengin kültürünü sistemli bir şekilde gitgide kaybettiğini gördü. Kendi imkân ve gücü nispetinde yapabileceklerini tespit edip, bulunduğu yerlerin değerlerini derleyerek, kayda almaya çalıştı (Mehmet Erkoçak ile yapılan kişisel görüşme, 22.06.2010).

Resim 4: Kaynak Kişi Mehmet ERKOÇAK

BÖLÜM 3: GÂVURDAĞI HAVALARININ MAKAM VE SÖZ UNSURU AÇISINDAN İNCELEMNESİ

3.1.Ceren

3.1.1. Ceren Türküsü ve Bela Bartok

Bela Bartok; Osmaniye ili Toprakkale ilçesine bağlı tüysüz köyünde 1936 yılında yaptığı derlemeler arasında, Gavur dağı Bozlaklarının en meşhuru olan Ceren Türküsünü aynı köyden olan Gırtgırtı İsmail' den derlemiştir. Bu çalışmalarından sonra 2. dünya savaşı başladığında ülkesini terk ederek ABD devletlerine, New York' a gitmiştir. Bu ülkede çok zor şartlar içinde hayatına devam etmiştir. Türkiye' deki araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını yayınlama imkanı bulamamıştır. Türkiye araştırmalarını el yazısı olarak Amerika'da Colombia üniversitesine bağışlamıştır. Böylece Osmaniye türküsü olan Ceren' in daha önceleri dinlendiği anlaşılamamıştır. Osmaniye adına tescil edilememiştir (Erkoçak, 2003).

3.1.2. Eserin Hikâyesi

Ceren hikâyesinin yaşandığı yer, kesin olarak bilinmemekle beraber kuvvetle muhtemel olarak, Gâvur Dağlarının şirin köylerinden birinde (Hasan beyli köyü, Abdullah Gizlice ile yapılan kişisel görüşme) yaşayan Ali adlı delikanlı ile Ceren adındaki kızın arasında geçen bir aşk hikâyesidir.

Üç yaşında babasını kaybeden Ali, anası ile dayısının himayesinde, küçük evlerinde geçinip giderler. Anne ninni söyleyerek Ali'yi büyütürken; babasının yiğitliğini, mertliğini de anlatırdı.

Felek belasın bulacak

Nenni güççük Âlim neni.

Baban avdan gelecek,

Nenni yiğit Ali'm neni.

Aradan seneler su gibi geçer. Ali delikanlı olur, bıyıkları terlemeye başlar. Yiğit mahlasıyla tanınır ya ayrıca “Yetim Ali” de demeye başlarlar. Yetim Ali, hep dayısı ile beraber olmaya çalışır. Fırsat buldukça gidip ondan acılık hakkında bilgiler alır. Fırsat olursa da dayısı ile ava çıkarlar. Babasını sorar, hep dinler ve derinden iç geçirdikten sonra ayrılır. Anacığı hem ana, hem de baba olmuştur. Ali onun bir dediğini iki etmek. Aliye komşu kadınları nazar ederler. “Bizim çocuklarımız da Ali gibi olsalar. Allah nazardan saklasın” derler.

Aradan uzun yıllar geçer. Ali, köyün sözü edilen yiğit delikanlısı olur. Anasını av eti ile besleyip, ona çektiği sıkıntıları unutturmaya çalışır. Köyün genç kızlarının aynı zamanda gözdesi olmuştur. Bir ikindi vakti, Garbi Yelinin meyve bahçelerini okşadığı anda efkârlanan Ali; köyün üstünden hâkim bir yerden geçen, her iki yanı da taşlardan örülmüş sokaktan küçük adımlarla yürür. Köyün sonlarına örülmüş sokaktan küçük adımlarla yürür. Köyün sonlarına yakın bir evin yanından geçerken, ağacın kollarını eğmiş kiraz toplayan, ömrünü yolunda çürüteceği, daha sonra “Ceren” mahlasını verdiği kıza rastlar ve âşık olur.

Ali ile Kızın arasında gizli, kaçamak buluşmalar başlar. Kiraz bahçesinde, ay ışığında buluşan âşıklar, kendi aralarında, kendi dillerince konuşup anlaşırlar.

Ali'nin anası durumu fark eder ve sorar oğluna;

-Oğlum nen var?

-Hiç anam bir şeyim yok.

-Oğlum nasıl bir şeyin yok? Yemeden, içmeden kesildin. Canını sıkan bir durum mu var? Anlatsana.

Ali utandığından anlatamaz. “Ana ben Ceren’i seviyorum. Bana git onu iste.”diyemez. Anasının yüzüne duramaz. Kalkar ve Ceren’i görmek için evden çıkar. İki garip âşık umutsuz bir şekilde kiraz ağacının altında ay ışığında buluşurlar. Ali, dayısına durumu açıklayacağını söyler. Ama bir türlü anlatamaz. Zaman geçince Ceren’in ailesi de durumu fark eder ve “Kızım ne oluyor.” Diye sorarlar. O da aynı şekilde derdini ailesine anlatamaz.

Bunu üzerine Ali'nin annesi duruma dayanamaz ve durumu kardeşine açar. Ali'nin durumu öğrenmesini ister.

Kara günler görmüş, badireler atlatmış bir kişi olan dayı, yeğenin durumunu anlamaya çalışır. Ali'yi tepeden tırnağa önce bir süzer Ali saygısından ne diyeceğini unuttur.

Dayısı yeğenin sıkıntılarını anlar.

-Sabah erken hazırlan, azıgını bolca al, yarın bir avlanalık, kısmetimizde ne var.

-Tamam, dayı, sabah erkenden gelirim. Bana müsaade.

Dayı ile yeğen, Gâvur Dağlarının zirvelerine doğru, çalılıklar arasında ormana giden patika yoldan uzanırlar. Bir ulu çınarın dibindeki pınarın başına kuşluk sıcağı basmadan varırlar.

-Anlat bakalım yeğen.

Ansızın gelen soru karşısında Ali'nin heyecanı bir kat daha artar.

-“Bundan iyi fırsat olmaz.” Der, kendi kendine. Biraz daha sessiz kaldıktan sonra dayısına derdini türkü söyleyerek anlatmak ister. Çünkü dayısı çok güzel türkü söyler. Söyleyeni de sever. Ali kuluncunu çınarın dibindeki bir kaya parçasına dayayarak başlar söylemeye;

Ceren çıkmış eşikliğin taşına.

Güneş vurmuş kemerinin kaşına

Ceren değmiş on üç, on dört yaşına.

Seherde karşıma çıktı bu Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

Ceren, Ceren, Ceren, Hozalı Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

Dayısı yeğeninin derdini anlamak için ve rahatlatmak için ona eşlik eder ve şu dörtlüğü söyler.

Ŗu Ceren'in sulakların gezmeli.

Kalem alıp kaşın gözün yazmalı.

Kırmızı işliği de sarı çizmeli.

Seherde karşıma çıktı bu Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

Ceren, Ceren, Ceren, Hozalı Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

Ali, Ceren'den eşikten, kemerden bahsederken; dayısı kırmızı işlikten, sarı çizmeden bahseder. Ali "Dayıma anlatamadım galiba" der ve şu dörtlüğü de söyler.

Ŗu Ceren'in sulakları kayalı.

Kayasında lâle sümbül dayalı.

İncecik beli de teman ağ sayalı

(Ŗeker yemiş dudakları boyalı)

Seherde karşıma çıktı bu Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

Ceren, Ceren, Ceren Hozalı Ceren.

Aklımı başımdan aldı bu Ceren.

diye bitirir.

-Anladık oğlum. Anlat bakalım. Kim bu Ceren, neyin nesi, kimin fesi?

Ali fırsatı iyi değerlendirir. Olanları dayısına bir bir anlatır. Sözlerini bitiren Ali, derin bir nefes alarak rahatlar.

Güngörmüş dayı:

-Üzülme yeğen. Gider Ceren’i sana isterim.

Ali:

-Ceren’i bana vermezler ki. Ceren bana öyle söylüyor.

-Oğlum senin dayın neler görmüş, neler. İsteriz. Verirlerse ne âlâ. Vermezlerse kız sana kaçmaya razı mı?

-Kaçar dayı. Yalnız Ceren’in bir tereddüdü var. Bizi yaşatmazlar diyor.

-Oğlum, kızın gönlü varsa, seni istiyorsa, gerisi önemli değil. Söylediğin türkülerden de bunun böyle olduğu anlaşılıyor. Sen hiç merak etme. Ben gidip sana Ceren’i isteyeceğim. Sonrasını kendileri bilir.

İki yorgun avcı, ikindi güneşinin Gâvur Dağlarının yeşil yamaçlarını yaladığı saatlerde dönerler. Eve doğru dönerken, dayısı aklından plan yapar. “Bu kız vermezlerse nasıl ederiz?” diye düşünür.

Eve akşam vakti gelebilirler. Yol bekleyen ana merak içindedir. Ali’ye hiçbir şey sormaz. Doğruca kardeşinin evine gider. Dayı, bacısının merakını anlar;

Merak edilecek bir şey yok bacım. Ali’imiz sevdalanmış. Konuştuk, anlaştık. Gidip isteyeceğiz. İnşallah verirler. Vermezlerse de kaçırmaya karar verdik.

-Ağam, “düş uykudan sonra gelirik” demişler. Hele bir isteyelim de. Kim bu kız. Neyin nesi, kimin kızı. İnsanı zaten hep merakta koyarsınız.

Garip ana, Ceren’in kim olduğunu kardeşinden iyice öğrenir. Öğrendikten sonra da işin zorluğunu anlar.

-İnşallah hayırlı olur gardaşım. Gariplerin güldüğü nerede görülmüş ki?

-Merak etme sen bacım. Hele bir isteyelim. Ben Ali’yi şimdi daha çok sevmeğe başladım. Güzel kız seçmiş doğrusu. Ben biliyorum. Ceren güzel kız, terbiyeli de, Ali’ye iyi eş olur.

Diyerek bacısının sıkıntısını gidermeye çalışır.

Kadınlar arasında ön görüşmeler yapılır. Ali'nin anacığı Ceren'in, güzelliğini görünce biraz da rahatlar ve cesaretlenir. "Ali'me de böylesi yakışır." Diye düşünür içinden. Bir yandan da Ceren Allah'a dua etmektedir.

Kadınlar kadınca duygularla konuşup, bir karara varamadan ayrılırlar. Ceren'in anası işi babasının üzerine atar. Sadece:

-Babası bilir.

Demekle yetinir.

Bu arada Ali; tatlı ve heyecanlı bir bekleyiş içindedir. Anasının gittiğine sanki bir yıl olmuş gibi gelir. Anasını yolda görür görmez de karşılar. Merakla sorar.

-Ne yaptınız ana.

-Ne yapalım oğul, inşallah olur. Ceren de güzel kızımış ha. Ne zamandan beri görmemiştim. Almış yürümüş, serpilmiş büyümüş. Ne yalan söyleyeyim, benim bile içim kaynadı.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ali'nin dayısı ve anası, tekrar giderler. Bu gidiş resmen Ceren'i Allah'ın emriyle istemek içindir. Eve varılır. Hal hatır sorulduktan sonra Ali'nin dayısı Allah'ın emriyle Ceren'i Ali için ister. Ceren'in babası bu işe şiddetle karşı çıkar.

-Benim kızım bir yetime mi kaldı? Hem de benim kızım başkasına sözlü

Israrlı istemelere rağmen Ceren'in babası keser atar. Artık bu işin olmayacağını sert bir şekilde bildirir. Haberi duyan Ali çok üzülür. Kalkar Doğruca Ceren'e gider. O da Ali'nin çok üzüleceğini bildiği için onu beklemektedir. Ali ay ışığında görülür. Bahçede buluşarak ağaçların dibindeki taşın üzerine otururlar. Ali:

-Ceren'im şimdi ne olacak?

-Ali'm ben demiştim. Babam sana vermez beni demiştim.

-Vermezse bitirecek miyiz? Hem baban seni başkasına verdiğini söylemiş.

-Ben kimseye verilmedim. Ali'm, babam vermemek için yalan söylüyor. Hemi ben senden başkasına varmak istemiyorum. Bir çare bulalım.

-Ceren bu işin sonu kaçmak olacak. Var mısın?

-Sonunda ölüm olsa bile varım.

-Ben her şeyi hazırlayıp sana haber veririm.

Diye konuşurlarken, Ceren'in babası yanlarına gelir. İkisi de donup kalırlar. Ceren'in babası:

-Şimdi anladım. Bu yetimle kırıştırıyorsun. Ondan cesaret alıp geliyor bunlar.

Diyerek Ali'ye bir tokat atar.

-Defol git ulan. Şimdi seni öldürürüm.

Ceren'in de saçlarından tutup sürükleyerek eve götürür. Ceren'e evden dışarı çıkmama yasağı koyar. Ali ile Ceren bir daha görüşemezler.

Ceren'i, yüzleri çilli, gözleri çapaklı, sakat kafasının yarısı kel, kendisinin iki katı yaşında olan bir ağa oğluna verirler.

Ceren, günden güne mum gibi erimektedir. Ali'sine bir türlü ulaşamaz. Bırakmazlar ki koşup gitsin. Bir gün tuvalet bahanesiyle dışarı çıktığında el kadar bir kâğıda yazılmış iki satır bir yazı bırakır. Kendisi küçük değeri çok büyük olan iki satırlık yazıyı her zamanki oturdukları taşın altına koymuştur. Ali her gün geldikleri ve buluştukları yere gelir ve taşın altındaki kâğıdı alır. Ve oradan çabukça uzaklaşarak gider ve mektubu okur. Okur ki zehir zemberek:

-Ali'm sana geleceğim amma beni hiç dışarı çıkarmıyorlar. Hem hapis hem de gözaltındayım. Ya kaçır, ya da beni öldür. Demektedir.

Ali mektubu dayısına anlatır.

-Dayı, Ceren'den iki satır bir yazı geldi. Ya kaçır, ya da beni öldür. Diyor.

-Aferin o kıza be. Babasından daha yiğitmiş.

-Dayı ne yapacağız?

-Kaçırmanın yollarını arayacağız. Kaçırılmazsak...

-O zaman Ceren ölecek, kararımız öyle dayı.

-İnşallah ölüm işi olmaz. Kaçırırız.

-İnşallah dayı.

Ceren'in düğün davetiyeleri dağılır. Ceren başkalarına gelin olacak. Ali uykuyu yitirir. Ceren ise Ali'ye güvenmektedir. Düğünün başlaması Ceren'i telaşlandırmamıştır. Çünkü, Ali'nin bir çare bulacağına inanmaktadır. Ali, "Gidelim haydi Ceren." Dediği zaman, gelinliğini giymiş olsa bile kaçmaya kararlıdır.

Bu arada dayı ile yeğen Ceren'i kaçırma planı yaparlar.

-Yeğen dar geçidi tutacağız. Ceren'i almaya gelen seğmen, az olursa onlara gücümüz yeter. Yolda basar Ceren'i ellerinden alırız. Yook kalabalık ise Ceren'i vurup, başkasına yâr etmeyeceğiz.

-Tamam dayı, iyi fikir. İnşallah az olurlar da Ceren'i kurtarırız.

Ali, Ceren'e mektup yazarak haberi ulaştırır. Ceren kendini bekleyen ölüm bile olsa habere sevinir. Düğün sona erip gelin almaya gelineceği zaman Ali dayısı ile dar geçidi tutarlar. Yaptıkları plana göre aralarında türkü söyleyerek anlaşacaklar. Yapmak istediklerini türkü ile anlatacaklar. Dayı ile yeğen çalılıkların arasına otururlar. Gelin alayı çapraz ateş altında kalacak şekilde otururlar.

Uzaktan, Temmuz süreği vurulmuş tarların kenarından, kalabalık gelin alayı, silah atarak, türkü söyleyerek, davul çalarak neşe ile gelmektedir. Dayı bakar ki düğün alayı çok kalabalık. Ali, merakla dayım ne yapacak diye bekler. Kalabalık iyice yaklaşır. Kalabalığın elinden Ceren'i almanın imkânı yok. Dayısı türkü ile vur emrini veren şu dörtlüklerle yeğenine seslenir.

Geliyor sakın kaçırma avını.

İyi ger de okun ile yayını.

Yiğit isen utandırma dayımı.

Vur! Yeğen üstüne Ceren geliyor.

Bir top Ceren çıkmış gelir sürekten,

Avcısı onu bekler durur ıraktan.

Tam koltuğundan, arka kürekten,

Vur! Yeğen üstüne Ceren geliyor.

Vur emrini alan Ali, dolma tüfeğini doğrultur. Basar tetiği. At üzerinde giden o güzel gelin vurularak düşer. Ceren'in son sözü "Alim sağ ol." olur.

Bu hikâye Osmaniye ve yöresinde anlatılır. Türküsü o yıllardan beri Gâvur dağlarında gençlerin dillerinden hiç düşmez. En çok sevilerek söylenen ve dinlenen bir türküdür. Düğünlerde halayı da çekilir. Ceren havası davul ve zurna ile çalınırken halay arada bir durur ve oyuncunun bir yüksek sesle söyler.

Bu türkü ve hikâyesi: Abdullah Gizlice tarafından Veli Hiç yılmaz, Mustafa İmamoğlu, İbrahim Özer'den derlenerek hazırlanmıştır.

Hikâyede geçen yabancı kelimeler:

1-**Ceren:** Buradaki anlamı, olaya adını veren kızın mahlası. Genel anlamda geyik yavrusudur.

2-**Keklik pınarı:** Gâvur Dağında bir pınarın adı.

3-**Hoza:** Gelin olan kızların başına takılan tüylü bir başlık.

4-**Sürek:** Sürülmüş tarla.

5-**Bir top Ceren:** Şifre. Ceren'in geldiğine işaret

6-**Ağam:** Yöre ağzı ile ağabi, ağabey, abi. (Erkoçak; 2003:39-42)

Gâvur dağı havalarının makam ve söz unsuru açısından incelenmesine geçmeden önce bazı hususları belirtmemiz gerekmektedir. Burada yapılan tasniflendirme KTM 'de kullanılan makam unsurlarıdır. Fakat genel olarak THM' de böyle bir tasnif yoktur. KTM' de herhangi bir şarkının veya Türkünün veya ezginin, hangi makama karşılık geldiği kesin olarak söylenebilmesi için bazı kriterleri taşıması gerekmektedir. İşte bu kriterler "makam unsurları" olarak adlandırılmaktadır. Bu unsurlardan herhangi birinin

farklı olması makamı başka bir makam durumuna getirir. Bu unsurlar her makamın kendine has kurallarıdır. Ve kesinlikle değişmez ve değiştirilemez.

Ancak THM’ de bu yukarıda sözü edilen makam unsurlarının tam karşılığı yoktur. Örneğin karar perdesi, dizisi, güçlüsü, seyir karakteri gibi tanımların tam karşılığı KTM’ deki gibi değildir. Örneğin dizi kavramı KTM’ de şu şekilde tarif edilir;

“Durak notası üzerine, birbirinden kopmadan sekiz sesin birbiri ardınca sıralanması diziyi meydana getirir. Şu halde sekiz ses birbirinden kopmadan birbirini takip edecek ve Türk Musikisi ses dizisini meydana getirebilmesi için bu dizi dörtlü-beşli veya beşli-dörtlü şeklinde iki ayrı bölüme ayrılabilir şekilde olacaktır. Demek ki bir makam için öncelikle dörtlü ve beşlilerin birleşmesinden meydana gelen bir dizi gerekmektedir. Her makamın Durağı, Güçlüsü, Yedeni ve diğer özellikleri başka başkadır ” (Yılmaz, 2001).

Dolayısı ile burada yapılan incelemede eserler sadece dizi yönünden ele alınacak ve bu yönüyle KTM’ de hangi makama benzediği ortaya konulacaktır.

3.1.3.Eserin Notası

Yöresi : Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

CEREN

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

A___ H CE REN ÇIK MI
A___ H YE Nİ DEĞ MI

Ş O NÜ___ Ç E Şİ K Lİ ĞİN DA ŞI__NA
ON DÖRT___ YA Şİ NA

SAZ...

GÜ NEŞ VUR___ MUŞ___ KE ME___ Rİ NİN___
SE HER DE___ KAR ŞI MA ÇIK DI___ BU CE REN

CEREN - 2

KA ŞI NA SE HER DE KAR ŞI MA ÇIK TI BU CE REN
SAZ AK LI MI BA ŞIM DA N AL DI BU CE REN SAZ
AH CE REN CE RE N HO ZAL LI CE REN

3.1.4.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Rast Makamı

Güçlüsü sesi: Oktav Do (8. Derece)

Karar Sesi: Do Perdesi

Donanım: Mi bemol

Ses Genişliği: 8 ses (1 oktav)

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser tiz durak 8.derece do perdesi civarından seyre başlamaktadır. Bu perde etrafında karışık müzik cümleleri yaparak tiz (re) perdesi de kullanılarak sol perdesinde rastlı yarım karar yapmaktadır. Daha sonra (re) perdesi üzerinde uşaklı yarım karar gösterip (do) perdesinde rastlı tamam karar gösterilmektedir.

Tablo 1: Ceren Türküsünün M.U.A Analizi

Eserin adı	Ceren Türküsü
Karar perdesi	Do
Dizisi	Rast
Güçlüsü	Oktav do
Donanımı	Mi bemol
Seyir karakteri	İnici

3.1.5. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Ceren çıkmış eşikliğin taşına. _____ a
Güneş vurmuş kemerinin kaşına _____ a
Ceren değmiş on üç, / on dört yaşına _____ a

} 6+5=11'li hece ölçüsü

Seherde karşıma / çıktı bu Ceren. _____ b
Aklımı başımdan / aldı bu Ceren _____ b
Ceren, Ceren, Ceren, / Hozalı Ceren. _____ b
Aklımı başımdan / aldı bu Ceren. _____ b

} 6+5=11'li hece ölçüsü

Bağlantı

Şu Ceren'in sulakları aşağı _____ c
İki bacı bir bağlamış kuşağı _____ c
Bize derler gâvur / dağı uşağı _____ c

} 6+5=11'li hece ölçüsü

Bağlantı

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü

Nazım Türü: Güzelleme

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

Not: Türk halk edebiyatında 11'li hece ölçüsüyle yazılan şiirlere teması aşk kahramanlık, ölüm ise koşma denir.

3.2.Türkmeni Bozlağı

3.2.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

TÜRKMENİ BOZLAĞI (KARACAOĞLAN)

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

A _____ İİ EY SAZ... A MAN YA RIN BAIİ ÇE Sİ NE _____

YA DEL DEĞ ME Sİ _____ N YA DEL DEĞ ME Sİ _____ N SAZ... _____

ÇÜ RÜ DÜ HA SU NA M SAZ... _____ BOY NUM

ÇÜ RÜ DÜ _____ ÇÜ RÜ DÜ _____ Gİİ _____ İİ _____ A MAN SE NİN A ŞI ĞIN DA YÜ RE

TÜRKMENİ - 2

ĞİM DE YAĞ KOY MA... Z A MAN YAĞ KOY MA... Z SAZ...

E Rİ Dİ... HA SU NA M BOY NUM E Rİ Dİ... E Rİ Dİ BOY NUM

3.2.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: Oktav La (8. Derece)

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol

Ses Genişliği: 12 ses Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: inici

Genel Seyir: Eser karcıgar dizisi saz açış ile başlamaktadır. 8.derece la perdesinden başlayıp önce inici bir şekilde sol diyez ve mi bemol sesleri ile küçük bir karcıgar dizisi gösterilir. Daha sonra sonra tiz taraftan eser başlar. Eserin sözleri okunurken karcıgar dizisi pek hissedilmez. Zaman zaman (mi) sesi üzerinde uşşak çeşnili kalışlarda yapılabilir.

Eser genel olarak inici bir seyir karakteri gösterse de sert iniş ve çıkışlar dikkati çeker.

Eserin saz açışları yine karcıgar dizisindedir.

Tablo 2: Türkmeni Bozlağı'nın M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Türkmeni
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	8.derece La
Donanım	Si bemol 2
Seyir karakteri	İnici çıkıcı

3.2.3.Eserin Söz Unsuru Açısından icelenmesi

Aman arap at üstünde kaldı postumuz aman postumuz _____ a

İkrarından da caydı m' ola dostumuz aman dostumuz _____ a

Ah ey yarın bir gün de toprak üstümüz aman üstümüz _____ a

Çürüdü ha suna boylum çürüdü çürüdü bitti _____ b

Ah ey yüksek olur da arab atın otağı aman otağı _____ c

Boş kalmaz da koç yiğidin otağı aman otağı _____ c

Ah ey aman yaklaşma kötüye değer eteği aman eteği _____ c

Geri dur ha suna boylum geri dur geri dur ah ey _____ d

Diyor Karac'oğlan ben ne yapayım aman yapayım _____ e

Hangi birin gözele de ah dönüp aman bakayım _____ e

Ah eyil eyil de al yanaktan aman öpeyim _____ e

Beri dur ha suna boylum ah beri dur ah ey _____ d

Not: “Dağınık halde bulunan Adana’ lı aşıklar bir zümre oluşturamamışlardır. Karacaoğlan geleneği adı altında ığrılan türkülerin bir bölümünün bu aşıklara ait olma ihtimali uzak görünmüyor. Aynı Şekilde Karacaoğlan türküleri de yazıya geçmediği için sözlü gelenekte diğer aşıklara bozulmuş Őekilleriyle mal edilmiş olabilir. Karacaoğlan adına derlenip toparlanmış Őiirlerdeki slup ve biçim farklılıkları bu kuŐkuyu pekiştirmektedir” <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/12.php> Erişim Tarihi, 17.11.2010

Nurettin Albayrak Karacaoğlan’ın bu Şiirini kitabında Şu Şekilde göstermiŐtir.

Ak Dağ’ın eteği bir yeşil koru,
Korudur, ha benli dilber, korudur;
Sevdn yüreğimde yağı eridir,
Eridir, ha benli dilber, eridir.

Kır atın üstünde kaldı postumuz
İkrrından döndü m’ola dostumuz
Yarın kara toprak örter üstümüz,
rtr, ha benli dilber, rtr.

Yüksek olur Arap atın kaltağı,
EŐsiz kalmaz ko yiğidin yatağı,
Varır bir kötüye değer eteği,
Geri, dur, ha benli dilber, geri dur.

Karac' oğlan der ki: Gelip geçemedim,

Yâr elinden zehir bâde içmedim,

Fırsat elde iken alıp kaçmadım,

Beri dur, ha benli dilber, beri dur.

(Albayrak,2002)

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: Dizelerin hece sayıları birbirlerini tutmamaktadır. Bunun sebebi muhtemelen zaman içerisinde değişikliğe uğrayarak bozulmuş olmasıdır. Hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirin bütün mısralarında eşit sayıda bulunur. Hece sayısı aynı zamanda o şiirin kalıbı demektir.

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

Türkü; daima bir ezgiyle söylenen, düzenleyici silinmeyen ya da unutulmuş olan değişik konulardan söz eden genelde hecenin 11'li kalıbıyla oluşturulan şiirlerdir. Türküler besteli şiirlerdir.

3.3.Karacaoğlan Bozlağı

3.3.1.EserinNotası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

AMAN FENASIN DA YÜCE DAĞLAR FENASIN (KARACAOĞLAN)

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

AMAN FENASIN - 2

SAZ... AY RI LA SIN DA YA RA NIN DAN E ŞİN DE N O

Y SAZ... E Şİ N DE N ÖY A MA NA KI BE... TI...

SEN DE BA NA DÖ NER SIN...SAZ... AY RI LA SIN DA YA RA NIN DA... N

E Şİ N DE N O... E ŞİN DE N ÖY

3.3.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM'nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: 5. Derece La

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi bemol 2

Ses Genişliği: Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici-çıkıcı

Genel Seyir: Saz girişi 5.derece La sesi civarından başlar. (Re) perdesi üzerinde uşşak çeşnili çeşitli müzik cümleleri ile karar verilir. Daha sonra (La) sesi civarından esere başlanır. Burada çeşitli müzik cümleleriyle eser başlar. Daha sonra sert bir şekilde oktav (la) sesine geçilir. Bu bölgede de oktav (la) sesi civarında uşşak çeşnili çeşitli müzik cümleler yapılır. Daha sonra yumuşak bir şekilde karar (re) perdesi civarında uşşak çeşnili müzik cümleleri ile karar verilir.

Tablo 3: Fenasın Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Fenasın
Karar perdesi	Re
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	La
Donanımı	Mi Bemol (2)
Seyir karakteri	Çıkıcı İnici

3.3.3. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Fenasın da yüce dağlar fenasın _____ a
Od düşede döne döne yanasın _____ a
Akibeti sen de bana dönersin _____ a
Ayrılсын yaranından eşinden _____ b

11'li hece ölçüsü

Boyrız değsin yaprakların dökülsün _____ c
Balta değsin kaba ağacın yıkılsın _____ c
Himaların top top olsun çekilsin _____ c
Avcıların kurşun atsın peşinden _____ b

11'li hece ölçüsü

Karacaoğlan der çöktüm oturdum _____ d
Bağ bahçe diktim de meyva yetirdim _____ d
Allı top perçemli suna yitirdim _____ d
Sakla dağlar boranından kışından _____ b

11'li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile ve duraksız olarak yazılmıştır.

Nazım Birimi: Dörtlük

Nazım Türü: Güzelleme

Uyak Düzeni: Düz uyak

Güzelleme: Halk Şiirinde sevilen bir varlığı övüp yüceltmek için yazılan koşmalara güzelleme adı verilir.

3.4.Öksüz Ali Bozlağı

3.4.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

ÖKSÜZ ALI BOZLAĞI YÖRÜ BRE HASANDAĞI

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

DA ĞI... SAZ... A MAN YUR DU NUĞ RA DIM YUR DU

NA... SAZ... Yİ TİR Dİ ME M MİM KI

ZI... NI... SAZ... A MAN... DER Dİ NUĞ RA

YA... LIM DER... Dİ NE... SAZ...

3.4.2.Eserin Hikâyesi

“Öksüz Ali konusunda tereddütler vardır. Ceren türküsünü okuyan Öksüz Ali'nin bu hikâyeyi yaşayan Öksüz Ali olduğu sanılmaktadır. Sevdiği kızı, Döndü 'yü eskiden Osmanlıda Müşür denilen şimdiki binbaşı rütbesindeki bir kişiye gelin olarak verirler. Düğün yapmak için Kırşehir'e gidilir. Öksüz Ali bunu haber alıp yola koyulur ve Kırşehir'e düğün kinasının yapıldığı yere varır. Sevdiği kıza mesajlar da göndermek için orada bir türkü okumak istediğini söyler. Orada bulunanlar buna izin vermezler. Gelini alıp Mısır'a kaçırlar. (Mısır o devirde Osmanlı ülkesidir). Öksüz Ali bu isteğini yerine getiremeyince üzülür. Sevdiğini bulamamış boynu bükük bir vaziyette geri döner. Niğde üzerinden Çukurova'ya gelip buradan Mısır'a sevdiğinin yanına gitmek için yola koyulur. Torosların eteğine geldiğinde orada bir durur, bir Toroslara bakar bir de Hasan Dağı'na ve yanık yanık bir türkü tutturur.” (Abdullah Gizlice ile yapılan kişisel görüşme 22.06.201).

3.4.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: Mİ (5. Derece)

Karar Sesi: La

Donanım: Mi bemol(2)

Ses Genişliği: 7 ses 1 oktav

Seyir Karakteri: Çıkıcı-inici

Genel Seyir: Eser, 5.derece la sesi civarından saz açışı ile başlar. Bu perde civarında uşşak çeşnili yarım karar yapılır. Daha sonra çok fazla tiz bölge gösterilmeden (re) sesi üzerinde uşşak'lı şekilde karar verilir. Sonra (la) perdesi civarından sözlere giriş yapılır. (La) perdesi civarında müzik cümleleri yaparak esere başlanır. Hafif bir şekilde oktav (la) sesine kadar çıkılır. Daha sonra bu bölgeden geriye doğru (sol) sesi ve istenirse diğer seslerde de kalışlar yapılar yumuşak bir şekilde (re) sesinde uşşak çeşnisiyle karar verilir. Bu uzun havada diğer uzun havalarda olduğu gibi sert iniş ve çıkışlar gözlemez. Eser daha sakin bir ezgi yapısına sahiptir.

Tablo 4: Yörü Bire Hasan Dağı Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Yörü Bire Hasan Dağı
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Mi
Donanımı	Si (bemol)
Seyir karakteri	Çıkıcı İnici

3.4.4.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Yörü bire /Hasan dağı _____ a
Yurdun uğra/dım yurduna _____ b
Yitirdim em/mim kızını _____ a
Derdin uğra/dım derdine _____ b

} 8’li hece ölçüsü

Aman güzeller/ mavi donlu _____ c
Oturmuşlar / sağlı sollu _____ c
Avin almış /ağzı kanlı _____ a
Kurdun uğradım/ kurduna _____ b

} 8’li hece ölçüsü

Öksüz Âlim /der ki n’oldum _____ d
İflah olmaz /gayri ölüm _____ d
Mısır ‘da Döndü/’yü bulum _____ d
Derdin uğra/dım derdine _____ b

} 8’li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 8 'li hece ölçüsü

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Nazım Türü: Varsağı

Uyak Düzeni: Düz uyak

Varsağı: Güney Anadolu bölgesinde yaşayan Varsak Türklerinin özel bir ezgiyle söyledikleri Türkülerden gelişmiş bir biçimdir. Dörtlük sayısı ve uyak düzeni “Semai” gibidir. Varsağılar mertçe bir üslupla söylenir. Bu da dörtlüklerin içindeki “be” “hey” “be hey” gibi ünlemlerle sağlanır. Halk edebiyatında en çok varsağı söylemiş şair Karacaoğlan'dır(<http://www.bilgicik.com/> erişim tarihi: 27.10.2010).

3.5.Avşar Ağıdı

3.5.1.EserinNotası

Yöresi: Osmaniye
Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

AVŞAR AĞIDI (DADALOĞLU)

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

A MAN Gİ NE DUT TU DA GA VU R DA ĞIN_ BO RA NI

SAZ... HAN ÇER VU RUP DA TE ZE_ LE ME YA RA_ MI YA RA MI O_ Y OY_

SAZ... SA_ NA_ DE_ RİM DE_ MIS TI_ K PA ŞA Vİ RA

NI Vİ RA_ NI SA NA KO NUP GÖ ÇEN BEY LE_ R NI COL

3.5.2.Eserin Hikâyesi

“Bu yörede okunan Dadaloğlu türkülerinin yöre insanı tarafından havalandırılış şekli vardır. Yani “Ay dost kalktı göç eyledi Avşar illeri” denildiği zaman her kes bilir ki bu Dadaloğlu’ nun meşhur göç destanıdır. Yayla yollarında eskiden yaylaya giden insanlar içinde mutlaka bu türküyü bilen insanlar vardır. Dadaloğlu’nun ömrünün büyük bir kısmı Çukurova’da geçmiştir. Avşarlar bu bölgede yerleşik halde yaşamışlardır. Çukurova’ya iskân edilmek istenmişler fakat Osmanlı’ya baş kaldırmışlardır. Uzun yayla ile Çukurova arasında yüzlerce yıl göçer hayatı yaşamışlardır. Bu bölgedeki Türkmen aşiretlerinin tamamında bu özellik vardır. Yani Yozgat’a kadar Bozok Yaylasık’na kadar Uzun yayla’ya kadar yazları oralarda Binboğalarla Yozgat arasında Uzun Yayla’da kışları Çukurova’nın doğusunda geçirmişlerdir. Amik Ovasının batısında.

Dadaloğlu Payas’ta zindanda 17 yıl yaşamıştır. 17 yıl sonunda rivayete göre hasıra binip dağın öbür tarafına uçup gitmiştir diye bilirse de kuvvetle muhtemel af edilmiştir.

İlk gittiği yer eski Osmaniye sancağının bulunduğu Küçük ali oğlu Mıstık Paşa sarayı (konağı)'dır. 17 sene önce bıraktığı gibi olup olmadığını merak etmektedir. Oysaki 17 yıllık dönemde her şey değişmiş Çukurova yerleşik hayata geçmiş Avşarlar kısmen bu bölgeden sürülmüşler göçer halde bulunan Türkmen aşiretleri bu bölgeye yerleşmişler köyler kurulmuş ilçeler kurumuş şehirler kurulmuş 17 senede çok şey değişmiştir. İlk gittiği yer Payas’taki Küçükali Paşa konağı olmuştur. Bakar ki konaklar terk edilmiş çınarların kolu kırılmış pencere ve kapı kalmamış, harap viran.. Çok duyguluyor, geliyor Osmaniye’den Ceyhan ırmağını takiben Binboğa dağlarına gidecek Avşar illerine.. İrmak vadisine düştüğünde geri dönüyor bir bakıyor ki. Gavur dağlarının başı dumanlı efkarlanıyor ve bir türkü bir ağıt tutturuyor. Bu türküler Dadaloğlu’nun son türkülerini olarak bilinmektedir. Bu ağıt Avşar Türkmenleri arasında hiç

okunmamaktadır. Fakat Osmaniye ‘de çok yaygındır.’ (Abdullah Gizlice ile yapılan görüşme. 22.06.2010).

3.5.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM’nde Benzediği Makam: Evç Makamı

Güçlüsü: Oktav Re (8. derece)

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi (bemol), Si (bemol)

Ses Genişliği: 8 ses 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir:

Oktav (re) Perdesi civarından saz açışı ile esere başlanır, tekrar oktav (re) sesine çıkılarak esere giriş yapılır. Eser tiz taraftan yumuşak bir şekilde başlar. Bu arada dönüşümlü olarak (Si bemol-2) sesi de kullanılabilir. Bu bölgede uzun uzun müzik cümleleri yaparak (fa) sesinde yarım karar yapılır. Bu seste biraz durulduktan sonra tekrar oktav sesine kadar çıkılır. Petsen tize doğru merdiven şeklindeki bu atlamalar çok sık tekrarlanır. Daha sonra (re) sesinde TSM’ de (kürdi) dediğimiz çeşniyle karar verilir. Çok sert iniş çıkışlar yoktur. Eserin mütemadiyen sürekli tizlerden pest seslere doğru inen bir seyir karakteri vardır.

Tablo 5: Avşar Ağdı’nın M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Gine Duttu Da Gavur Dağın Boranı
Karar perdesi	Re
Dizisi	Evç
Güçlüsü	Re 8. derece
Donanımı	Si (Bemol)
Seyir karakteri	İnici

3.5.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Yine duttu gâvur dağın boranı _____a
Hançer vurup tazeleme yaramı _____a
Sana derim Mıstık Paşa viranı _____a
Sana konup göçen beyler nic'oldu _____b

Pöhren ginen sularını getiren _____c
Cümle âlemlere akıl yetiren _____c
Çınar sana arka verip oturan _____c
Samur kürklü sarı çizmeli beyler nic'oldu_____b

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Duraksızdır.

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Nazım Türü: Varsağı

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.6.Çok göresim geldi Binboğa seni (Dadaloğlu Bozlağı)

3.6.1.EserinNotası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GIZLICE

ÇOK GÖRESİM GELDİ BİNBOĞA SENİ (DADALOĞLU BOZLAĞI)

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

A II ÇOK GÖ RE Sİ M GEL Dİ BİN BOĞA SE Nİ
BİN BO GA SE Nİ NE HOŞ O LAN DA BA HA RI NAN YA ZI NAN OY O Y
YAR NE N Nİ NEN Nİ GİR GEN DA ĞI KOÇ DA ĞI NİN DEN Gİ DİR DEN Gİ
DİR SAZ... ÖR DEK LE RİN DE ÇIĞ RI ŞIR DI GA ZI NAN OY O

3.6.2.Eserin Hikâyesi

“Bunlar Dadaloğlu’nun son türküleridir. Aradan 17 sen geçmiştir. Saçları ağarmıştır. O dağ gibi adam küçücük bir adam durumuna gelmiştir. Güz dönümü yani sonbaharda aşiretlerin dönüş zamanıdır. Dadaloğlu’ un aşiretleri Binboğa dağlarının eteklerine inmişdirler. Güzyurdu denen yurtlar vardır. Buralara yerleşirler, buradan Çukurova’ya dönecekler onun hazırlıkları vardır. Karşıdan bakıyor Dadaloğlu, aşiret yerleşmiş çadırlara, hayvanlar otlatılıyor, bir telaş var göç hazırlığı var. Bir pınarın başına gelip duruyor, kayalıkların arasından çıkan bir pınarın başına geliyor şurdan bir su içeyim biraz da atımı dinlendireyim diyor. Bu arada Dadaloğlu ağlamaktadır. 17 sene önce hükmettiği dağlar yerinde duruyor ama kendisi aynı kalmamıştır. Böyle derin düşüncelere dalmışken hanımı Safiye aklına geliyor.” Acaba Safiye’ye ne oldu” diyor. 17 sene önce bıraktığı hanımı Safiye ne oldu aşiretin önde gelenleri ne oldu Çapanoğlu ne oldu diye derin derin düşünmektedir. Atından iner. Pınarın başına doğru gidecekken bir de bakar ki karşıdan bir Avşar kadını gelmektedir. Yaşlı bir kadın koluna helkeyi takmış pınarın başına su almaya geliyor. Dadaloğlu kadını görünce bir kayanın arkasına saklanır “acaba kim bu kadın” diye merak eder içinden... Kadın giderek daha da yaklaşır. Kadına

-Hatun bir su doldur da içeyim

der.

Bunun üzerine güngörmüş Avşar kadını peçesini yüzüne çekip

-Buyur dedem iç

der.

Bu kadın hanımı Safiye'dir. Fakat Dadaloğlu'nu tanımamıştır. Dadaloğlu 17 senede tanınmaz hale gelmiştir. Fakat Dadaloğlu hanımını tanımıştır. Ve bu çok ağırına gitmiştir. Demek ki ben bitmişim der o an.. Safiye beni tanımadı.. Atının heybesinden cura sazını alır. Taşın üstüne oturur. Ve Bir Türkü tutturur.” (Abdullah Gizlice ile yapılan görüşme, 22.06.2010).

3.6.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyni Makamı

Güçlüsü: Oktav Do (8. Derece)

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi bemol

Ses Genişliği: 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Oktav (do) sesi ve civarından saz girişi ile seyre başlanır. (La) sesi ve civarında uşşak çeşnili asma kalışlar da gösterilerek (do) sesinde karar verilir. Daha sonra oktav (do) sesinde esere giriş verilir. Bu perde civarından esere başlanır. Sürekli olarak (sol) sesine iniş çıkışlı nağmeler yapılır. (sol) sesi üzerinde rast çeşnili kalışlar yapılır. Eserin bütün sözleri (fa) sesi üzerinde yarım kalışlarla okunur eserin son sözleri şairin adının geçtiği dörtlükte (re) sesi üzerinde uşşak çeşnisiyle karar verilir.

Tablo 6: Çok Göresim Geldi Binboğa Seni Türküsü M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Çok Göresim Geldi Binboğa seni
Karar perdesi	Re
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Oktav (do) II. Derece (sol)
Donanımı	Mi (Bemol)
Seyir karakteri	İnici

3.6.4.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Çok görensım geldi Binboğa seni _____ a
Ne hoş olun baharınan yazınan _____ b
Bir yandahı koç dağının dengidir _____ a
Ördeklerin çığrışırdı kazınan oy oy _____ b

11'li hece ölçüsü

Kuru çaydan/ deli çaya geçelim _____ c
Çapanoğlu / kollarına düşelim _____ c
Albustanlı / kızı halalaşalım _____ c
Çok ekmeğini yediydim duzunan oy oy _____ b

11' li hece ölçüsü

Aldı yüreğimi bir ince sızı _____ d
Geri varsak /tanımaz ki el bizi _____ d
Sarız'dan aşağı/ yalağın düzü _____ d
Sağmanların da yayılırdı yozunan (oy oy) _____ b

11' li hece ölçüsü

Ah Dadaloğlu'm sürdün kırat gitmedi _____ e
Benim bu zamana/ aklım yetmedi yar _____ e
Yirmi yıldır/ bu çilemiz bitmedi _____ e
Derviş paşa duralaştı bizinen oy oy _____ b

11' li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmış ve duraksızdır.

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

Not: Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde ahengi artırmak amacıyla mısralar belli yerlerinden ayrılır. Bu ayırım yerlerine durak denir. Bir şiirde bütün şiirlerin dizeleri aynı olabileceği gibi, belli dizelerde farklı duraklar da kullanılabilir. Bir şiirin her dizesinde farklı duraklar kullanılmışsa, o şiir duraksız kabul edilir (<http://www.turkceciler.com>, 19.10.2010)

Bu şiirimizde böyle bir durum söz konusudur. Bir ve ikinci kıtalarda belirli bir durak düzeni varken diğer kıtalarda bu durum değişmektedir. O yüzden bu şiir duraksız kabul edilmektedir.

3.7.Ala Gözli Benli Dilber

3.7.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

KARACAOĞLAN BOZLAĞI ELA GÖZLÜ BENLİ DİLBER

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

A LA GÖZ LÜ BEN Lİ DÜ... BER KO MA BE Nİ EL YE Rİ... NE...

SAZ... YAV RU KE ME... RİN DÜ ŞÜ... YOR DO LA BE Nİ BEL LE Rİ NE...

3.7.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM'nde Benzediği Makam: Kürdi Makamı

Güçlüsü: Sol 4. Derece

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi bemol 3-4

Ses Genişliği: 7 ses, 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici-Çıkıcı

Genel Seyir: 4.derece Sol perdesi civarından saz açışı ile seyre başlanır. Bu perde üzerinde buselik (TSM 'de bu şekilde adlandırılan çeşni THM' de nihavent çeşnisi şeklinde de algılanabilir. Yalnız burada şu hususu belirtmek gerekir. Burada çeşni diye adlandırılan melodik yapı bir makamı anlatmaz sadece o makamın seslerinde gezindiğini ifade eder). Çeşnili asma kalış yapılı, karara gidilmez ve eserin sözlerine giriş verilir. Esere yine (sol) perdesi üzerinde buselikli çeşni ile başlanır ve bu perde üzerinde asma kalış yapılı. Daha sonra yine bu perde üzerinde bu sefer rastlı çeşni gösterilerek inici nağmelerle karara doğru gidilir. Karara gidilirken hicazlı çeşni de hissedilebilir. Fakat bu çeşni bildiğimiz hicaz çeşnisinden farklı gelebilir. Yani bunun için kullanılan fa (diyez) sesi alıştığımız hicaz sesinde olduğu gibi değildir. Aynı şekilde mi (bemol) sesi de bildiğimiz hicaz dizisindeki kadar pest veya tiz değildir. Bu çeşni sadece bu yöre havalarında kullanılan özel bir sestir. Ve bu sesin nazari olarak tam karşılığını gösteren işaret ve derecesi TSM ve THM 'de yoktur. Bu bölgede kullanılan orijinal bir sestir.

(Burada işte tam da Çukurova bölgesine özgü, sadece bu bölge havalarında kullanılan bir ses dikkati çeker. Bu sesin tam karşılığı, bağlama sazında yoktur. İcracılar bu sesi kaydırma yöntemiyle verirler. Ne TSM 'de ne de THM 'de kullanılan değiştirme işaretleri içerisinde bu sesin karşılığı yoktur. Sadece bu bölgede kullanılan yöresel bir söyleme şeklidir. Bu ses TSM'de hicaz makamında izah edilirken kullanılan 4 komalık bakiye bemol'den dik ve THM'de kullanılan 2 komalık bemol den pest bir sestir. Dolayısı ile bu sesin karşılığını nazari olarak izah edebilmek pek mümkün olmamaktadır. Bu sesi tam olarak verebilmek ve bu yöredeki türküleri orijinali gibi

okuyabilmek için mutlaka gerçek kaynak kişilerden dinlemeli ve uzun yıllar tecrübe edilmelidir.)

Tablo 7: Ela Gözli Benli Dilber Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Ala Gözli Benli Dilber
Karar perdesi	Re
Dizisi	Evç
Güçlüsü	Sol
Donanımı	Mi bemol (2-3)
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı

3.7.3.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Ala gözli benli dilber   _____ a
Koma beni el yerine   _____ b
Yavru kemerin düşüyor   _____ c
Dola beni bellerine   _____ b

} 8" li hece ölçüsü

Hecine gönlüm hecine   _____ b
Yiğide ölüm gecine   _____ b
Dak beni zülfün ucuna   _____ b
Sallanayım tel yerine   _____ b

} 8' li hece ölçüsü

Karacoğlan der nolayım	_____d	} 8' li hece ölçüsü
Kolum boynuna dol'nayım	_____d	
Yavru kölen ben olayım	_____d	
Kabul eyle kul yerine	_____b	

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Nazım Birimi: Dörtlük

Nazım Türü: Semai

Uyak Düzeni: Düz uyak

Semai: Hece ölçüsünün 8'li kalıbıyla yazılır. (4+4 duraklı ya da duraksız). Dörtlük sayısı 3 ile 5 arasında değişir. Semailerin kendine özgü bir ezgisi vardır ve bu ezgiyle okunur. Uyak düzeni koşma gibidir.

3.8.Çamdan Sakız Akıyor

3.8.1.EserinNotası

Yöresi: Osmaniye

Söz: Karacaoğlan

Kaynak Kişi:
Abdullah GİZLİCE

DAĞLI HALAYI

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

ÇAM DAN SA KIZ
KOY NUN DA KI

A KI YO R KIZ Nİ ŞAN LI N BA KI YOR
ME ME LE R TU RUNÇ OL MU Ş KO KU YOR

OY PAM BI ĞİM PAM BI Ğİ M A TA SI NA

YAN DI ĞİM SA NA HAS TA DI YOR LA

R HEY LEN OL DUN SEV DI ĞİM

3.8.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Neva Makamı

Güçlüsü: 4.derece Sol

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi bemol 2

Ses Genişliği: 7 ses, 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici-Çıkıcı

Genel Seyir: Eser bir kırık havadır. Güçlü civarından seyre başlar. Bu perde üzerinde rast çeşnili (si bemol-2 sesi kullanılarak) yarım karar yapar. Daha sonra re perdesi üzerinde uşşak çeşnili tam karar ile eser bitirilir. Bu eserin ismi yörede dağlı halayı olarak bilinmektedir.

Tablo 8: Çamdan Sakız Akıyor Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Çamdan Sakız Akıyor
Karar perdesi	Re
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Sol
Donanımı	Mi (bemol 2)
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı

3.8.3.Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Çamdan sakız / akıyor _____a
Kız nişanlın / bakıyor _____a
Koynundaki / memeler _____b
Turunç olmuş / kokuyor_____a

} 4+3=7'li hece ölçüsü

Oy pambığım / pambığım _____c
Ataşına / yandığım _____c
Sana hasta / diyorlar _____d
Eylen oldun / sevdiğim _____c

} 4+3=7'li hece ölçüsü

Oy çinini / çinçini _____e
Öpem ağzın / içini _____e
Öpem derken / ısırđım _____f
Kız bağışla / suçumu _____e

} 4+3=7'li hece ölçüsü

Dereler buz / bağladı _____g
Avcılar iz / bağladı _____g
Beni bir / gelin vurdu _____h
Yaramı kız / bağladı _____g

} 4+3=7'li hece ölçüsü

Oy tmbekler / tmbekler ____k
Bu tmbeği / kim bekler ____k
Kızın gnl / olursa ____l
Gh koşar gah / emekler ____k

} 4+3=7'li hece ls

Dereler buz / içinde ____g
Avcılar iz / içinde ____g
Bir gelin / öptü beni ____m
Bir sürü kız / içinde ____g

} 4+3=7'li hece ls

Nazım Şekli: Mani

Nazım ls: 7'li hece ls ile yazılmıştır.

Nazım Birimi: Dörtlük

Uyak Düzeni: Düz uyak

Mani: "Halk şiirinde en kk nazım birimidir. Yedi heceli 4 dizeden oluşur. Uyak düzeni aaxa şeklinedir. Birinci ve nc dizeleri serbest, uyaklı maniler de vardır. (xaxa). Mnilerin ilk iki dizesi uyağı doldurmak ya da temel düşünceye bir giriş yapmak için söylenir. Temel duygu ve düşünce son dizede ortaya çıkar. Başlıca konusu aşk olmakla birlikte bunun dışında türlü konularda da yazılabilir. Birinci yedi heceden az olan mniler de vardır. Dizeleri cinaslı uyaklarla kurulduğu için böyle manilere "Cinaslı Mani" ya da "Kesik Mani" denir." (<http://www.bilgicik.com/>, 28.10.2010).

3.9.Düşer Bir Gün

3.9.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Söz :
Âşık Feymâni

Müzik :
Abdullah GİZLİCE

DÜŞER BİRGÜN

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

DÜŞER BİRGÜN - 2

UĞ TA TIR KA DE RİN KI ŞI NA O

Y SAZ... HE LE PEN ÇE VU RUR KA NAT ÇAR PAR YA RA... LA... R

UĞ RA TIR KA DE RİN KI ŞI NA... E YE

3.9.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM ‘nde Benzediği Makam: Neva Makamı

Güçlüsü: 4.derece Sol

Karar Sesi: Re

Donanım: Mi bemol 2

Ses Genişliği: 10 ses, Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici-Çıkıcı

Genel Seyir: Eser 4.derece sol perdesi civarından seyre başlar. Pest taraftaki uşşak dörtlüsü ve tiz taraftaki buselik-nihavend çeşnileri ile karışık müzik cümleleri yaparak tekrar (re) perdesi üzerindeki uşşak çeşnisi ile karar verilir. Daha sonra tekrar (sol) perdesi civarında bırakılarak esere giriş verilir. Eserin sözleri (sol) perdesi civarından başlar. Burada çeşitli müzik cümleler yapılarak tekrar bu perde üzerinde asma kalış gösterilir. Daha sonra tiz bölgeye çıkılır. Burada oktav sesi de geçen (fa) ve (mi bemol-2) seslerine kadar dizi sert bir okuyuz tarzıyla genişletilir. Daha sonra oktav sesinden aşağı doğru (sol) perdesine rast çeşnili bir şekilde düşülür. Pest bölge ve genişlemiş bölge bu eserde ağırlıklı olarak duyurulur. Daha sonra (re) perdesinde hüseyini-uşşak çeşnisiyle karar verilir. Eser gâvur dağı havası denilen ezgilere benzer tarzda okunur, biraz da hoyrat etkisi görülür. Bu eser müziği Abdullah Gizlice’ye sözleri Aşık Feymani’ ye ait olan bir bestedir.

Tablo 9: Düşer Bir gün Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Düşer Bir Gün
Karar perdesi	Re
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Sol
Donanımı	Mi bemol-2
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı

3.9.3. Eserin Söz Unsuru açısından İncelenmesi

Düşer bir gün yıkılır da düşer bir gün ey

Nağmertlere düşen fırsat

mertlere de düşer bir gün oy oy

Üç pınar uçarsa şahin yuvadan vay gele durnanın başına oy oy

Pençe vurur kanat çarpar yaralar uğratır kaderin kışına oy oy

Bu dünya fenar gider dolanır döner gider

İyi günün dostları kötü günde kenar gider oy oy

Feymani cahilin olmaz pazarı cahilin gendine uğrar nazarı

Gariplerin künyesiz olur mezarı baykuş bile konmaz daşına

Daşı yana daşı yana gâvur dağın daşı yana

Vakti gelir gerek olur kaldır da koy daşı yana

Nazım Şekli: Türkü

Not: Yapı özellikleri bakımından beyitlerle oluşturulduğu için divan edebiyatının etkisi görülür. Uyak düzeninde farklılıklara rastlanmaktadır. Redif kullanılmıştır. Ölçüde de farklılıklar göze çarpar.

3.10.Beddua

3.10.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Mehmet ERKOÇAK

BEDDUA

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

KO CA KO NA K IAR DA SAZ... BAY KU Ş LAR ÖT

SÜ__ N SAZ... DÖĞ ŞÜ GÜ NÜ S 'TÜN DE BOZ YI

LAN YAT SI N VAY YAT SIN SAZ... GÜN DE ON BEŞ KE RE SİT MA__

LAR__ DUT__ SU__ N SAZ... BED DU A VER MEM AL KIŞ__ OL SUN

VAY GE__ LI N VAY GE__ LI N

3.10.2.Eserin Hikâyesi

Beddua Osmaniye ilinde kötü dua anlamındadır. İlenmek anlamına gelen bir kelimedir. Öksüz oğlan adındaki bundan 3-400 yıl önce yaşamış bir kişi amcasının kızına sevdalanır. Onunla evlenemeyince de sevdiği kıza beddua eder. Bu bu türkünün hikâyesi budur. Bu türküde geçen alkış kelimesi el çırparak yapılan alkış anlamında değil buradaki anlamı kötü dua anlamındadır. Yani burada şair sana bu söylediğim kötü sözler sana dua olsun derken bedduasının aşırılığını da dile getirmiş oluyor. (Mehmet ERKOÇAK ile yapılan görüşme, 23.06.2010)

3.10.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: La (5.derece)

Karar Sesi: La

Donanım: Si (bemol-2) Fa diyez

Ses Genişliği: 11 ses, Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser, 10.derece Do sesinden sözler ile seyre başlamaktadır. Bu bölgede uzun bir süre müzik cümleler devam eder. Sonra merdiven şeklinde (re) perdesine rastlı bir şekilde düşülür sonra (do) perdesinde asma kalış yapılı. Daha sonra sert bir şekilde tekrar tiz genişlemiş (tiz) bölgeye çıkılır. Daha sonra (mi) perdesi üzerinde hüseyini makamının karakteristik motifi olan (sol) –(mi) ses atlaması ile tekrar neva perdesi ve ardından do perdesine düşülür. Sona uşaklı karara gidilir. Sonra tekrar yine (mi) perdesi civarında müzik cümleleri yapılı. Sonra tekrar karara gidilir. Bu eser gâvur dağı havalarına tipik bir örnektir. Sık sık iniş çıkışlar, bir piramidi andıran melodik yapı gâvur dağı havalarının tipik özelliklerindedir. (Abdullah Gizlice ile yapılan görüşme, 22.06.2010)

Tablo 10: Beddua Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Beddua
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	8.derece La
Donanımı	Si (bemol-2), Fa (diyez)
Seyir Karakteri	İnici

3.10.4.Eserin Söz Unsuru açısından İncelenmesi

Koca konaklarda baykuşlar ötsün _____ a
Döğşüyün üstünde boz yılan yatsın _____ a
Günde onbeş kere sıtmalar tutsun _____ a
Beddua vermem alkış olsun oy gelin _____ b

11' li hece ölçüsü

Bunu böyle söylen öksüz oğlancık _____ c
Dalasın bacanı enikli kancık _____ c
Ellerin top olsun kolun yılanlık _____ c
Daha derdim az diyesin oy gelin _____ b

11' li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır duraksızdır.

Nazım Birimi: Dörtlük

Nazım Türü: Taşlama

Uyak Düzeni: Düz uyak

Taşlama: Toplumun ya da bireylerin aksayan yönlerini eleştiren koşmalara denir. Bir kimseyi yermek ya da toplumun bozuk yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirlerdir.

3.11.Benden Selam Söylen Mürseloğluna

3.11.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Mehmet ERKOÇAK

BENDEN SELAM SÖYLEN MÜRSELOĞLU'NA

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

BEN DEN SE LAM SÖY LEN DE Bİ RE VAY CA___ Nİ___ M MÜR SE LOĞ LU

NA Y A MAN YAR___ YAR___ YAR___ YA___ R SAZ...

MÜR SEL OĞ LU NA SAZ... A Sİ NEH

MÜRSELOĞLU - 2

RI DE DAL GA LA NIR COŞ TU MU VAY VAY VA Y

MEN ŞU R O LUR DA BA HA DE RİN GÜ ZE LI

SAZ GO RAF GO RAF TA BIN BO ĞA YA GÖÇ TŪ

MŪ OY BE Nİ BE Nİ

3.11.2.Eserin Hikâyesi

“Dadaloğlu yakalanıp Payas Hapishanesinde mahkûm olarak yatarken akrabalarının Çukurova’dan kimisinin Halep’e kimisinin Yozgat Tokat tarafına Kayseri taraflarına sürüldüğünü duyuyor. Öte taraftan hapislik Dadaloğlu'na çok ağır gelmiştir. Hasır otundan kendine bir kanat yapıyor. Kale çok yukarıda olduğundan o hasırlara güvenip kaleden atlıyor. Atladıktan sonra da bu Türküyü söylemeye başlar. Benden Selam Söylen Mürseloğluna diyerekten..Gavurdağları’ndan Maraş’a doğru yol alır. Sonra Kayseri üzerinden Yozgat’a kadar varır. Bu gidiş sırasında da başına birçok olaylar da gelmiştir. Fakat bu olaylar bu Türkünün dışında şeylerdir. Bu türkünün hikâyesi bundan ibarettir.” (Mehmet Erkoçak ile yapılan görüşme, 23.06.2010).

3.11.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM’nde Benzediği Makam: Evç Makamı

Güçlüsü: La, 8.derece

Karar Sesi: La,

Donanım: Si bemol

Ses Genişliği: 11 ses, Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser tiz bölgeden saz açışı ile başlar. Oktav (la) perdesi üzerinde (si bemol-2 uşşak) lı yarım karar yapılır. Daha sonra (mi) perdesi üzerinde uşşak çeşnili yarım karar yapılır ve karara doğru müzik cümleleri ile (la) perdesinde kürdi çeşnili karar verilir. (THM’ de kürdi çeşnisi diye bir söyleyiş yoktur. Böyle kararların ismi Evç dizisidir). Daha sonra tekrar tiz bölgeye çıkılarak eserin sözleri için giriş verilir. Eser yine tiz bölgeden başlar. Oktav (do) sesine kadar sert bir şekilde çıkılır. İnici nağmelerde fa(diyez) perdesi kullanılarak (re) perdesinde asma kalış gösterilir. Daha sonra pest bölgedeki seslerde müzik cümleler yaparak karar verilir. Bu eserde pest bölgede fazla müzik cümleler yapılmaz. İnici bir karaktere sahip olduğu için sürekli sert bir şekilde tiz bölgeye çıkış cümleleri ağırlıktadır.

Tablo 11: Benden Selam Söylen de Mürseloğluna Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Benden selam söylen de Mürseloğluna
Karar perdesi	La
Dizisi	Evç
Güçlüsü	8.derece La
Donanımı	Si bemol
Seyir Karakteri	İnici

3.11.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analiz

Benden selam söylen de Mürseloğluna ____a

Asi nehri de/ dalgalanır coştı mu? ____b

Menşur olur da/ bahadırın güzeli ____a

Goraf goraf da/ Binboğaya göçtü mü? ____b

Hala gabul mu da bir Maraş valisi _____c
Uslandı mı da dalkılıçlı delisi _____c
Ahmed beyle de İlbeylinin ulusu _____c
Ferman gelip de/ İstanbula göçtü mü? _____b

Adanaya da divan harbi kurunca _____d
On yedi bey de bu celsiye varınca _____d
Derviş paşa da iskân emri verince _____d
Kozanoğlu da beyliğinden düştü mü? _____b
İskân emri oldu da aşiret yasta _____e
Kız gelin kalmadı da hep oldu hasta _____e
Dadaloğlum da hapis derler Payasta _____e
Kanat takıp da sur üstünden uçtu mu? _____b

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Türü: Nasihat

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

Nasihat: Bir şey öğretmek bir düşüncenin yayılmasına çalışmak gibi amaçlarla söylenen didaktik şiirlerdir

3.12.Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler

3.12.1. Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Mehmet ERKOÇAK

FIRSATI GANİMET BİLDİ KÖTÜLER

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
22.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

FIR SA TI GA Nİ MET SAZ...

BİL Dİ KÖ TÜ İLER SAZ...

BÖY LE KAL MAZ PA Dİ ŞA HIN ÇAĞ LI RI OF OF OF OF SAZ...

E Nİ Nİ ZE DE BO YU NU ZA EY LE

NİN EY LE NİN SAZ... Sİ ZİN OL SUN DA BİN BO ĞA NİN DAĞ LA RI

DAĞ LA RI GAR DA Ş E Nİ Nİ ZE DE BO YU NU ZA EY LE NİN

Sİ ZİN OL SUN DA BİN BO ĞA NİN DAĞ LA RI OF

3.12.2.Eserin Hikâyesi

“Avşarlar zayıflatılıp devlet tarafından dağıtıldıktan sonra kendi yerlerine yaylak yerlerine Kafkaslardan getirilen göçmenlere olan sitemlerini anlatan bir türküdür. Padişaha sitem etmektedirler. Avşarları darmadağın ettiniz. Tekrar Avşarlar bir araya gelip de güçlenirlerse sizin çekeceğiniz var ellerinden demek istemektedir.” (Mehmet Erkoçak ile yapılan görüşme, 23.06.2010).

3.12.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM’nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: Oktav Do (10.derece)

Karar Sesi: La

Donanım: Si (bemol) , Fa (diyez)

Ses Genişliği: Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser tiz taraftan seyre başlar. Bu bölgede uzun uzun müzik cümleleri yapılır. Si (bemol) perdesi üzerinde asma kalışlar yapılır. Tiz bölgede oktav (re) perdesine kadar çıkabilen müzik cümleleri görülür. Daha sonra bu bölgeden pest bölgeye dönülür. Bu dönüş sırasında Si (bemol-5 TSM’ de kürdi, THM ‘de ise evç makamına ait) perde ile dönüş yapılır. Karcığar dizinse bir dönüş gibi düşünülse de öyle yapılmaz. (Kırşehir bozlaklarında sıkça yapılan bu çeşni burada yapılmaz). Tam tersine bunun yerine (mi) perdesi kullanılarak seyir hüseyini dizisi havasında devam ettirilerek (do) perdesinde asma kalış yapılır. Küçük de olsa pest bölgede yumuşak müzik cümleleri yapılır. Fakat bu seyir kısa sürer. Sonra eser tekrar kuvvetli bir şekilde tiz bölgeye taşınır. Ve böylece türkünün seyri devam ettirilir. Fakat eserin seyri yine (la) sesinde karar verir. Diğer gâvur dağı havalarında olduğu gibi bu eserde de keskin çıkışlar ve yumuşak inişler esere hâkimdir

Tablo 12: Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Fırsat Ganimet Bildi Kötüler
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Oktav (la)
Donanımı	Si (bemol) fa (diyez)
Seyir Karakteri	İnici

3.12.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Fırsatı ganimet /bildi kötüler	_____ a	} 11'li hece ölçüsü
Böyle kalmaz/padişahın çağları of of	_____ b	
Eninize / boyunuzda eğlenin	_____ c	
Sizin olsun da binboğanın dağları	_____ b	

Ev kalmamış binboğaya çıkacak	_____ d	} 11'li hece ölçüsü
İp kalmamış da salıngaca dakacak	_____ d	
Hemi Avşar mı kaldı da başa kalkacak	_____ d	
Birgün olur da geri gelir sağları	_____ b	

Padişah tahtında/ devrik olursa	_____ e	} 11'li hece ölçüsü
Ağa beyler de gelip yerin bulursa	_____ e	
Eğer birgün de Avşar geri gelirse	_____ e	
Koğun eder de sizin gibi beğleri	_____ b	

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Türü: Varsağı

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.13.Tahsin Bey

3.13.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kaynak Kişi:
Mehmet ERKOÇAK

TAHSİN BEY

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
22.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

AK ŞAM DAN KA ÇA NI ER KEN DU TAR LAR SU ÇO LA NI MAH PU S HA NE A TAR LA R

U Y SAZ...

BE___N Ö LÜR SEM Nİ ŞA N LI MI SA TAR LAR A MAN SA TAR LAR___ SAZ...

NO LUR TAH SİN BE YİM DE KİY MA CA NI___ MA___ A MA___ N E FEN DİM EL DE NAL BE Nİ

3.13.2.Eserin Hikâyesi

“Cumhuriyetin kuruluşundan önceki veya cumhuriyetin ilk yıllarında Adana dolaylarında yaşamış Âşık Hüseyin diye birisi vardır. Fakat kendisi Adanalı değildir.

Elbistan dolaylarında bir köydenir. Bu bölgede yaşamasının sebebi de bu türkü ile ilgilidir.

Gaziantep’te askerlik yaparken arkadaşıyla köyünden mektup gelir. Mektupta nişanlı başkasına veriyorlar diye yazılıdır. Bun duyunca arkadaşına gidelim nişanlımı alalım Halep’e kaçıralım der. Ben de sevdiğime kavuşayım der. Kaçarlar, Elbistan’dan kızını alıp getirirlerken Askerler bunu takip ederler ve kızını elinden geril alırlar. Daha sonra Tahsin Bey (Garnizon komutanı veya bölük komutanı kesin olarak bilinmiyor) idam cezası verir. İdam edileceği sırada darağacının altındayken son isteğinin nedir diye sorulur. O da bir türkü söylemek istiyorum der.

Türkü Tahsin Bey’in hoşuna gider ve ikisini de af eder. Askerliğini bitirdikten sonra memleketine gitmek Düziçi’nin dağlarında yaşamını devam ettirir. Kozan Ceyhan ve Adana dolaylarında hayatına devam eder. Bunun gibi birçok türküsü vardır. Büyük bir ihtimalle Acem Kızı türküsü de kendisine aittir. Türkü de geçen sözler ve Türkünün geçtiği bölge o ihtimali kuvvetlendiriyor.” (Mehmet Erkoçak ile yapılan görüşme, 23.06.2010).

3.13.3. Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM’ nde Benzediği Makam: Kürdi Makamı

Güçlüsü: La, 8.derece

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol

Ses Genişliği: 8 ses, 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser Oktav (la) sesinden başlamaktadır. Bu bölgede kısa müzik cümleler yapılarak (mi) perdesine gelinir. Pes bölgedeki seslerde de yumuşak bir şekilde müzik

cümleleri yapılarak sonra tekrar sert bir şekilde tiz bölgeye çıkılır. Bu çıkış sırasında bazen fa (diyez) perdesi kullanılabilir. Daha sonra tekrar aynı şekilde yumuşak bir şekilde pest bölgedeki seslerde dolaşıldıktan sonra (la) sesinde karar verilir. Bu eser genel itibariyle Kırşehir bozlaklarına benzese de bize göre sürekli ve abartılı bir şekilde tiz bölgede ısrar edilmesi bu bölgenin kendine has bir söyleyiş tarzıdır.

Tablo 13: Tahsin Bey Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Tahsin Bey
Karar perdesi	La
Dizisi	Evç
Güçlüsü	Oktav (la)
Donanımı	Si (bemol)
Seyir Karakteri	İnici

3.13.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Akşamdan kaçanı erken dutarlar _____a
 Suçu olanı mahpushane atarlar _____a
 Ben ölürsem nişanlımı satarlar _____a

} 11'li hece ölçüsü

Nolur Tahsin beyim de kıyma canıma _____b
 Elaman efendim elden al beni _____c

} **Bağlantı.** 11'li hece ölçüsü

Şeytana uydum da bilmeden kaçtım _____d
 Oğlun öldürdüm ocağına düştüm _____d
 Gel öldür efendim bu candan geçtim _____d

} 11'li hece ölçüsü

Bağlantı

Antepin etrafı şol yüce dağlar _____a
Sılada nişanlım ah çekip ağlar _____a
Siz de himmet eylen ağalar beyler _____a

} 11'li hece ölçüsü

Bağlantı

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Türü: Güzelleme

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.14.Deli Boran

3.14.1. Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kinden Alındığı:
Abdullah GİZLİCE

DELİ BORAN

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

ÇIK TI M BAK TI DA GÜL TE PE YE

SAZ... SE Yİ R

DELİ BORAN - 2

ET TIM DE EL LE... R I LE... SAZ...
A VA Z A VAZ DA EL LE RE KON... MUŞ
SAZ... SEV DI Ğİ... MI N EL... LE RI... NE

3.14.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Kürdi Makamı

Güçlüsü: La, 8.derece

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol

Ses Genişliği: Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Oktav La 8.derece civarından seyre başlanır. Bu perde etrafında uşşak çeşnili yarım karar yapılır. Zaman zaman 6.derece fa (diyöz) perdesine kadar düşülerek tekrar tiz durak (la) perdesine çıkılır. İnici nağmelere geçildiği sırada fa(diyöz) perdesi yerine fa (natürel) perdesi kullanılır. La perdesinde kürdili olarak karar verilir. Sonra Oktav (la) sesinde türkünün sözleri için giriş gösterilir. Eser buradan sözlere başlar. Saz açışında yapılan müzik cümleleri aynen sözler söylenirken de uygulanır. İnici nağmelere geçildiğinde sazdan farklı olarak (mi) perdesi üzerinde asma kalış yapılır. Buradaki kalışlar hep fa (diyöz) li yani uşşaklı'dır. Bu perdeden Oktav sesine çıkışlar yine çok sık ve serttir. İnici nağmelerde (do) sesinde asma kalış yapılır daha sonra, kürdi çeşnisi ile evç dizisinde karar verili.

Tablo 14: Çıktım Yücesine Baktım Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Çıktım Yücesine Baktım
Karar perdesi	La
Dizisi	Evç
Güçlüsü	Oktav (La)
Donanımı	Si (bemol)
Seyir Karakteri	İnici

3.14.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Çıktım baktım gültepeye _____a
Seyir ettim de eller ile _____a
Avaz avaz da eller konmuş _____b
Sevdiğimin ellerine _____a

} 8'li hece ölçüsü

Okuyup yazdım hecesim _____c
Hocam hocalar hocasın _____c
Yârim de bayram gecesin _____c
Ah yar kına yaksın ellerine _____a

} 8'li hece ölçüsü

Gürcistan'ın gülü kokar _____d
Kızlar yanağına bakar _____d
Sacır derler Bir su akar _____d
Gövel konar da göllerine _____a

} 8'li hece ölçüsü

Bunu diyen deli boran   ___e
Sevdiğine de yolu değen   ___e
Top top olmuş da avcı ceren   ___e
Gider yârin de ellerine   ___a

} 8'li hece ölçüsü

<http://www.sirdefteri.com/> Ekleme Tarihi: 17.17.2010

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Türü: Varsağı

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.15.Elbeyliolu

3.15.1. Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

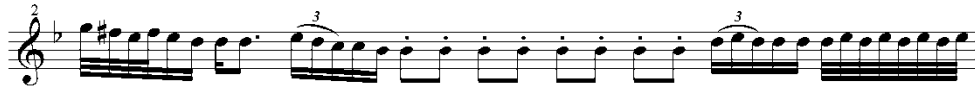
Kinden Alındığı:
Abdullah GİZLİCE

ELBEYLİOĞLU

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Melmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

YA_____ R

YAR A MAN Gİ DER OL DUM DA EL BA_ ŞI MA DE RİL Dİ_____ SAZ...

A MAN Gİ DER OL DUM DA EL BA ŞI MA DE RİL Dİ SAZ..._____

GİT ME DE Dİ YAR BOY NU_____ MA SA RİL Dİ_____ SAZ... SA_ RİL_ Dİ_____

3.15.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüzam Makamı

Güçlüsü: Oktav Si (8.derece)

Karar Sesi: Si

Donanım: Mi bemol, Fa diyez

Ses Genişliği: 1 Oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Oktav (si) sesi civarından seyre başlanmaktadır. Tiz sestem başlamasına rağmen çok sert okunmaz. Sözler uzun müzik cümleleri ile okunur. Hüzam dizisinin seslerinde dolaşarak, (mi-bemol) sesinde çeşniz ve (re) perdesinde hicazlı kalış yapılır. Daha sonra (si) perdesi üzerinde karar verilir. Bu eserde de yine diğer gâvur dağı ezgilerinde olduğu gibi pest bölgede sakinlik ve ani tiz bölge çıkışları gözlenmektedir. Eserin kararı yine yumuşak bir şekilde (si) perdesinde hüzam dizisi ile yapılır.

Tablo 15: Gider Oldum Da El Başıma Derildi Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Gider Oldum da El Başıma Derildi
Karar perdesi	Si
Dizisi	Hüzam
Güçlüsü	Oktav (si)
Donanımı	Mi (bemol), Fa (diyez)
Seyir Karakteri	İnici

3.15.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Yar yar aman gider oldum da el başıma derildi _____ a
Gitme dedi de yar boynuma sarıldı sarıldı _____ a
Yar yar aman bizim kısmet de gurbet ele verildi _____ a
Ben gidiyom da kömür gözlüm kal kala _____ b

11'li hece ölçüsü

Aman öter ise de kon kon ötsün bağlama _____ c
Aman hançer vurup da ciğerimi dağlama _____ c
Yar yar aman gittin arkadaşlar beni eğleme _____ c
Ben gidiyom da kömür gözlüm kal kala _____ b

11'li hece ölçüsü

Yar yar aman elbeylioğlum der de çalındı kalem _____ d
Bir ben gitmeylen de batar mı âlem _____ d
Yar yar gidem dolanam da belki gelmeyem _____ d
Ben gidiyom da kömür gözlüm kal kala _____ b

11'li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Türü: Varsağı

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.16.Beymayıl

3.16.1. Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kimden Alındığı:
Abdullah GİZLİCE

BEY MAYIL

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

SERBEST

A MAN BİR AY DOĞ DU İLK AK_ ŞAM DAN GE CE DE

3.16.2.Eserin Hikâyesi

Memleketin padişahının hiç çocuğu olmamış. Çocuğu olmayınca başka bir ülkenin padişahının Abu Güneş isminde bir kızı varmış. Onu istettiriyor. O da vermeyince artık işi zora koşuyor. Padişah öbür padişahın memleketine savaş açıyor. Yenersen bu kızı alırım hesabıyla savaş açıyor. Yeniliyor. Yenilince ardına bakıp dönüyor, geliyor. Bir çok da adam, asker kırılıyor. En sonunda bu Abu Güneş ismini yasak ediyor. Kim Abu Güneş adını anarsa kellesini kestiririm der. Dellal çağırıyor. Abu Güneş'in bir şeyini bulup bir kolayını bulup resmini alıp odasının birine kilitliyor. Anahtarını da saklıyor. Arada bir açar bu Abu Güneş'in resmine bakarmış. Bununla gönlünü avuturmuş. Padişaha vezirler diyor ki:

“Bir gün padişahım evlenemedin. Bir padişah kızı alamadın. O küçük insanların da gizini almıyon”.

Başvezir diyor:

“Gelsenle şu Allah'ı bir aramaya gedek. Ayağımıza bir tane incesinden demir çarık yaptırak. Demir çarıkları geyek. Senle Allah'ı aramaya gedek. Allah'a derdini anlat.” Diyo. Hanım sultanlar diyor ki:

“Padişah, vezir Allah aramaynan bulunmaz. Siz çocuk musunuz? Allah nerde ararsan orda.” Dediyseler de

“Biz Allah'ı aramaya gidicik.

diyorlar. Bunlar tedil-i kıyafet olup padişah olduğunu kimse bilmeyecek şekilde tebdil-i kıyafet olup bir de üzerlerine öyleye kadar gittikten sonra acıkınca yiyecek yani eski tabirle azık alıyorlar. Yola çıkıyorlar. Hanım Sultanlar bunlara gülüyor.”

“Şimdi akşama kadar geri dönersiniz. Şora varınca yorulursunuz. Siz yola mı gidirsiniz. Ayağınızda demir çarığnan.”

Diye bunlar gülüyorlar. Bunlar yola çıkıyor. Öğle vaktine kadar gidiyorlar. Bunlar yoruluyorlar. Bir pınarın başına varıyorlar. Orda yemeklerini yiyorlar. Öğle namazlarını da kılıyorlar. Orda dinlenirken bir ihtiyar geliyor.

Bunlara;

“Selamün aleyküm padişahlan vezir.”

diyor. Adamlar şöyle bakıyorlar:

“Yav tedbil-i kıyafetle bu ihtiyar ne bildi bizi. Padişahla vezir olduğumuz. Kardeşim ne bildin sen bizim padişahla vezir olduğumuzu?”

“Ben sizin nereye gittiğinizi de biliyom.” Dedi.

“Nereye gidiyoz biz?”

diyo.

“Siz Allah’ı arama gidiyorsunuz. Padişahın çocuğu olmuyo Allah’ı aramaya gidiyorsunuz. Allah aramaynan bulunmaz. Allah’ı nerde ararsan orda.”

diyor.

“Ben size bir iyilik edim gardaş.”

diyor. Cebinden bir elma çıkarıyor.

“Gardaş bu al götür. Bunu ter temiz soy kabuğunu küheylan kısırağına yedir. Elmayı da ortadan böl yarısını hanımına yedir yarısını da sen ye, inşallah çocuğunuz olur.”

diyor.

“Hemi de inşallah nur topu gibi bir olun olu. Kısrağı da bir küheylan at doğurur.”

diyor.

“İnşallah vezir senin de hanımın bir tane çocuk doğurur.”

diyor. Adam elmayı verip gözden kayboluyor. Ulan adam Hızır(a.s.) Adamın saflığı, adamların saflığı cenabı Allah’ın hoşuna gidiyor. Hızır (a.s.) gönderiyor. Onlara git böyle şöyle yap diye Hızır (a.s.)’da bunların imdadına ulaştırıyor. Adamlar geri dönüp akşamüstü eve geliyorlar hanımlar yolda hazır bekliyorlarmış:

“Biz size demedik mi şimdi gidip gelirsiniz, dönersiniz. Siz nereye gidebilirsiniz.”

Diyorlar.

Neyse akşam oluyor. Padişah elmayı çıkarıyor cebinden. Bismillahirrahmanirrahim deyip soyup eliyen götürüp küheylan gısağına yediyor. Elmanın kabuğu. Elmayı ortadan bölüyo yarısını gendi yiyo yarısını da hanım sultana yediyor. O günden sonra Hanım Sultan hamile kalıyo. Küheylan gısağı hamile kalıyo. Tabi bunlar gününü bekliyorlar. Günü doluyor. Hanım Sultan bir oğlan çocuğu doğuruyo. Tabi at on iki ayda doğurur. Üç ay sonra da kısrağın bir küheylan at doğuruyo. Yalnız diyo ki o ihtiyar:

“Ben gelmeyince bu çocuğun adını goyma ha. Adını goymaya ben geleceğim.”

“Tamam.”

diyo padişah. Çocuk bir yaş, iki yaş, üç yaş, beş yaş, okul zamanı geliyo. Tabi şimdiki gibi okul değil o zaman. Medrese okulu; her türlü dini bilgi, kılıç kuşanma, ok atma onları öğreniyö. O zamanın tahsilini görmeye başlıyor. Okul arkadaşları çocuğa adsız derlermiş çocuğun adı olmadığı için. Çocuk bir gün diyor ki:

“Baba benim adım niye yok. Benim adıma vur baba”.

diyo. Vezirler toplanıyorlar.

“Efendim bu çocuğun adını gel goyak. Bir merasim yapak sana yakışır şekilde. Bu çocuğun adını goyak.” diyorlar.

“Tamam”.diyo padişah. Veziri, ileri gelenler bir tören yapıyorlar. Din adamı çağırıyorlar çocuğun adını goymaya. Hoca çocuğu eline alıpta kulağa ezanı okuyunca, adını vuracağı zaman, hemen ihtiyar ortaya çıkıyor.

“Durun! Ben sana demedim mi padişah ben geleneçe adını hoyma demedim mi?” diyo.

“Çocuğu ver bana.” diyo. Hocaya ihtiyar. Çocuğu alıyo eline. Şöyle bakıyo çocuğa.

“Ne bakıyon mayıl mayıl? diyo. Adam öyle diyo. Kayboluyo.

“Ulan adımı da vurmada gitti arkadaş. Hocaya bak hele, şu ihtiyara bak. ”

Vezir diyo ki:

“Adını vurdu işte gardaşım adını vurdu. Adı ne bakıyon mayıl mayıl. İşte mayıl goydu.” diyo.

Bunun üzerine çocuğun adı vuruluyo. Hızır (a.s.) kayboluyo. Çocuğun adı Mayıl kalıyo. Adı kaldı Mayıl Bey. Mayıl Bey geldi, Mayıl Bey gitti. Mayıl artık serpiliyo büyüyo. 15 yaşını geçiyo. Artık deliganlı oluyo. Herşeyi öğrenmiş. Ok atmasını, gılıç kuşanmasını, cirit atmasını, ata binmesini her türlü tahsilini görmüş. İşte bu Mayılı evericiler. Heç bir gız beğenmiyor Mayıl. Bu arada Mayıl’ın bir süt ninesi varmış. Süt ninesinin bu Abu Güneş’ten, fotoğraftan haberi olmuş. Mayıl’a diyor ki:

“Bir gün baban ne gadar harbetti ne gadar asker kırdırdı, insan gırdırdı. Para harcadı, falan memleketin padişahının gızını Abu Güneş’i alamadı. Şimdi ise birinin yardımınan resmini aldı. Odasının birinde saklı. Ben o odanın anahtarının yerini biliyom. Sana onu veririm. Aç gör. Anca sana o lâyıktır. Anca sana Abu Güneş lâyıktır.” diyo. Bey Mayıl anahtarı alıyo. Gapıyı açıyo ki Abu Güneş’i görene gadar oraya yıkılıyo. Orada birkaç saat baygın galdıktan sonra ayıkıyo. Kendine geliyo. Aynı gece rüyasında görüyo. Abu Güneş’i. Abu Güneş Mayıl’ı Haftalarca,. Aylarca rüyalarında birbirlerini görüyorlar. Bunlara kırklar şerbetinden içiriyorlar. Birbirlerine hem âşık hem sevdalı. Mayıl günden güne yemeyip içmeyip eriyo. Padişah doktor koymuyo. Para koymuyo döküyo. Bu Mayıl’ın hastalığına çarı bulamıyo. Ne kadar ziyaret varsa, hoca varsa. Muska yazdırıyo. Ne kadar emek ediyorlarsa da beyhude. Padişah oğlundan

ümidi kesiyo. Artık ölecek diyo, bu böyle ölecek. En son çare elmadan olan vezirin oğlu, arkadaşı, ona dediryo. O da söylettiremiyo. En sonunda padişah oğlunu karşısına alıyo. Bey Mayıl'ı. Şimdi padişah Bey Mayıl'e ne dici bakalım:

Ah sürünü de Mayılım

Bey Mayıl ah geldim yanına yanına

Ne derdin oğlum Mayıl'a

Söyle babana söyle babana

Nice servetimi sarfettim de oğlum

Mayılım kimsenin yoluna senin yoluna

Derdin nedir oğlum bey oğlum

Söyle babana söyle babana

Şimdi aldı Bey Mayıl:

Ah Derdim büyük de babam şah babam

Kimseye denmez kimseye denmez

Mayıl kimseye kimseye güvenmez

Aman güvenmez

İçerim yanıyo da babam, bey babam

Ateşim sönmez, sönmez ateşim sönmez

Yüreğimi yakar bey babam garum var var benim

Garum var benim

Aldı padişah:

Yaşa oğlum yaşa Mayılım
Sen binler yaşa
Nüfusum geçiyo dağdan daşa
Bir kötülüğü olursa da Mayılım
Döneyim daşa döneyim daşa
Nedir derdin oğlum
Söyle babana söyle babana

Aldı Bey Mayıl:

Ah derdim ağır da babam şah babam
Desem bilirsin desem bilirsin
Hañcer alır üzerime yürürsün
Beni öldürür de babam
Yârim alırsın yârim alırsın
Abu Güneş derler
Yârim var benim yârim var benim

Padişah:

“Cellad” diyo. O arada vezir bize rakip padişahın oğluyla konuşucu diye hazırlanılarmış:

“Bire padişahım! Sen ne diyon sen. Sen asker gırdırdın o kadar. Öte ettin beri ettin bir gız alamadın. Allah’ı aramaya gittin. Şu kadar rezillik çektin. Allah aşkına sen ne diyon! Elin alamadığın gızı için oğlunun başını vurdurucun. Yok!

diyorlar.

“Biz hepimiz sana karşı çıkarız, olmaz.” diyor neyse padişah gönlünü ediyorlar.

“Öldürmem yalnız gözlerini oydururum”.

Ne kadar ettilerse ih diyo padişah, cellatları çağirttırıyor. Mayılın iki gözünü oyduruyor. Gözlerini de ceplerine koyuyorlar.

“Kuşkurt dağına bu adamı götürüp koyun. Ellerini de bağlan. Zaten gözleri de kör. Orada gurtlar guşlar yesin.” diyo. Yalnız vezir diyo ki:

Oğlum sen de git bu giden kafileylen. Mayıl’ı orada koyup gelirsene eve gelince senin de kelleni vurdururum.” diyor.

“Sen o dağda kuşkurt dağında koyup da gelme! O senin gardaşın sayılır. Beraber doğdunuz, beraber büyüdünüz. Orada beraber öl gene gelme.” diyor.

Adamlar Mayıl’ı götürüyorlar. Gözlerini oyup cebine de goyuyorlar gözlerini. Kırk elli tane atlıynan götürüp Kuşgurt dağına atıp elleri de bağlı. Ne kadar ediyorsa vezirin oğlunun da elini ayağını bağlayıp onu da ata sarıyorlar. Onu da getiriyorlar. Geri zaman orada Kuşgurt dağında kalıyor Mayıl. Akşam olunca yalnız Mayıl’ın atını getiremiyorlar. At teslim olmuyor, gelene gidene vuruyor. At kalıyo orada. Akşam olup hava kararınca ne kadar çarçakal varsa Mayıl’ı yemeğe geliyorlar. Kolları bağlı; mübarek at, küheylan at Hızır (A.S.) yardımıyla at bacağını karnının altına alıyor Mayıl’ı. Önüne geleni ön tepiğiyle arkaya geleni arka tepiğiyle bütün ne kadar yırtıcı varsa vurduğunu yıkıyo. Sabahlara kadar Mayıl’in kimseye elletmiyor. Orada Mayıl Allah’a yalvarıyor:

“Allah’ım beni kurtar bu sıkıntıdan” diyor. Cenabı-ı Allah Hızır (a.s.) gönderiyor. Hızır aleyhisselam geliyor. İki tane güvercin geliyor oraya. Güvercinler demişler ki:

“Şimdi bu adamın gözleri ceplerinde bizim dilimizden bilse de bu gözleri geri yerine koysa. Şu bize tüy dökse de oraya gözlerini sürsek. Bunun gözleri iyi olur.” demişler. Kuşlar yani güvercin Hızır (a.s.) bunları duyuyor.

“Kuşlar dökün tüyünüzü!” diyor. Kuşlar tüyünü döküyo.

“Mayıl gözlerin cebinde. Çıkar gözlerini cebinden! diyor. Gözünü yerine koyuyor. O kuşun tüyünden bismillah diye çalıyorlar. Gözleri aynı anda açılıyor. Hızır aleyhisselam:

“Mayıl atına bin, bin atına!

Mayıl atına biniyo. Bismillah deyip Hızır (a.s.) da atına biniyor. Mübarek o da biniyor atına Mayıl’e diyo dut benim elimden. Havalanıyorlar, Kuşgurt dağından kurtuluyorlar. Uçup gidip korku dağına konuyorlar. Mayile burada dur diyor.

“Ben sana şimdi bir saate kadar Abu Güneş’i getiririm. Burada dur” diyor.

Zaten çocuk uykusuz kurdun kuşun korkusundan. Atı da burada yayılıyor. Kendi de oraya uzanıyor. Bir yastık taş koyuyor başının altına Hızır (a.s.) gidiyor gızın olduğu yere. Kız da cariyelerine çamaşır suyu koydurmuş çamaşır yıkamak için. Kızlar su koyuyorlar. Kendi de gızların başında. Her gözünü yummaya Bey Mayıl’ı görüyor garşısında. Gız da orada gayet mahsun gönlü gırık orada çamaşırıları yanında. Duruyormuş. Hızır (a.s.) gonuyor:

“Gızım ben Hızır (a.s.) Mayıl’ı Kuşkurt dağına attılar. Oradan gurtardım. Korku dağına getirdim. Babayın eski bağı ora. Korku dağına getirdim. Mayıl seni orada bekliyo. Hemen bin terkine.” diyo.

Zaten Abu Güneş, Mayıl lafını duvanaça hemen sıçrayıp biniyor. Yanına da bir şey almıyo. Başında bir altındarak galıyo. Saçını bu altın darakla topluyo. Hızır (a.s.) terkisine biniyor, varıyorlar. Korku dağına. İniyor Abu Güneş.

“Mayıl git yanına gonuşun. Anlaşın. Bütün anlaşılmazınızı alın. Yalnız ileri gitmen.” diyor.

Gıza varıyor ki Mayıl onların geldiğini duyunca işi uyumuşluğa vuruyor. Şimdi orada Abu Güneş aldı bakim ne diye Bey Mayıl’e

“Ben Mayıl’i buldum, buldum

Gorku dağında, gorku dağında

Bülbüller ötüşür Mayilim

Sabah çağında, sabah çağında

Kalkmış Mayilim, Mayilim

Uyan Mayil uyan Mayil

Kadının ben olayım

Kölen ben olayım

Ah bir ay doğdu da ilk akşamdan yücede

Şavkı vurdu pencereye neden bocadan, uyan

Uykusuz mu kaldın Mayilim dünden geceden

Uyan Mayil uyan Mayil

Kadının ben olayım

Kölen ben olayım

Ah yaşa Mayil yaşa Mayil

Sen binler yaşa sen binler yaşa

Neçe işler geldi Mayilim

Sağ olan başa, sağ olan başa

Bir su veren yok mu

Mayilim, Mayilim Abu Güneşe

Uyan Mayil uyan Mayil'e

Kadının ben olayım

Kölen ben olayım

O zamana kadar Mayil hemen kalktığından sarıldılar, hasret giderdiler, kucaklaştılar. Artık gençler her türlü muradına gavuştı. Vakti gelince gel Abu Güneş dedi sen götürücüm. Abu Güneşle Mayil ayrılırken sana verecek bir şeyim yok dedi. Abu Güneş. Şu başımdaki tarağı al dedi. Başındaki tarağı Bey Mayil'e verdi. Mayilin de bir şeyi yoktu ona verecek. Hızır (a.s.) terkisine bindi. Abu Güneş. Mayil orada baktı galdı. Şimdi aldı bakalım deyici Bey Mayil:

Gökten yere bir sır indi

Ne tez indi ne tez aldı

Mayil burada baktı da galdıktan

Gettin Abu Güneş gettin

Balı goyarlar kutuya

Güzeller gelmez satıya

Gündoğudan gün batıya

Gettin Abu Güneş gettin

Güneş gitti baka baka

Mayil kaldı baka bakalım

Bir işimiz kaldı Hakk'a

Gettin Abu Güneş gettin

Böyle söyledi Bey Mayil. Tabi bu arada acıktı. Acıkınca Bey Mayil'in karşısına bir geyik çıktı. Orada Bey Mayil'in atı da duruyo, oku da duruyo, yayı da duruyo. Bey Mayil şimdi bu geyiği yakalayım diye öte seğirtti, beri seğirtti, olmadı. Yakalayamadı. Çoök kovaladı geyiği, en sonunda bir uçurumdan aşağı düştü. Bey Mayil sadece ölmedi

her tarafı kırık, perişan oldu. Orada yine Bey Mayıl'ın aklına Hızır (a.s.) düştü. Başladı Allah'a yalvarmaya. Aldı bakalım Bey Mayıl nediyci:

Ah düştüm de düştüm

Gırdı belim gırdı belim

Tutmaz bir yerim, bir yerim

Gözlerin sevdiğim o nazlı sevdiğim

Dumanlı dumanlı dağlarda galdım

Sana diyom sana da sana

Hey goca nazlı

Nerde anarsan orada hazır

Gözlerin sevdiğim bozathlı Hızır

Dumanlı dumanlı dağlarda galdım

Dumanlı dumanlı dağlarda galdım

Hızır (a.s.) hemen şakıda geliyor. Mübarek elleriyle Mayıl'in bütün yarık yerlerini sıvazlıyor. Her tarafı bitiyor. Bismillah deyip kalkıyor. Hızır (a.s.)

“Şu yola git Mayıl şu yola git.” diyor.

“Bu yola gidersen sevdiğin tarafına gidersin.” diyor.

Götürmüyor kendi, oraya koyuyor. Mayıl şimdi düşüyor yola. Çok gediyo, çok gediyo. Aç susuz dağlarda sırt baş kirli, perişan. Gide gide bir ufacak şöyle köy gibi bir yer. Bir yolun kenarında üç, beş tane ev. Oradan geçerken orada bir garı. Bu garının altı tane gızı var. Birici gocaya gitmemiş. O yolu bekliyokine Allah bu yoldan bir bekar geçire de şu gızın birini verem diye. Uzaktan bakıyo ki bir adam geliyo.

“Gızlar koşun! Şu adamı yoldan çevirin, iyice bakın! Bari birinizden gurtulum!

diyo. Garı gızlar gidiyorlar yola:

“Gardaş seni anam çağırıyor.”

diye yoldan çeviriyorlar. Mayil de zaten aç, perişan. Garı:

“Gurbanım, oğlum gel!"diyo.

Mayil'e bakıyor tertemiz bir oğlan. Mayil'e yemekler pişiriyo garı. Yediriyo, içiriyo. Yorgunluğu çıktıktan sonra çağırıyor gızları. Gızlar geliyor, şöyle diziliyor.

“Bunun birini beğen al oğlum! Ne sağa, sola gidicin”

diyo. Aldı Bey Mayil bakalım ne diyici:

Top top olmuş gelen gızlar

Gelir hıllanı hıllanı

Hiç birini almam bir pula

Gedin hıllanı hıllanı

Altı gızın biri Eşe

Ver benleri goşa goşa

Sarı çiçek mor menekşe

Altı gızlar mamayı gızlar

Altı gızın biri Dudu

O da içinde yakar odu

Yoldurmuş ayvayı turuncu

Altı gızlar mamayı gızlar

Altı gızın biri inci
O da içlerinde genci
Goynundaki ayva turuncu
Altı gızlar mamayı gızlar

Altı gızın bir Fatma
Var ibenleri çatma çatma
Ayşe de hile gatma
Altı gızlar mamayı gızlar

Altı gızın biri Yeter
O da el değmeynen yatar
Altısı da ondan beter
Altı gızlar mamayı gızlar

Ebem sen de sürmüşsün
Eline başına gına vurmuşsun
Üç otuz yaşında ebem garısın
Var get ebem, almam bir pula

<http://www.ofad.org.tr/>, 21.09.2010

(O.F.A.D. Arşivinden Kaynak Kişi: Nihat Akıncı)

3.16.3.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Rast

Karar Sesi: Sol

Güçlüsü: 8.derece, Sol

Donanım: Si bemol 2, Fa diyez

Seyir Karakteri: İnici

Ses Genişliği: 8 ses, 1 Oktav

Genel Seyir: Güçlü (8. derece) civarından seyre başlar. Bu perde civarında (6, 7 ve 8.derecelerde) müzik cümleleri yaparak 5.derece üzerinde Fa naturel kullanarak asma kalış yapar. Daha sonra 2.derece üzerinde Si bemol 2 perdesi kullanarak uşşak çeşnili asma kalış yapar. Daha sonra karar perdesi (1.derece Sol perdesi)' nde karar verilir. Bu şekilde serbest bir açış yapıldıktan sonra düyek usulünde (4/4) lük usulde eserin aranağmesi çalınır ve esere girilir. Eser tiz taraftan 8.derece civarından başlar. Açış esnasında kullanılan cümlelerin aynısı söz kısmı için de geçerlidir. Bu eser aynı zamanda erkek halaydır. Serbest olan söz kısımları okunurken de halay devam eder.

Tablo 16. Beymayıl Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Beymayıl
Karar perdesi	Sol
Dizisi	Rast
Güçlüsü	Sol (8.derece)
Donanımı	Si bemol 2, Fa diyez
Seyir Karakteri	İnici

3.16.4.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Ah bir ay doğdu da ilk akşamdan geceden _____a
Aman şavkı vurdu pencereden bacadan, _____a
Uykusuz mu kaldın Beymayıl'ım dünkü geceden _____a

} 11'li hece ölçüsü

Uyan Beymayıl'ım uyan da gadan ben alım _____a
Seni Yaradan'a da Beymayıl'ım gurban ben olam _____a

} 11'li hece ölçüsü

Mayıl ne yatarsın Korku Dağı'nda _____a
Aman bülbüller öter de seher çağında _____a
Gel seyran edelim de Beymayıl'ım da baba bağında _____a

} 11'li hece ölçüsü

Bağlantı

<http://www.turkuyurdu.com/>, 21.09.2010

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Şekli: Güzelleme

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.17. Çok Güzelsin Gavurdağı

3.17.1. Eserin Notası

GAVURDAĞI

Söz-Müzik :
Âşık Gül Ahmet YİĞİT

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

ÇOK GÜ ZEL SİN GA VUR DA ĞI SAZ...

BA ŞIN DA BİR DU MAN ŞİM Dİ YAY LA LA RİN GÜ LİS TA N O

BE NİM HA LIM YA MAN ŞİM Dİ SAZ... BE NİM HA LIM YA MAN ŞİM Dİ

3.17.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: Mİ (5. Derece)

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol 2

Ses Genişliği: 1 oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: 7. derece civarından seyre başlar bu perde ve civarında 6. derece önce fa diyez sonra natürel kullanılarak 4. derece üzerinde asma kalış yapılır. Daha sonra pest bölgedeki uşak çeşnisinin sesleriyle karar verilir. Eserin diğer gâvur dağı havalarında olduğu çok sert bir okuyuş tarzı yoktur. Gayet yumuşak bir havada okunur.

Tablo 17: Çok Güzelsin Gavur Dağı Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Gavurdağı
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyini
Güçlüsü	Mi 5. derece
Donanımı	Si bemol 2
Seyir Karakteri	İnici

3.17.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Çok güzelsin / gâvur dağı ____ a
Başın dar bir /duman şimdi ____ b
Yaylaların /Gül gülistan ____ c
Benim halim /Yaman şimdi ____ b

} 4+4=8' li hece ölçüsü

Derdim çoktur / dilim söyler ____ d
Eteğinde /Bütün köyler ____ d
Güzellerin / seyran eyler ____ d
Kara kaşlar / keman şimdi ____ b

} 4+4= 8'li hece ölçüsü

Gül Ahmet'im / bahtım kara ____ e
Yar hasretin /açtı yara ____ e
Mevlam bizi /tez kurtara ____ e
Vakit ahir / zaman şimdi ____ b

} 4+4= 8'li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 8'li hece ölçüs

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.18.Gâvur Dağı Destanı

3.18.1 Eserin notası

GAVURDAĞI DESTANI

Söz-Müzik :
Aşık Gül Ahmet YİĞİT

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

ÇIK TIM BAK TIM GA VUR DA ĞIN BA ŞI... NA SEY RET TİM O BA LA RI... EL LE Rİ

SAZ... HER TA RAF YEM YE ŞİL GİT Tİ HO ŞU... MA Çİ MEN DUT MUŞ

DE PE LE Rİ BEL... LE Rİ BEL... LE Rİ SAZ...

HER TA RAF YEM YE ŞİL GİT Tİ HO ŞU MA... BEL... BEL... HO ŞU MA SAZ...

Çİ MEN DUT MUŞ DE PE LE Rİ BEL LE Rİ BEL... LE... Rİ OY

3.18.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM' nde Benzediği Makam: Hüseyni Makamı

Güçlüsü: Mi 5. derece

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol 2

Ses Genişliği: Bir oktav

Seyir Karakteri: inici

Genel Seyir: Eser 5. derece civarından seyre başlamaktadır. Bu derece üzerinde 6. derece olan fa perdesi de kullanılarak asma kalış yapılmaktadır. Daha sonra yine 6. derece fa natürel perdesi kullanılarak 4. derece re perdesi üzerinde ve daha sonra 3. derece do perdesi ve 2.derece si bemol 2 perdesi üzerinde asma kalışlar yapılarak uşşak çeşnili karar verilmektedir. Eserin tamamı 6.derece fa natürel sesine kadar çıkmaktadır. Eserin diğer gâvur dağı havaları gibi sert iniş çıkışlı bir havası yoktur. Yumuşak bir seyir arz etmektedir.

Tablo 18: Gavur Dağı Destanı Türküsünün M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Gavur Dağı Destanı
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	Mi 5.derece
Donanımı	Si bemol 2
Seyir Karakteri	İnici

3.18.3 Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Çıktım baktım gâvur dağın başına _____ a
Seyir rettim ovaları elleri _____ b
Her taraf yemyeşil gitti hoşuma _____ a
Çimen tutmuş depeleri belleri _____ b

11'li hece ölçüsü

Dost aradım ata dede yurdundan _____ c
Haruniye bahçe dağın ardından _____ c
Hasanbeyli düşünüyor derdinde _____ c
İssız kalmış alman pınar yolları _____ b

11'li hece ölçüsü

Bir sis çökmüş Osmaniye üstüne _____ d
Zorkun yaylasında su koy testine _____ d
Gel topla da ikram eyle dostuna _____ d
Ne hoş kokar şu Erzin'in gülleri _____ b

11'li hece ölçüsü

Birden öte yüze döndüm yüzümü _____ e
Seyir ettim İslâhiye'mi yazımı _____ e
Fevzi paşa açtı benim gözümü _____ e
Onun için datlı gelir dilleri _____ b

11'li hece ölçüsü

Hassa tarafına sürelim atı _____f
Önümüze çıkar Kilis yol çatı _____f
Ak depede düşürelim süratı _____f
Orda yiyek pekmezinen balları _____b

11’li hece ölçüsü

Kırıkhan’dan öte çikalım yola _____g
Belen yaylasında verelim mola _____g
İskenderun Payas yeşil Dört yol’a _____g
Mesken kurmuş yarık kaya evleri _____b

11’li hece ölçüsü

Yurdundan ayrılan bilmem ki neyle _____h
Benim gibi hep böyle figan eyler _____h
Kusura bakmasın ne olur köyle _____h
Böyle dedi Gül Ahmet’in telleri _____b

11’li hece ölçüsü

Nazım Şekli: Türkü

Nazım ölçüsü: 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır duraksızdır.

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt’a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.19.Dadaloğlu Yiğitlemesi

3.19.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

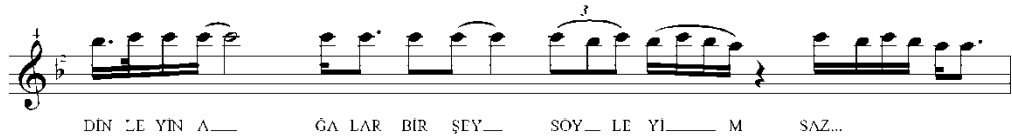
Kimden Alındığı:
Abdullah GIZLİCE

DADALOĞLU YİĞİTLEMESİ

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

DADALOĞLU YİĞİTLEMESİ - 2

SIN___ SAZ___ O NUN GE ÇİN ME Sİ MÜŞ GÜL.

HA LI NAN OY___ OY___ OY___ OY___ OY___ OY___ OY___ OY___ O___ Y

ZEN Gİ NİN YA NIN İDA ZÜ GÖRÜ Oİ MA Sİ___ N O NUN GE ÇİN ME Sİ MÜŞ GÜL. HA LI NAN O___ Y O___ Y

3.19.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM'nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: La, 8. derece

Karar Sesi: La

Donanım: Si (bemol-2)

Ses Genişliği: Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: İnici

Genel Seyir: Eser 10.derece do perdesi civarından başlamaktadır. Bu perde civarında 8.derece üzerinde uşşak çeşnili (si bemol 2) yarım karar yapılar. 8. derece üzerinde geçici bir durak yaptıktan sonra 12. dereceye kadar dizi uşşaklı bir şekilde genişletilir. Daha sonra 8. dereceden pest bölgeye doğru müzik cümleleri yaparak inilir. Bu geçiş esnasında fa diyez perdesi kullanılır. Pest bölgede 3. derece do ve 2. si bemol 2 dereceleri üzerinde de yine kısa süreli kalışlar yapılır. Bu eser de karakteristik gâvur dağı havalarını andıran ezgilerdendir. Tiz bölgeye kadar sert çıkış ve inişler bu eserde de yapılmaktadır.

Tablo 19: Dadaloğlu Yiğitlemesi'nin M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Dadaloğlu Yiğitlemesi
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyini
Güçlüsü	1.Derece; oktav do 2. Derece; Mi
Donanımı	Si (bemol-2), Fa (diyez)
Seyir Karakteri	İnici

3.19.3. Eserin Söz Unsuru Açısından İncelenmesi

Dinleyin ağalar bir şey söyleyim _____ a
Bülbülün figanı gonca gülünen (beyler oy oy) _____ b
Zenginin yanında da züğürt olmasın _____ c
Onun geçinmesi müşğül halınan (oy oy) _____ b

} 11'li hece ölçüsü

Kardeşten kardeşe kemlik mi gelir _____ d
Şahinin yuvası (da yavrum) ıssız mı kalır _____ d
Ulan emmi dayı (adama) çok gerek olur _____ d
Kaba ağacın gürlmesi dalınan (oy oy) _____ b

} 11'li hece ölçüsü

Dadaloğlum der de kaydadı yürek (vay anam yürek) _____ e
Hele bir zaman ağladık da gardağ bir zaman glek _____ e
Ŗimdi muhabbetli on kardağ gerek _____ e
Konup gçsek beylik sürsek elinen (oy oy) _____ b

} 11'li hece ls

Nazım Ŗekli: Koğma

Nazım ls: 11'li hece ls

Nazım Türü: Koçaklama

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

3.20.Öksüz Ali Bozlağı (Ela Gözünü Sevdiğim Döndü)

3.20.1.Eserin Notası

Yöresi: Osmaniye

Kinden Alındığı:
Abdullah GİZLİCE

ÖKSÜZ ALİ BOZLAĞI EY ELA GÖZLERİNİ SEVDİĞİM DÖNDÜ

Derleyen :
Cengiz ATLAN
Mehmet ÖCAL

Derleme Tarihi :
23.06.2010

Notaya Alan :
Cengiz ATLAN

EY E_____ LA GÖ Z LE RI Nİ SEV Dİ_____

ĞİM DÖN DU_____ SAZ... EY SEN GÜ LÜ NÜ

Kİ ME SUN DU N EV Vİ LA O_____ Y

O_____ Y SAZ... KIR PIK LE RİN_ CAN AÇ MA YA_ KAS TE_ DER KÖ MÜR GÖZ LÜM

UÇ LA_ RI Rİ_ EĞ İE_ LE SAZ... EĞ HE LE E Y EY

3.20.2.Eserin Makam Unsurları Açısından İncelenmesi

Eserin KTM'nde Benzediği Makam: Hüseyini Makamı

Güçlüsü: 10.derece do perdesi

Karar Sesi: La

Donanım: Si bemol 2

Ses Genişliği: Bir buçuk oktav

Seyir Karakteri: inici

Genel Seyir: Eser 10. derece civarından seyre başlamaktadır. Bu perde civarında si bemol 2 perdesi kullanılarak 8. derece üzerinde uşşaklı yarım karar yapılır. Daha sonra bir saz girişi verilir. Ardından 11.derece oktav Re perdesi üzerine kadar çıkarak ses sahası genişletilir. Bu perdeden hızlı bir şekilde önce 5.derece Mi perdesi üzerinde ve daha sonra 4. derece Re perdesi üzerinde küçük bir kalış göstererek 1.derece durak perdesi üzerinde Si bemol 2 perdesi kullanılarak karara gidilir. Daha sonra tekrar tiz bölge gösterilir. Ve aynı şekilde karara gidilir. Bu inişler sırasında sırayla inici nağmelerde 6.derece önce Fa diyez yani 5.derece üzerinde uşşaklı sonra Fa naturel, bu perde kullanıldığı takdirde 4.derece üzerinde bir buselik çeşnisi olarak tanımlanan dizi meydana getirilir. (Esasen KTM' de tarif edilen hüseyini makamında yapılan geçkiler gibidir. Hüseyini makamında da aynen bu şekilde 5.derece Mi perdesi üzerinde uşşak çeşnili ve 4.derece Re perdesi üzerinde buselikli geçkiler yapmak makamın esasını teşkil eder.) Eserde genel olarak tipik gâvur dağı havalarında görülen sert iniş çıkışlar gözlenmektedir.

Tablo 20: Öksüz Ali Bozlağı'nın M.U.A. Analizi

Eserin Adı	Ela Gözünü Sendiğim Döndü
Karar perdesi	La
Dizisi	Hüseyni
Güçlüsü	10.derece do perdesi
Donanımı	Si bemol 2
Seyir Karakteri	İnici

3.20.3.Eserin Söz Unsuru Açısından Analizi

Goğ ala gözünü sevdiğim döndü _____a
Sen gönlünü kime verdin evvela _____b
Kırpıkların can almaya kesteder _____c
Kele nolur uçlarını ağıle (eğ hele) _____b

} 11'li hece ölçüsü

Bakın hele tavus kuşu sevene _____c
Gözler kara kaşlar benzer çüvene _____c
Yapalağı yaralatman doğana _____c
Şahin gelmiş pençe vurup av ala _____b

} 11'li hece ölçüsü

Leyla'nın bekçisi mecnun ben oldum _____d
Gark oldu gemim de deryada kaldım _____d
Söylen nazlı yare işte ben geldim _____d
Ağlamasın kına yaksın ağ ele _____b

} 11'li hece ölçüsü

<http://www.haberkademi.net/>, 22.10.2010

Öksüz Alim Allah'ında avında _____e
(Ey) zalım düşman gıybetinde kovunda _____e
Sultan kırşehirin müşür evinde _____e
Ağlar gördüm bir gözleri sürmeli _____b

11'li hece ölçüsü

(Son dörtlük Abdullah Gizlice'den alınmıştır)

Nazım Şekli: Koşma

Nazım ölçüsü: 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır durak yoktur.

Nazım Türü: Güzelleme

Nazım Birimi: Dörtlük (kıt'a)

Uyak Düzeni: Düz uyak

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yörede ülkemizin çok az kesiminde görebildiğimiz çok köklü bir âşıklık geleneği göze çarpmaktadır. Yüzyıllar boyu sürdürülen bu gelenek halen Osmaniye ilinde düzenlenen şenlikler ve festivallerle çok canlı bir şekilde yaşatılmaya devam etmektedir.

Yöredeki bu âşıklık geleneğinin iki büyük kaynağı ise Karacaoğlan ve Dadaloğlu'dur. Buradaki âşıklar kendilerini hep bu iki ustanın çırakları saymaktadırlar. Yörede Karacaoğlan'dan veya Dadaloğlu'ndan bir türkü bilmeyen bırakın âşıkları orada yaşayan insan bile yok denecek kadar az gibidir.

Yörede, Karacaoğlan ve Dadaloğlu ezgileri “gâvur dağı havası” olarak adlandırılmaktadır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu 'ndan başka dillere hikâyeleri ile düşmüş birçok âşık da yaşamıştır. Bunlar Öksüz Ali, Deli Boran, Elbeyli oğlu, Beymayıl gibi âşıklardır. Bu âşıklar da hikâyeleri ile topluma mal olmuş yöre halkı tarafından çok benimsenmiş âşıklardır. Bunların hayatları ile ilgili elimize çok kapsamlı bilgiler yoktur. Ancak yöre halkı bu insanları hikâyelerinde yaşatmış, bağrına basmış ve yüzyıllarca nesilden nesile taşımıştır.

Bu araştırma ve inceleme sonucunda Çukurova bölgesinin doğusunda yer alan bu bölgede okunan ve yörede “Gâvur Dağı Havası” olarak tabir edilen uzun havalar tespit edilmiş ve incelenmiştir. Bu uzun havaların müzikal yapı olarak Gâvur Dağları'nın doğu kısmında kalan bölgede söylenen ezgilerle benzeyen yönlerinin olduğu fakat kendine has dil yapısı ve müzikal yapı yönlerinden müstakil olarak ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu ezgilerde Kırşehir bozlaklarının etkisi de görülmektedir. Bu müstakil yapının da sebebi burada bu ezgilerin genelde saz çalan âşıklar tarafından icra edilmesidir. Amanos (eski adı gâvur dağları) dağlarının diğer taraflarında da yine aynı isimde ezgiler tespit edilmiştir. Fakat bu ezgiler o bölgelerde Osmaniye ilindeki gibi hikâyeli veya bağlama eşliğinde değil, davul-zurna eşliğinde icra edildiği görülmüştür. Ayrıca kullanılan Türkçenin de farklı olması itibarıyla kullanılan dil bakımından birbirlerinden ayrılmakta olduğu görülmüştür. Abdullah Gizlice “Kırşehir Bozlaklarını, Avşar Bozlakları'nın bozulmuş varyantlarıdır” şeklinde ifade etmiştir. Bu inceleme ve araştırma sonucu bu tespiti doğrulamıştır.

Yörede “Gâvur Dağı Havası” denildiğinde sadece uzun havaların olmadığı kırık havaların da olduğu tespit edilmiştir. Fakat bunlar âşık tarzı değildir. Bu halaylara yörede “Dağlı Halayı” denilmektedir.

“Gâvur Dağı Havası” olarak tabir edilen ezgilerde KTM’ de Kürdi, Uşşak, Rast, Neva, Beyati, Hüzzam makam dizilerine benzeyen dizilere sahip ezgilere rastlanmıştır. Genelde inici karakter sergileyen bu ezgiler, genel olarak Bozlak uzun havalarda görülen inici karakteristik özelliği taşıyor gibi görünse de bazı ezgilerde çıkıcı-inici veya inici-çıkıcı seyir özelliği gösteren ezgilere de rastlanmıştır. Seyir özelliği yönünden bir standartlık gözlenmemiştir. Ayrıca tipik Kırşehir ve Orta Anadolu bozlak havalarında sıkça görülen ve yapılan makam geçkileri (örneğin, La kararlı kürdi dizilerde 3.derece üzerinde çok sıkça yapılan adeta gelenek haline gelen hicaz veya yine La kararlı ezgilerde 4.derece üzerinde yapılan hicaz geçkileri) gâvur dağı havalarında çok sık rastlanmamıştır.

Tablo 21: Makam Unsuru Açısından İnceleme Sonuç Tablosu

ESERİN ADI	KARAR PERDESİ	DİZİSİ	GÜÇLÜSÜ	SEYİR KAREKTERİ	DONANIMI
Ceren	Do	Rast	8.Derece Do	İnici	Mİ bemol
Türkmeni Bozlağı	La	Hüseyni	8.Derece La	İnici	Si bemol
Karacaoğlan Bozlağı	Re	Hüseyni	5.Derece La	İnici-Çıkıcı	Mi bemol 2
Öksüz Ali Bozlağı	La	Hüseyni	5.Derece Mi	Çıkıcı-İnici	Si bemol
Avşar Ağdı	Re	Evç	8.Derece Re	İnici	Mi bemol Si bemol
Dadaloğlu Bozlağı	Re	Hüseyni	7.Derece Do	İnici	Mi bemol
Ela Gözlü Benli Dilber	Re	Evç	4.Derece Sol	İnici-Çıkıcı	Mi bemol 2-3
Çamdan Sakız Akıyor	Re	Hüseyni	4.Derece Sol	İnici-Çıkıcı	Mi bemol 2
Düşer Bir Gün	Re	Hüseyni	4.Derece Sol	İnici-Çıkıcı	Mİ bemol 2
Beddua	La	Hüseyni	8.Derece La	İnici	Si bemol 2 Fa Diyez
Benden Selam Söylen Mürseloğluna	La	Evç	8. Derece La	İnici	Si bemol
Fırsatı Ganimet Bildir Kötüler	La	Hüseyni	8.Derece La	İnici	Sİ bemol FA diyez
Tahsin Bey	La	Evç	8.Derece La	İnici	Sİ bemol
Çıktım Baktım Gültepeye	La	Evç	8.Derece La	İnici	Sİ bemol
Elbeylioğlu	Si	Hüzzam	8.Derece Si	İnici	Mİ bemol Fa diyez
Bey Mayıl	Sol	Rast	8.Derece Sol	İnici	Si bemol Fa diyez
Gavur dağı Destanı	La	Hüseyni	5.Derece Mi	İnici	Sİ b 2
Dadaloğlu Yiğitlemesi	La	Hüseyni	10.Derece Do 2.Derece Mi	İnici	Si bemol 2 Fa diyez
Öksüz Ali Bozlağı	La	Hüseyni	10. Derece Do	İnici	Sİ b 2

Söz unsuru açısından gavur dağı havalarının incelenmesi sonucunda ise; bu bölgenin coğrafi konumunun, ve tarihsel sürecinde burada yaşayan insanların kendilerini yönetenler tarafından maruz kaldığı çeşitli acı olayların etkisi altında kalmaları sebebiyle, yiğitçe, yüksek sesle haykırırcasına, sert bir dil göze çarpmaktadır. Gavur dağı havalarında işlenen konular genel olarak, isyan sitem, direnme karşı çıkma öğüt verme, nasihat etme tarzında şiiirlerdir. Bu yöreyi besleyen en büyük üstat Dadaloğlu zaten ömrünün büyük bir kısmı hapis olarak geçmiş doğru düzgün bir hayat sürememiş, kendinden ziyade aşiretinin hakları için her zaman baş kaldıran olmuş ve bunu da hep yazdığı sitem ve isyan dolu şiiirlerle dile getirmiştir.

Bunun sonucunda ortaya çıkan nazım şekillerine baktığımızda nazım şekli olarak en fazla “Koşma”, Mani” , türleri karşımıza çıkmaktadır. Nazım türü olarak ise “Güzelleme, Varsağı, Koçaklama, Semai, Taşlama, Nasihat,” gibi aşık edebiyatı nazım türleri görülmektedir.

Gavur dağı havalarının söz unsuru incelemesinde genel olarak 11’li hece ölçüsü kullanılmıştır. Fakat durak yoktur yani mısralar arasındaki durak yerleri birbirini tutmamaktadır. (Bunun da sebebi bu şiiirlerin zamanla bozulmuş olmasıdır. Yani bu şiiirler zamanla nesilden nesile aktarılırken veya her aşığın kendi tarzını yaratması geleneğinden hareketle bu şiiirleri kendi söyleyiş tarzına göre değiştirmesidir. Bu araştırmada elde edilen şiiirlerin orjinallerine ulaşıldığında kaynak kişilerin okuyuşları ile arasında farklar olduğu gözlenmiştir. Zamanla bazı kelimeler değiştirilmiş veya çıkarılmıştır). Bu şekilde eğer bir şiiirde şiiirin bütünü göz önüne alındığında eğer, durak yerleri birbirinin aynı değilse şiiir duraksız olarak tanımlanmaktadır.

Gavur dağı havalarında kullanılan şiiirlerin uyak düzeni genel olarak “düz uyak”dır.

Tablo 22: Söz Unsuru Açısından İnceleme Sonuç Tablosu

ESERİN ADI	NAZIM ŞEKLİ	NAZIM ÖLÇÜSÜ	NAZIM TÜRÜ	NAZIM BİRİMİ	UYAK DÜZENİ
Ceren	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Türkmeni	Türkü	Bozulmuş	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Karacaoğlan Bozlağı	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Öksüz Ali Bozlağı	Türkü	8'Li hece ölçüsü	Varsağı	Dörtlük	Düz Uyak
Dadaloğlu Bozlağı	Türkü	11'Li hece ölçüsü	Koçaklama	Dörtlük	Düz Uyak
Avşar Ağıdı	Türkü	11'Li hece ölçüsü	Varsağı	Dörtlük	Düz Uyak
Ela Gözülü Benli Dilber	Türkü	8'Li hece ölçüsü	Semai	Dörtlük	Düz Uyak
Çamdan Sakız Akıyor	Mani	7'li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Düşer Bir Gün	Türkü	Bozulmuş	Güzelleme	Beyit	Redif
Beddua	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Taşlama	Dörtlük	Düz Uyak
Benden Selam Söylen Mürseloğluna	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Nasihah	Dörtlük	Düz Uyak
Fırsatı Ganimet Bildi Kötüler	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Varsağı	Dörtlük	Düz Uyak
Tahsin Bey	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Deli Boran	Türkü	11'Li hece ölçüsü	Varsağı	Dörtlük	Düz Uyak
Elbeylioğlu	Türkü	11'Li hece ölçüsü	Varsağı	Dörtlük	Düz Uyak
Beymayıl	Koşma	11'Li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Gavurdağı	Türkü	8'Li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz Uyak
Gavurdağı Destanı	Türkü	11'li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz uyak
Dadaloğlu Yiğitlemesi	Koşma	11'li hece ölçüsü	Koçaklama	Dörtlük	Düz uyak
Ela Gözünü Sevdığım Döndü	Koşma	11'li hece ölçüsü	Güzelleme	Dörtlük	Düz uyak

Bu araştırma sırasında 18 adet “gâvur dağı havası” olarak tabir edilen ezgi kayıt altına alınmıştır. Yörede hala araştırılmayı bekleyen çok köklü bir âşıklık geleneği, ağıtlar, hikâyeli türküler vardır. Yeni araştırmacılar için ve ülkemiz halk kültürünün zenginleştirilmesi için bölgede hala araştırılmayı bekleyen çok önemli halk bilimi malzemeleri olduğu aşikârdır. Bir an önce bu değerlerin yok olup gitmemesi için bölgeye gidilmeli ve araştırma yapılmalı ve bu veriler kayıt altına alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKTAN, Selma (1972), *Adana ili Yakın Çevre İncelemeleri*, Garanti Matbaası, İstanbul
- ALBAYRAK, Nurettin (2002), *Karacaoğlan*, Timaş Yayınları, İstanbul
- ARTUN, Erman (4-5 OCAK 2003), *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, T.C. Osmaniye Valiliği, Osmaniye
- ÇAVUŞ, Hasan (1940), *İlbeyli Oğlu Hikâyesi*, Ay Yıldız Kitabevi, Adana
- DAĞISTAN, Ali, *Çukurova Bozlakları*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Güzel Sanatlar Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 1996, İstanbul
- DAL, Mehmet (2003), *Bütün Yönleriyle Nurdağı*, T.C. Nurdağı Kaymakamlığı, Kahramanmaraş
- ELÇİN, Şükrü (1990), *Türkiye Türkçesinde Ağtlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ERKOÇAK, Mehmet (2009), *Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru*, OFAD yayınları, Osmaniye
- ERGÖZ, Hatice Selen (2007), *Türk Müziği Nazariyatı ve Solfeji Uygulama Kitabı I*, Değişim Yayınları, İstanbul
- ESEN, Ahmet Şükrü (1997), *Anadolu Ağtları*, İletişim Yayınları, İstanbul
- GAZİMİHAL, Ragıp (2006), *Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul
- GÖRKEM, İsmail (1996), *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu Bütün Şiirleri*, E yayınları, İstanbul
- <http://www.sanatudnyası.com/index.php?option> 13.10.2010
- <http://www.haberkademi.net/haberyaz.asp>, 22.10.2010
- http://ilahiyat.firat.edu.tr/Makaleler/08_2003/09AdemTutar.pdf , 26.05.2010
- [http://www.ofad.org.tr/component/content/106.html?task=view /](http://www.ofad.org.tr/component/content/106.html?task=view/), 13.10.2010

<http://www.osmaniye.gov.tr/?/tarih>, 22.03.2010

<http://ozanlar.biz/deliboran.html>, 03.10.2010

<http://www.siirdefteri.com/index.php> 18.09.2010

<http://www.turkceciler.com/agitlar.html> 14.01.2009

<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s27/29oguz.pdf> 12.06.2010

<http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/12.php> 17.11.2010

<http://www.videodershane.com>, 04.10.2010

İVGİN, Hayrettin (1988), *Âşık Deli Boran Bibliyografyası*, Türk Folklor Araştırmaları, Ankara

KARABURÇ, Mehmet (2007), *Osmaniye Merkez İlçede Âşıklık Geleneği*, OFAD yayınları,

Osmaniye

KAYA, Doğan(2003), *Âşık Edebiyatına Giriş*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Yayınları, Bişkek

KAYNAR, Ümit (1996), *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği*, Ege Yayınları, İstanbul

KÜÇÜKÇELEBİ, Aylın Evin (2002), *Uzun Havalar*, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

MİRZAOĞLU, Gülay (2003), *Çukurova Bozlağı*, Binboğa Yayınları, Ankara

ÖZBAŞ, Ömer (1958), *Gaziantep Dolayında Türkmenler ve Baraklar*, Gaziantep Kültür

Derneği, Gaziantep

ÖZGÜL, Mustafa, S. Turan, K. Dökmetaş (1996), *Notalarıyla Uzun Havalarımız*, T.C. Kültür

Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖZKAN, İsmail Hakkı (1994), *Türk Musikisi Nazariyatı ve Solfeji Kudüm Velveleleri*, Ötüken

Neşriyat, İstanbul

PARLAK, Erol, *Bozlaklar*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Güzel Sanatlar Ana Sanat Dalı

Yüksek Lisans Tezi,1990, İstanbul

SAY, Ahmet(1984), *Müzik Ansiklopedisi*, (1984), Başkent Yayınevi, Ankara

SÜMER, Faruk (1999), *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul)

TUTAR, Adem (2003), *XIX. y.y. Sonlarında Cebeli Bereket Sancağında Müslümanlar ve*

Gayrimüslimler, Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, s.s.145-158

ÜNAL, Ahmet (2006), *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, Cilt 15.sayı 3(Arkeoloji Özel

Sayısı), Adana

YALMAN, Ali Rıza (1977), *Cenupta Türkmen Oymaları*, Ankara

YILMAZ, K.Tuluhan (1993), *Amanos Dağları Dörtüol Kesiminde Bazı Yayla Yerleşimlerinin*

Doğayla Yakın Vejetasyonlar Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması, Ç.Ü. FBE Feyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.

YILMAZ, Zeki (2001), *Türk Musikisi Dersleri*, Çağla Yayınları, İstanbul

22.06.2010 OFAD Başkanı Abdullah Gizlice ile yapılan kişisel görüşme

23.06.2010 Araştırmacı yazar Mehmet Erkoçak ile yapılan kişisel görüşme

ÖZGEÇMİŞ

05.11.1969 Yılında Adana'da doğdu. İlk orta ve lise tahsilini Adana'da tamamladı. Ortaokul ve lise çağlarında müzik hayatına, bağlama, ritm ve üflemeli çalgılara merak sararak başladı.1989 yılında İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümü'nü kazandı. 1997-1999 yılları arasında Adana Ceyhan Lisesi'nde kadrolu müzik öğretmenliği görevinde bulundu. 2000 yılında bu görevinden istifa etti. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi Temel Bilimler Bölümü'ne Öğr. Gör. unvanıyla atandı. Halen 2008 yılında kazandığı "Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü", "Folklor ve Müzikoloji" Anabilim dalı Başkanlığı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.